

Biblioteca IDIS „Viitorul”

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

www.viitorul.org

O antologie a bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova

PBP – 12 ani de performanțe și istorii de succes

ediția 2017

O antologie a bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova

Biblioteca IDIS „Viitorul”

ediția 2017

Această publicație a fost realizată în cadrul Programului Bunelor Practici ale Autorităților Publice Locale din Moldova, implementat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, cu suportul financiar al Consiliului Europei.

Autorii bunelor practici prezentate în această antologie sunt autoritățile publice locale din Republica Moldova.

Consultanți: Ana – Maria Veverița, Anatol Moldovan, Liubomir Chiriac,
Valeriu Musteață, Vlad Catlabuga

Coordonator ediție: Ana – Maria Veverița

Opiniile și concluziile expuse în această publicație reflectă poziția autorilor și nu sunt împărtășite în mod obligatoriu de IDIS „Viitorul” și Consiliul Europei.

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
-----------------------------	---

Secțiunea I. Transparența guvernării locale – premisă pentru creșterea încrederii cetățenilor în administrație

1.1. Ziarul comunitar „Curierul de Bravicea”.....	9
1.2. Studiarea limbii engleze cu ajutorul voluntarului de la Corpul Păcii.....	12
1.3. Ziua diasporei în comuna Vinogradovca.....	14

Secțiunea II. Dezvoltare locală prin implicare comunitară

2.1. Bugetul civic – mecanism de implicare a cetățenilor în procesul decizional.....	17
2.2. Accesibilitate și mișcare prin renovarea unei săli de fitness.....	20
2.3. Dezvoltarea unui management cuprinzător de mediu și climă la nivel local.....	23
2.4. Îmbunătățirea infrastructurii prin instalarea indicatoarelor stradale.....	26
2.5. Crearea întreprinderii municipale „Kiriétrim” pentru servicii publice de calitate.....	28
2.6. Centrul de apicultură – un pas înainte în dezvoltarea locală a orașului Cupcini.....	30
2.7. „VAST-Vulnerabil, dar Activ Social ca Tine”.....	32
2.8. Crearea serviciului intercomunitar de colectare, transportare și depozitare a deșeurilor menajere.....	34
2.9. „Sportul – bucurie și sănătate gratis”.....	36
2.10. Asociația de băștinași – partener de încredere pentru administrația publică locală în dezvoltare locală.....	38
2.11. Deschiderea fabricii de încălțăminte „UROPAM”.....	41
2.12. Construcția unui podeț și a unei porțiuni de drum pentru mahalaua „Maicanii vechi”.....	42
2.13. Reabilitarea drumului din mahalaua veche „Gagea”.....	44
2.14. Cinematograful în aer liber, ediția a II-a.....	46
2.15. Construcția și amenajarea a 600 m de gard la cimitirul vechi.....	48
2.16. Serviciul de salvatori și pompieri voluntari.....	50
2.17. Promovarea parteneriatului în domeniul protecției mediului.....	52
2.18. O bibliotecă modernă – o comunitate inteligentă și implicată.....	55
2.19. „Biblioteca bucătăriei”.....	58
2.20. „Cheltuim eficient bugetul local”.....	62
2.21. Construcția sistemului de purificare a apei în satul Ciumai.....	67
2.22. Asociația de băștinași – consolidarea relațiilor și creșterea încrederii cetățenilor pentru dezvoltarea locală.....	68

Secțiunea III. Moștenirea cultural – istorică, resursă pentru revitalizarea comunității

3.1. Festivalul local „Prăjițel moldovenesc”	72
3.2. „Respectând trecutul, ne asigurăm viitorul”	74
3.3. Înființarea Centrului de artizanat și crearea asociației obștești „Țărăncuța - Carahasani”	76
3.4. La Chișcăreni un nume de român răzbește prin milenii – Nicolae Casso	78
3.5. Concursul național de creație literară pentru elevi „Scrisoare mamei”	81
3.6. Festivalul național de folclor „La Nistru, la mărgioară”	83
3.7. Crearea muzeului de istorie și etnografie	85
3.8. Festivalul cântecului religios „Clopotele învierii”	87
3.9. Colindatul în ceată bărbătească ca la Slobozia Mare	89
3.10. Valorificarea patrimoniului cultural-istoric al satului Vișniovca	92
3.10. Unicul festival dedicat puiților de pomi fructiferi și materialului săditor pomicol „Copăcel”, ediția a II-a	95

Secțiunea IV. Servicii publice de calitate în sprijinul cetățenilor

4.1. Instituirea Centrului de excelență profesională	98
4.2. „Pâinea săracului”	101
4.3. „Servicii de frizerie calitative și gratuite pentru fiecare”	102
4.4. Compostarea deșeurilor biodegradabile în gospodăria	105
4.5. Pâine socială pentru persoanele social-vulnerabile din orașul Căușeni	108
4.6. Construcția sistemului de canalizare și a stației de epurare	110
4.7. Renovarea transportului electric de pasageri în baza asamblării troleibuzelor la Chișinău	112
4.8. Proiectul social „Un zâmbet, o floare...”	114
4.9. Proiectul privind alimentația elevilor conform modelului „Bufet suedez”	117
4.10. Crearea Centrului municipal de Andrologie	119
4.11. Neutralizarea deșeurilor rezultate din activitățile medicale pe modelul unei instituții medico-sanitare publice	121
4.12. Construcția sistemului de drenare și colectare a apelor pluviale	124
4.13. Construcția sistemului de canalizare pe străzile Pirogov, Rodak și Pobeda	125
4.14. Centrul comunitar pentru persoanele în etate „Speranța”	127
4.15. Amenajarea platformelor de tip închis pentru tomberoane	129
4.16. Conservarea energiei termice la Liceul Teoretic Puhoi	131
4.17. Serviciul de salubritate în satul Puhoi	133
4.18. Amenajarea unui teren de joacă pentru copii în centrul satului Ruseștii Noi	135
4.19. Tabăra de vară pentru copiii din diasporă, prima ediție	136
4.20. Instalarea cazanului pe bază de biomasă la grădinița din satul Ciumai	138
4.21. „Gândindu-ne la oameni ne ajutăm pe noi înșine”	139
4.22. Reconstrucția stației de epurare a apelor reziduale și a sistemului de canalizare	141
4.23. Parcul „Lumea copiilor” din satul Elizavetovca	142
4.24. Dezvoltarea tenisului de câmp pe zgură	143

Cuvânt înainte

Republica Moldova trece printr-o perioadă mai puțin favorabilă privind dezvoltarea socio-economică: instituțiile statului sunt mai puțin eficiente; miliardul s-a furat, dar vinovatul nu poate fi găsit; lipsesc resursele necesare unui sistem de guvernare autonomă și există probleme în atragerea investitorilor pentru proiectele naționale. De asemenea, Uniunea Europeană este nemulțumită de felul cum sunt implementate reformele în țară și din acest motiv a ridicat tonul în raport cu actuala guvernare. La rândul său, cetățenii își pierd încrederea în partidele tradițional reprezentate în Parlament și sunt în căutarea altor opțiuni, a altor partide care ar fi mai energice ca expresie și mai proaspete ca imagine. Barometrul Opiniei Publice arată că în ultimii 10 ani, corupția se menține în topul îngrijorărilor populației, ocupând locul cinci după problemele prețurilor, sărăciei, viitorului copiilor și șomajului. Clasa politică rămâne a fi amorfă și nu poate propune un proiect strategic de țară care ar unifica forțele sănătoase din societate pentru a putea găsi soluții la problemele existente. Incompetența, corupția, demagogia, indiferența în raport cu interesul public, față de necesităților cetățenilor sunt cei mai mari dușmani ai încrederii în clasa politică din Moldova.

Iar potrivit sondajului realizat de IDIS „Viitorul” în cooperare cu CBS AXA în iunie 2017, cetățenii Republicii Moldova au cea mai mare încredere în instituția primarului. Astfel, circa 50% din respondenți menționează că au multă și foarte multă încredere în administrația locală, după care urmează Președinția, Guvernul și Parlamentul. Acest fapt demonstrează, încă odată, că încrederea este mai ridicată în guvernarea locală decât în cea centrală. Cauzele acestui fenomen sunt performanța redusă a instituțiilor publice centrale, derapajele guvernării în combaterea corupției și respectarea principiilor statului de drept, criza economică și financiară, ceea ce a condus la o criză de imagine și diminuarea încrederii în guvernarea centrală.

Primarul este mai aproape de problemele cetățenilor și nevoile comunității. Primarul este întotdeauna la vedere. Și nu numai el. Familia lui este mereu în vizorul comunității care poate și să reacționeze dur în cazul când se trec anumite linii roșii. Indiferent de situația din țară, depășind numeroase bariere administrative și lipsa cronică de finanțare, primarul încearcă să găsească soluții la nivel local, mobilizând comunitatea, implicând cetățenii la luarea deciziilor și la elaborarea politicilor publice. Orice reușite, orice realizări la nivel local: grădinița renovată, școala reparată, drumul local refăcut, strada iluminată etc., sunt apreciate de cetățeni și recultivă încrederea în populația că totuși se pot schimba multe lucruri spre bine la nivel de localitate.

În contextul respectiv, pentru a promova valorile și oamenii care creează aceste valori; pentru a promova bunele practici la nivel de comunitate și a consolida guvernarea locală, începând cu anul 2005, IDIS „Viitorul”, cu sprijinul financiar al Consiliului Europei, implementează Programul Bunelor Practici (PBP) ale Autorităților Publice Locale din Republica Moldova. Echipa programului care este „în căutarea excelenței” la nivel local, a utilizat și utilizează o diversitate de abordări pentru a identifica cele mai bune practici. Dar, în primul rând, sunt recunoscute instituțiile cu un înalt nivel executiv și cu o creativitate peste medie în abordarea problemelor locale.

Astfel, au fost identificate bunele practici pentru a servi drept modele altor primării și comunități, care doresc cu adevărat să implementeze proiecte similare, mobilizând cetățenii și mizând pe inițiativa și creativitatea proprie. Pe parcursul realizării acestui program au fost identificate și promovate sute de bune practici, verificate de timp și testate de comunități inovatoare, preluate și implementate, ulterior, în alte sute de localități din Moldova.

În acest sens, prezenta antologie este destinată autorităților locale care în pofida greutăților punctate mai sus, tind cu adevărat să schimbe spre bine lucrurile la nivel local, sunt hotărâți să învețe și doresc împreună cu cetățenii să se implice, într-o manieră creativă, în procesul de europeanizare a comunității. Schimbarea adevărată, după cum ne arată experiența altor țări, începe și se produce la nivel local. La nivel local se face primul pas privind reclădirea încrederii în viitorul țării. Realizarea publicației a fost posibilă experților IDIS „Viitorul”, reprezentanților administrației publice locale care și-au manifestat constant interesul și capacitatea creatoare.

În total, la ediția 2015 - 2016 a PBP, au participat în competiție 104 bune practici din 64 de autorități publice locale din 25 de raioane și trei municipii – Bălți, Chișinău și Comrat. Cea mai activă regiune este Regiunea Centru: 45 de bune practici depuse de 24 de comunități, urmată de Regiunea Sud – 33 bune practici din 21 de comunități și apoi Nord – 26 bune practici din 19 localități. Iar în perioada iulie – septembrie curent, experții IDIS „Viitorul” au reușit să vadă pe viu modalitatea de implementare a bunelor practici în 41 de localități ale republicii. În antologie sunt prezentate 60 de bune practici din aceste localități vizitate.

Suntem ferm convinși că bunele practici descrise în această antologie pot fi preluate și realizate și de alte comunități, contribuind astfel la modernizarea localităților din țara noastră. Credem foarte mult că paginile ce urmează a fi parcurse să reprezinte pentru fiecare cititor o lectură utilă și în același timp, un stimul în a elabora și a aplica proiecte care vor aduce plus valoare procesului de dezvoltare a comunităților.

În continuare mulțumim, în mod special, Grupului de lucru coordonator, care s-a implicat activ și cu pasiune pentru a selecta cele mai bune practici prezentate la această ediție a concursului. Astfel, îmi face plăcere să evidențiez componența Grupului Coordonator: Tatiana Badan, președintele CALM; Iurie Țap, vice-președintele Comisiei administrație publică și dezvoltare regională, Parlamentul Republicii Moldova; Ștefan Vlas, deputat în cadrul Parlamentului Republicii Moldova; Victoria Cujbă, șefa Direcției generale politici de descentralizare și administrare publică; Ion Stratulat, Viceministru al Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului; Eduard Ungureanu, Șeful Direcției relații cu instituțiile de dezvoltare regională a Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului; Olesca Cazacu, Manager de proiect MiDL, PNUD; Irina Ioniță, Coordonator granturi USAID; Dorin Vaculovschi, Conferențiar universitar în cadrul ASEM și Valeriu Musteață, primarul satului Săiți din raionul Căușeni.

Țin, în mod deosebit, să aduc mulțumiri echipei PBP, condusă cu mult curaj și eleganță de Ana-Maria Veverița, care în cooperare cu colegii săi Anatol Moldovan și Vlad Catlabuga, au cutreierat toată Moldova, stimulându-i pe cei care mai cred că pot schimba ceva la nivel local și promovând ideile inovatoare, modelele de succes, implementate de comunitățile care se ambiționează să reziste în contextul actual, și care merită să fie cunoscute de toată lumea.

Să nu uităm totuși după cum spunea marele pugilist american Mike Tyson, chiar și cea mai bună strategie dispare în momentul în care ajungi în ring și primești un pumn în față. Și primarii sunt oameni și își primesc partea lor de pumni. Câteodată, mai și cad. Numai adevărații lideri, încurajați de curaj și pasiunea pentru ceea ce fac, se ridică și continuă să lupte. Doar, în acest fel, guvernarea locală va deveni mai eficientă, mai performantă și va contribui mai prompt la bunăstarea comunităților, contribuind în ultima instanță, la europeanizarea Republicii Moldova.

Liubomir Chiriac,
Vicedirector,
IDIS „Viitorul”

Cetățenii își doresc să fie implicați în procesul de decizie și să fie informați cu privire la utilizarea banului public pentru a contribui la dezvoltarea comunității. Iar autoritățile publice locale trebuie să aibă o atitudine pro-activă și să vină în sprijinul nevoilor acestora.

„Asigurarea transparenței procesului decizional și creșterea nivelului de participare a populației prin instituirea mecanismelor și practicilor de organizare audierilor și a dezbaterilor publice la nivel local, în special în mediul rural, în procesul elaborării bugetului local, a strategiilor de dezvoltare locală, a politicilor de dezvoltare intercomunitară pentru prestarea serviciilor publice de calitate etc.” este una din prioritățile Programului de activitate al Guvernului pentru 2016-2018. Astfel, **deschiderea sistemului decizional pentru cetățeni trebuie să fie prioritatea pe agenda autorităților publice locale din Moldova.**

Prin urmare, autoritățile publice locale s-au înscris în competiție cu una sau mai multe bune practici care au condus la aplicarea principiului transparenței, cum ar fi:

1. *promovarea transparenței și utilizarea noilor tehnologii pentru a consolida actul de guvernare și dialogul cu cetățenii*
2. *implementarea de mecanisme de publicare a datelor publice deschise*
3. *măsuri inovatoare de implicare a cetățenilor în procesul decizional administrativ*
4. *măsuri care să permită cetățenilor să beneficieze de acces liber la informații*
5. *activități de implicare și de parteneriat între administrația publică locală și reprezentanții societății civile, care să asigure procesul de transparență decizională a actului administrativ*

Date publice deschise

Transparența urmărește asigurarea unui acces mai larg al cetățenilor la informațiile și documentele aflate în posesia instituțiilor statului, participarea cetățenilor la procesul decizional și asigurarea legitimității, eficacității și responsabilității administrației față de cetățean.

Transparența decizională în ceea ce privește activitatea autorităților publice este un semn de normalitate în societate. Membrii comunității sunt beneficiarii investițiilor pe care administrația publică locală le face în teren, astfel că deciziile trebuie întotdeauna fundamentate pe nevoile concrete ale oamenilor care sunt direct implicați. În acest sens, **datele deschise pot contribui decisiv la elaborarea unor politici publice eficiente și la creșterea calității serviciilor publice**. Datele deschise produc cele mai vizibile efecte la nivel local și pot fi folosite la prevenirea și rezolvarea unor probleme sistemice ale comunităților locale.

Implicarea cetățenilor în procesul decizional

Într-o comunitate sănătoasă, cetățenii participă la procesul de luare a deciziilor de interes public, informându-se cu privire la problemele care îi afectează, solicitând autorităților să adopte măsurile pe care ei le consideră de cuviință și participând efectiv la punerea în practică a deciziilor luate.

Oamenii sunt mult mai înclinați să susțină deciziile și programele la realizarea cărora au participat. Pe de o parte, înțeleg aceste decizii, iar pe de altă parte, sunt implicați și doresc succesul acestora.

1.1. Ziarul comunitar „Curierul de Bravicea”

Sumar

Elevi, profesori și consilieri locali sunt jurnaliștii voluntari ce scriu lunar articole pentru ziarul comunitar „Curierul de Bravicea”. Ziarul este publicație în care se regăsește fiecare locuitor, căci în cele 16 pagini sunt abordate cele mai importante subiecte pentru comunitate, începând cu activitatea primăriei, până la istorii de succes și sfaturi utile.

Ziarul local „Curierul de Bravicea” are scopul de a informa membrii comunității despre realitatea veridică, inteligentă și coerentă a evenimentelor din comunitate, făcând transparentă în activitatea autorității publice locale prin constituirea unui forum pentru comentarii și discuții, prezentând cerințele și valorile pe care le are comunitatea, explicându-le. Ziarul consolidează parteneriatele existente și creează altele noi, este o oportunitate de găsire a soluțiilor pentru problemele din comunitate, un mijloc de a împărtăși experiența locală, de a disemina bunele practici și a promova imaginea comunității; este un instrument care unește și dezvoltă comunitatea. Ziarul informează, motivând astfel cetățenii să se implice în viața comunitară.

Lunar, cu ajutorul bicicletei, sunt distribuite 200 de exemplare ale „Curierului de Bravicea”.

Beneficiari

Membrii comunității: peste 2 500 de persoane care primesc ziarul comunitar „Curierului de Bravicea”.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Bravicea, raionul Călărași*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *3 000*

Primar: *Alexei Zatic*

Perioada de implementare a practicii:
noiembrie 2015 – prezent

Bugetul total: *aproape 30 mii lei*

Finanțatori: *IREX Moldova (programul „Novateca”)
Administrația Publică Locală (APL)
Comunitatea
Agenți economici din localitate*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale din satul Bravicea, în parteneriat cu Biblioteca publică „George Munteanu”, Gimnaziul „Ștefan cel Mare”, Grădinița, Școala de Arte, Muzeul, Casa de Cultură, IREX Moldova, agenții economici, persoane fizice, ziarul regional „Expresul” etc.*

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 16 persoane instruite în arta jurnalismului.
- 16 numere editate până în noiembrie 2017.
- 10 persoane scriu articole pentru ziar.
- Șase funcționari publici și consilieri locali scriu articole pentru ziar care vizează activitatea APL.
- 600 ore de voluntariat în folosul comunității.
- 2 000 exemplare de ziar pentru circa 2 500 locuitori ai satului.
- Circa 1 000 de locuitori ai satului implicați în activități de voluntariat și campanii sociale.

Calitative:

- Transparență în activitatea administrației publice locale.
- Participarea cetățenilor la ședințele Consiliului Local și implicarea lor în procesul de luare a deciziilor.
- Membri ai comunității informați despre activitatea administrației publice locale din Bravicea și implicați în activități de voluntariat, culturale și sportive.
- Relații constructive cu locuitorii satului.
- Parteneriate durabile între instituțiile publice, agenții economici și întreaga comunitate.
- Imaginea localității este consolidată în comunitate și mediul online.

Elementele inovatoare ale practicii

- Liantul dintre emițătorul mesajului (APL, instituțiile publice, agenți economici etc.) sau dintre eveniment și receptorul final-membrii comunității, indiferent de vârstă, sex sau ocupație.
- Voluntariatul și liderismul comunitar (planificare, organizare, conducere, coordonare).
- Implicarea femeilor în procesul de luare a deciziilor (inițiative locale).
- Operativitate în colectarea, difuzarea și transmiterea informațiilor.
- Ziarul comunitar reprezintă un mijloc de promovare a imaginii autorității publice locale, a instituțiilor și comunității.

Lecția învățată

Transparența activității administrației publice locale este condiția primordială pentru dezvoltarea comunității. Încrederea populației în organele autorității publice locale depinde foarte mult de eficiența ei, iar aceasta, de calitatea prestării serviciilor publice. Aspecte ale autonomiei decizionale, organizaționale, gestionare și financiare a autorității locale, reflectate în ziarul comunitar contribuie la mai buna înțelegere a rolurilor și scopurilor actorilor comunitari. Evident, APL trebuie să aibă o activitate productivă pentru a fi elucidată în ziar și să țină cont de opiniile și sugestiile membrilor comunității.

1.2. Studiarea limbii engleze cu ajutorul voluntarului de la Corpul Păcii

Sumar

Limba engleză nu le mai este străină locuitorilor din Ruseștii Noi. Și asta mulțumită Deborah Sasek, voluntară de la Corpul Păcii, care, timp de un an jumate le-a oferit elevilor, dar și funcționarilor publici, lecții gratuite de engleză. Deoarece multe proiecte vin din UE și sunt prezentate la difuziuni finanțatori în limba engleză, mulți băștinași din Ruseștii Noi pleacă peste hotarele republicii și aveau nevoie să cunoască măcar bazele limbii engleze, cunoașterea limbii date oferind posibilitatea funcționarilor publici și a oamenilor din sat să se simtă mai comod și să se integreze mai ușor în comunitatea internațională.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Ruseștii Noi, raionul Ialoveni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *6 000*

Primar: *Pavel Codreanu*

Perioada de implementare a practicii:
iulie 2015 – decembrie 2016

Bugetul total: *450 lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, comunitatea, agenții economici și evident, voluntara americană Deborah Sasek*

Beneficiari

Elevii Liceului Teoretic Ruseștii Noi (72 de persoane), reprezentanții administrației publice locale (10) și cetățenii din comunitate (27).

Rezultatele obținute

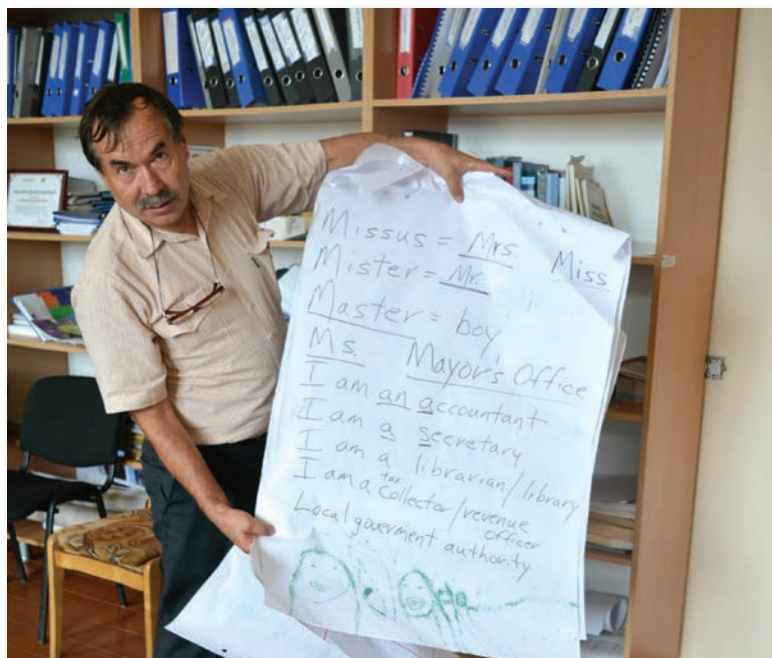
- 72 de elevi, 10 lucrători ai primăriei și 27 de cetățeni ai comunei (dintre care 18 femei) au studiat un curs de limbă engleză.
- Copiii, care au studiat timp de 1,5 ani limba engleză au cunoștințe de începători ai limbii, mulți dintre dâșii au accesat cursuri de studiere mai profundată a limbii.
- Cetățenii din sat, care se pregăteau să plece peste hotare au însușit niște deprinderi și fraze, care să le prindă bine la începutul aflării lor peste hotare.

Elementele inovatoare ale practicii

Oamenii simpli și copiii au studiat bazele limbii engleze.

Lecția învățată

Folosindu-ne de oportunitatea aflării unui voluntar de la Corpul Păcii din SUA, este posibilă studierea limbii engleze.

1.3. Ziua diasporei în comuna Vinogradovca

Sumar

Comuna Vinogradovca și-a deschis ușile la 30 septembrie 2016 pentru băștinașii din localitate, stabiliți în cele mai diverse colțuri ale lumii, organizând în premieră, ziua diasporei. Oaspeții au avut posibilitatea să comunice cu primarul, să viziteze mai multe instituții publice, să participe la concursuri culinare și să se distreze pe măsură. La eveniment au participat peste 200 de locuitori, dar și oaspeți din toată Moldova.

Beneficiari

Locuitorii comunei și băștinașii plecați peste hotare.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: comuna Vinogradovca,
raionul Taraclia

Regiunea de dezvoltare: Sud

Numărul de locuitori: 2 010

Primar: Tatiana Țurcan

Perioada de implementare a practicii:
30 septembrie 2016

Bugetul total: 30 mii lei

Finanțatori: Administrația publică locală
PNUD Moldova, proiectul „Migrație și
Dezvoltare Locală” (MiDL)

Actorii implicați: reprezentanții administrației
publice locale, comunitatea, inclusiv băștinașii
interni, dar și cei plecați peste hotare, agenții
economice, instituțiile publice (grădinița din satul
Ciumai, liceul din comună, școala profesională
etc.), mass – media (ziarul local „Svet”,
posturile regionale de radio și TV)

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Produse 200 de insigne cu Ziua diasporei în 2016.
- Acordate 50 de diplome.
- Preparate 300 de porții de supă cu pește.
- 200 de locuitori și 25 de băștinași migranți au participat la Ziua diasporei.
- 15 băștinași s-au conectat online prin intermediul Skype.

Calitative:

- A crescut încrederea locuitorilor de a participa la diverse evenimente și a se implica în dezvoltarea locală.
- Băștinașii au devenit mai activi și interesați de dezvoltare locală.
- Oamenii din comunitate au devenit mândri de baștina lor.
- Creșterea imaginii comunei Vinogradovca în străinătate.

Elementele inovatoare ale practicii

- Crearea unei baze de date a migranților din comuna Vinogradovca.
- Informarea locuitorilor și a băștinașilor despre activitatea administrației publice locale prin intermediul comunității online.
- Implicarea activă a băștinașilor în dezvoltarea locală a comunei.

Lecțiile învățate

- Succesul poate fi obținut doar lucrând în echipă.
- Tehnologiile informaționale permit utilizarea unor metode noi de comunicare cu băștinașii.
- Transparența administrației publice locale contribuie în mod pozitiv la implicarea cetățenilor în identificarea și implementarea proiectelor de dezvoltare locală.

Pentru ca o localitate să existe și să prospere, este necesar să existe un simț comunitar, o conștiință de apartenență la un grup și o împărtășire cu ceilalți a unor preocupări de îmbunătățire a existenței. Putem întâlni inițiative ale unui grup mic, inițiative de dezvoltare în care este implicată întreaga comunitate și chiar proiecte realizate în comun cu mai multe autorități.

Rezultatul proceselor de dezvoltare comunitară trebuie să-l constituie creșterea standardului de viață pentru membrii comunității. Cei care susțin acest tip de inițiative trebuie să-și asume responsabilități și mai apoi să beneficieze în egală măsură de câștigurile realizate în urma implementării planului de dezvoltare comunitară.

Consolidarea legăturii între migrație și dezvoltare

În ultimii ani, migrația și dezvoltarea au fost recunoscute de Guvern ca un subiect important pe agenda de dezvoltare a țării. Economiiile migranților moldoveni reprezintă o resursă neexplorată de capital privat, atingând cifre de miliarde de euro, care ar putea fi investite în îmbunătățirea serviciilor publice. Aceasta ar fi posibil, cu condiția ca politicile locale de dezvoltare să țină cont de potențialul diasporei și să implice migranții pentru a contribui la dezvoltarea comunităților lor de baștină.

La capitolul *Migrație și dezvoltare*, autoritățile publice s-au înscris în competiția bunelor practici cu cele mai multe inițiative care au demonstrat impactul pozitiv al băștinașilor migranți în dezvoltare locală, cum ar fi: implicarea băștinașilor plecați în identificarea problemelor prioritate ale comunității; dezvoltarea infrastructurii localității cu susținerea diasporei; deschiderea afacerilor cu sprijinul diasporei, cu interes pentru comunitate etc.

Totodată, autoritățile publice locale au prezentat exemple pozitive în domeniul cooperării intercomunitare, realizate în scopul dezvoltării locale și a îmbunătățirii calității vieții cetățenilor.

2.1. Bugetul civic – mecanism de implicare a cetățenilor în procesul decizional

Sumar

Proiectul pilot „Bugetul civic” a fost implementat în premieră pentru municipiul Bălți. Bugetul civic este un mecanism al democrației directe, care permite locuitorilor să decidă singuri cum să cheltuiască banii planificați în bugetul local, iar administrația orașului trebuie să faciliteze acest lucru. Scopul proiectului este de a intensifica nivelul de încredere al cetățenilor față de administrația locală, de a crește numărul inițiativelor civice și a spori implicarea cetățenilor în soluționarea problemelor comunitare. Prin intermediul bugetului civic s-a dorit stabilirea unei comunicări dintre locuitorii municipiului și administrația publică. Oamenii au venit cu idei, cu probleme,

pe care au dorit să fie soluționate cu ajutorul APL. Cetățenii au depus șase proiecte, susținute de cel puțin alți 20 de locuitori ai municipiului. În urma celor șase proiecte depuse de către locuitori pentru a fi finanțate de primărie, au fost realizate două, respectiv, a fost creat un spațiu de socializare pentru tineri, intitulat „Anticafenea” și organizat un turneu de mini-fotbal.

Procesul de bugetare civică în municipiul Bălți a mobilizat și implicat în jur de 1 600 locuitori în toate etapele proiectului și a informat aproximativ 7 000 – 9 000 de locuitori ai municipiului prin diverse surse media despre acest mecanism de implicare a cetățenilor în procesul decizional.

Beneficiari

Locuitorii municipiului Bălți, tinerii din grupele de inițiativă, locuitorii cartierelor, cât și adolescenții care au participat la mini-turneul de fotbal.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Bălți*

Regiunea de dezvoltare: *Nord*

Numărul de locuitori: *151 300*

Primar: *Renato Usatâi*

Perioada de implementare a practicii:

decembrie 2015 – decembrie 2016

Bugetul total: *peste 20 mii lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală
Agenții economici*

Actorii implicați: *direcțiile și secțiile din cadrul Primăriei municipiului Bălți: Direcția Învățământ, Tineret și Sport, Secția Sport, Direcția Finanțe, Relații cu publicul, Direcția Gospodărie Comunală, Întreprinderile municipale; Centrul municipal de Resurse pentru Adolescenți și Tineri „CRAT”; șapte instituții de învățământ; voluntari, elevi, locatari, profesori și simpli cetățeni activi; ziarul local „SP”, televiziunea „BTV”; ONG „Anima”, ONG „Caroma Nord”, Coaliția de Mediu Bălți; grupul de inițiativă „Orașul sănătos” și alte grupuri de inițiativă a locuitorilor; agenți economici*

Rezultatele obținute

- Proiectul pilot a mobilizat și implicat în jur de 1 600 locuitori (votanții și grupele de inițiativă, care au depus proiectele) în toate etapele proiectului, a informat aproximativ 7 000 – 9 000 de locuitori ai municipiului prin diverse surse media despre acest mecanism de implicare a cetățenilor în procesul

- decizional, a contribuit la creșterea gradului de conștientizare și promovare a unei colaborări mai eficiente dintre APL și locuitorii municipiului în soluționarea problemelor comunitare existente la nivel local.
- Procedura de votare a proiectelor s-a desfășurat în perioada 2-12 septembrie 2016. Selectarea proiectelor s-a făcut prin vot deschis la șase secții de votare, create în cadrul instituțiilor de învățământ din municipiul Bălți. Timp de 10 zile, locuitorii municipiului au avut posibilitatea să voteze în baza buletinului de identitate, pentru un singur proiect.
  - Două proiecte au fost realizate în perioada noiembrie 2016-februarie 2017. Proiectul „Timpul fără droguri” a fost implementat în perioada 5-6 noiembrie 2016 de către Secția Sport din cadrul Direcției Învățământ, Tineret și Sport, în parteneriat cu centrele municipale de tineret și grupul de inițiativă „Orașul sănătos” – inițiatoarea acestui proiect.
  - Proiectul „Anticafenea” a fost realizat în perioada octombrie 2016 - februarie 2017. Astfel, a fost creat și amenajat un spațiu de socializare pentru tinerii din municipiul Bălți, în cadrul Centrului de Resurse pentru Adolescenți și Tineri.
  - La lucrările de confecționare și amenajare a spațiului au participat 15 voluntari ai Centrului de Resurse pentru Adolescenți și Tineri. Proiectul „Inimă verde”, fiind cel mai ambițios proiect, este în proces de implementare.
  - Deși proiectul „Trecere de pietoni” a primit un număr mai mic de voturi din partea locuitorilor, el a fost implementat în municipiu în perioada noiembrie 2016– februarie 2017. Inițiatorii proiectului au depus câteva demersuri pe numele primarului, solicitând să se facă acest marcaj rutier și să se instaleze semnele rutiere pentru trecerea de pietoni.

- Inițiatorul proiectului „Amenajarea parcării auto pe teritoriul aferent casei multietajate de pe str. Suceava 14” a venit la dezbaterile publice a Bugetului municipal pentru anul 2017 cu propunerea de a se planifica bani în buget pentru anul 2017 pentru realizarea acestui proiect, deoarece îl consideră indispensabil pentru locuitorii casei date. În final, s-au planificat 15 mii de lei pentru a implementa acest proiect în decursul anului 2017.

Elementele inovatoare ale practicii

„Bugetul civic” este un mecanism inovativ de responsabilizare și implicare a locuitorilor în procesul decizional. Cetățenii singuri identifică problema, fac ședințe cu alți locuitori, vecini, susținători, analizează toate variantele posibile, completează cererea de participare la concurs, se consultă cu specialiștii din direcțiile și secțiile primăriei, încurajează susținătorii să vină la procedura de votare și implementează proiectele împreună cu reprezentanții primăriei. Astfel, locuitorii devin mai informați, mai motivați și mai responsabili față de comunitatea lor.

Lecțiile învățate

- Pentru a putea aloca bani pentru acest proiect a fost creată o linie de buget pentru bugetul civic în unul din subprogramele bugetului municipal.
- Pentru a putea realiza aceste proiecte trebuie consultați specialiștii din toate direcțiile și secțiile primăriei, care posibil ar putea fi implicați ulterior în realizarea acestor inițiative.
- Este necesar de a fi creat un formular online de votare a proiectelor pentru comoditatea locuitorilor de a participa la vot.

2.2. Accesibilitate și mișcare prin renovarea unei săli de fitness

Sumar

La inițiativa Centrului pentru copii și tineret „Udo Jurgens”, din Budești, în colaborare cu Liceul Teoretic „Budești” și susținerea administrației publice locale, în localitate a fost deschisă o nouă sală de fitness. Aceasta a fost reparată cu ajutorul tinerilor voluntari, iar Corpul Păcii a dotat-o cu echipament sportiv și aparate de fitness. Astfel, de la mic la mare, fiecare locuitor se poate antrena fără a fi nevoit să părăsească satul natal. Sala de fitness este deschisă în fiecare zi a săptămânii, de la ora 13.00 și până la zece seara.

Beneficiari

400 de elevi care au oportunitatea să practice exerciții fizice 365 de zile pe an, indiferent de vremea de afară.

Rezultatele obținute

- Sala de fitness a fost deschisă în septembrie 2016.
- Sala funcționează permanent de la 13.00, până la 22:00. De la ora 13:00 până la 18:00, sala este disponibilă numai pentru femei (eleve, profesoare, personalul auxiliar). De la 18:30 până la 22:00 pentru bărbați (elevi, profesori, personalul auxiliar).
- Sala este vizitată de cei 470 de elevi din cadrul Liceului Teoretic „Budești” și alți 355 tineri din afara localității.
- Membrii comunității au oportunități de agrement și dezvoltare fără a părăsi comunitatea.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Budești,*
municipiul Chișinău

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *5 125*

Primar: *Nina Costiuc*

Perioada de implementare a practicii:
ianuarie – septembrie 2016

Bugetul total: *aproape 90 mii lei*

Finanțatori: *Corpul Păcii*
Administrația publică locală
Comunitatea

Actorii implicați: *Nina Costiuc, primarul satului Budești; Tracey Hébert-Seck, director de programe, Corpul Păcii în Moldova; Dave Bugayong, Voluntar la Corpul Păcii; Brânza Sergiu, directorul Liceului Teoretic „Budești”; Proca Maricica, directoarea Centrului pentru copii și tineret „Udo Jurgens”; Gatmanic Igor, antrenor, lider al tinerilor voluntari; Luca Aliona, profesoară de artă plastică și educație pentru sănătate; tinerii voluntari din comunitate*

- Ocuparea timpului liber al membrilor comunității cu activități pozitive și de dezvoltare.
- Îmbunătățirea stării sănătății.
- Formarea unor personalități democratice cu încredere în sine, valori și scopuri.
- Beneficiarii învăța să mențină și păstreze încăperile și obiectele oferite de finanțator.
- Promovarea modului sănătos de viață.
- Asigurarea folosirii responsabile a spațiului, utilajului, asigurarea folosirii raționale și responsabile a surselor contribuțiilor investite în proiect de către persoanele responsabile de implementarea lui.

Elementele inovatoare ale practicii

Acest proiect este în vizorul permanent al administrației liceului, APL-ului, Centrului pentru copii și tineret „Udo Jurgens” și Liceul Teoretic „Budești” prin menținerea localului și asigurarea cu personal și lucrări necesare (pază, reparație, servicii comunale, dereticat, orar stabil, asigurarea cu antrenor, inițiere și monitorizarea activităților, inclusiv competiții și prezentări, concursuri municipale).

Sala de sport este destinată în special pentru activitățile sportive și de agrement, nu are altă destinație. Astfel, a fost exclus riscul ca la finele proiectului să fie schimbată destinația. Organizațiile implicate sunt cointeresate pentru durabilitatea proiectului, deoarece el asigură ocupația timpului liber, menținerea sănătății, pregătirea și participarea membrilor comunității la concursuri și competiții sportive și de agrement. Totodată, proiectul va fi o motivație pentru atragerea altor proiecte datorită credibilității.

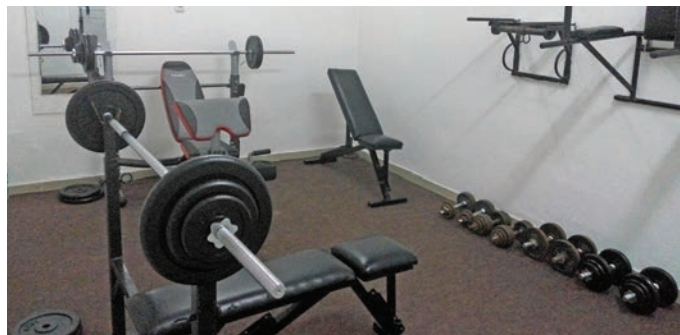
Datorită infrastructurii dezvoltate și asigurarea cu locuri de muncă în spațiul comunitar, majoritatea tinerilor nu pleacă în alte comunități și peste hotare, astfel aveam întotdeauna beneficiari care participă, vor participa și dezvolta în continuare activitățile inițiate în această sală, dar și în activitățile din comunitate.

Unul din elementele inovatoare constituie investiția în tineret și implicarea lor în schimbarea spre bine a calității vieții din localitate. Tinerii vin cu idei creative și acestora li se dă curs, prin implementarea lor în diferite domenii și activități desfășurate în localitate.

Lecțiile învățate

Acest proiect nu afectează negativ alte persoane și comunitatea privind drepturile, sănătatea și siguranța lor. Durabilitatea colaborării administrației locale cu Corpul Păcii, începând cu anul 2002 și până în prezent a schimbat radical mentalitatea multor tineri din localitate, care au fost formați în cadrul cursurilor de educație pentru sănătate, de către voluntari ai Corpului Păcii.

În această perioadă, datorită acestei schimbări de gândire, mulți tineri s-au implicat voluntar în implementarea mai multe proiecte social-educative, atât în localitate, cât și peste hotarele ei. Schimbul de experiență, comunicarea cu diverși actori educaționali, factori de decizie din țară și de peste hotare au adus la transformarea localității într-o localitate prosperă, cu un nivel înalt de bunăstare.

2.3. Dezvoltarea unui management cuprinzător de mediu și climă la nivel local

Sumar

În șase sate din raionul Anenii Noi, printre care și comuna Calfa, au fost instalate tomberoane de sortare a deșeurilor, datorită unui proiect de colaborare german. Așadar, în fiecare localitate sunt amplasate două platforme cu câte patru tomberoane pentru deșeurile selective, dar și găleți din plastic pentru instituțiile publice. De acest proiect beneficiază 10 mii de locuitori din satele Calfa, Roșcani, Speia, Telița, Bulboaca și Gura Bâcului.

Beneficiari

Circa 10 mii locuitori din satele partenere din raionul Anenii Noi.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Calfa, raionul Anenii Noi*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *1 870*

Primar: *Ludmila Ceaglic*

Perioada de implementare a practicii:

iunie 2016 – prezent

Bugetul total: *780 mii lei*

Finanțatori: *Autoritățile publice locale din satele Roșcani, Telița, Speia, Bulboaca, Gura Bâcului și Calfa
ONG „Izvorașul”
Engagement Global*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale; actorii comunitari; ONG „Izvorașul”; partenerii din satele Roșcani, Telița, Speia, Bulboaca, Gura Bâcului; mass – media locală și națională*

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Au fost construite și amenajate 12 platforme cu patru (în comuna Calfa) și două (celealte localități) tomberoane în satele Roșcani, Speia, Telița, Bulboaca și Gura Bâcului.
- În fiecare instituție publică au fost instalate găleți de plastic pentru colectarea selectivă a deșeurilor.
- 120 de copii din instituțiile de învățământ au aflat despre colectarea selectivă a deșeurilor prin intermediul programului „Învățăm să reciclăm deșeurile”.
- A fost creat un filmuleț cu scopul familiarizării populației despre dauna ce o aduce fenomenul aruncării gunoiului în locurile neautorizate.
- Populația din șase localități a fost informată, antrenată în lichidarea unor gunoiști neautorizate, în evacuarea sticlelor de plastic pe lunca râului Bâc.

- Au fost desfășurate cinci seminare pentru peste 45 de persoane care s-au informat despre colectarea selectivă a deșeurilor.
- Comuna Calfa a obținut o autospecială din partea regiunii germane Kassel.

Calitative:

- Atitudinea populației față de starea mediului înconjurător se schimbă odată cu implementarea proiectului. S-au mobilizat voluntarii în informarea populației.
- La moment, deșeurile din preajma instituțiilor publice și a stațiilor de călători sunt strict selectate.
- A fost angajată o persoană responsabilă de evacuarea deșeurilor.
- Momentul-cheie în realizarea proiectului l-a constituit buna înțelegere a primarilor din localitățile semnatare ale Acordului de parteneriat, cooperarea permanentă, dar și capacitatea acestora de a convinge populația de succesul proiectului.

Elementele inovatoare ale practicii

Proiectul aduce noi abordări, implicații inovative și idei creative. S-au consolidat relațiile dintre șase autorități publice locale din raionul Anenii Noi (Calfa, Roșcani, Speia, Telița, Bulboaca și Gura Bâcului), dar și cu ONG-ul „Izvorașul”, care a fost responsabil de luarea deciziilor.

În premieră, o autoritate publică locală de nivel regional din Germania a susținut comunitățile din raionul Anenii Noi, și le-a oferit o autospecială de tip Mercedes.

Lecțiile învățate

- ✓ În perioada de implementare a proiectului s-a studiat legislația în domeniul protecției mediului și managementul deșeurilor, metodele de prestare a serviciilor comunitare, care presupun costuri, cerințe tehnice și pot fi mai ușor de realizat prin intermediul cooperării intercomunitare, deoarece implică mai puține riscuri.
- ✓ S-au evaluat obiectivele, riscurile și beneficiile proiectului ce pot parveni, care până la implementare nu erau studiate.
- ✓ Crearea și gestionarea poligoanelor de depozitare a deșeurilor, precum și administrarea serviciilor de evacuare centralizată a deșeurilor și de sortare a acestora a fost o lecție bună pentru toate șase localități implicate în proiect.
- ✓ S-au identificat și demonstrat competențele fiecărui actor implicat în implementarea proiectului.

2.4. Îmbunătățirea infrastructurii prin instalarea indicatoarelor stradale

Sumar

Aspectul întregului oraș Călărași, dar și orientarea mai ușoară a cetățenilor și a turiștilor s-a îmbunătățit după ce aici au fost instalate indicatoare stradale. Ideea le aparține locuitorilor, care au votat-o în cadrul unui sondaj pentru a fi realizată cu ajutorul celor de la Corpul Păcii. De această inițiativă beneficiază și serviciile de urgență, care ajung mai repede la destinație.

Proiectul a contribuit la educarea tinerilor cu privire la siguranța rutieră, asigurându-se că știu cum să prevină accidentele și ce să facă în caz de accident. Acest proiect a promovat și angajamentul civic prin plantarea florilor și înfrumusețarea zonelor din preajma indicatorilor stradale. În orașul Călărași există astăzi 145 de străzi.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: orașul Călărași

Regiunea de dezvoltare: Centru

Numărul de locuitori: 16 500

Primar: Nicolae Melnic

Perioada de implementare a practicii:
octombrie – mai 2017

Bugetul total: 132 858 lei

Finanțatori: Administrația publică locală
Corpul Păcii
Comunitatea

Actorii implicați: Primăria orașului Călărași,
Corpul Păcii, Inspectoratul de Poliție a orașului
Călărași, Consiliul Local al Tinerilor, ziarul
regional „Expresul”

Beneficiari

16 500 locuitori ai orașului Călărași;
serviciile de utilitate publică; turiștii.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 37 de indicatoare stradale cu denumirea străzii și numere stradale instalate.
- 160 de tineri au participat la lecțiile de siguranță rutieră.
- 25 de voluntari au plantat florilor în jurul indicatoarelor stradale.

Calitative:

- Proiectul a oferit cetățenilor un acces îmbunătățit de orientare și siguranță, operativitate pentru serviciile de urgență (Poliția, Serviciul de asistență medicală urgentă, Serviciul pompieri și salvatori, Serviciul poștal), prin utilizarea indicatoarelor stradale.
- A fost promovat angajamentul civic al Consiliului Local al Tinerilor și a cetățenilor prin plantarea florilor și desfășurarea campaniei de salubritate a orașului.
- Indicatoarele stradale au contribuit la o mai bună orientare și dezvoltare a turismului.
- Orașul Călărași a devenit mai accesibil pentru locuitorii săi.

Elementele inovatoare ale practicii

A fost utilizat sondajul de opinie ca argumentarea a proiectului și ca metodă de implicarea a cetățenilor în identificarea necesităților reale ale comunității. La fel, am realizat proiectul în parteneriat cu Inspectoratul de Poliție din orașul Călărași și Consiliul Local al Tinerilor, care au fost receptivi la activitățile din cadrul proiectului. Parteneriatul în cadrul proiectelor între administrația locală și Inspectoratul de Poliție nu a mai avut un asemenea succes ca în proiectul dat.

Lecțiile învățate

- O lecție pozitivă din această practică a fost activitatea realizată în comun cu comunitatea și anume că au fost partea a sondajului și mai apoi cetățenii s-au implicat direct în activitatea de salubritate și plantare a florilor.
- Cea de-a doua lecție pozitivă a fost colaborarea cu Inspectoratul de Poliție. Specialiștii din cadrul Primăriei Călărași au lucrat cot la cot cu colaboratorii de poliție la identificarea străzilor, au analizat și întocmit planul de amplasare a indicatoarelor stradale conform Regulamentului rutier, iar în timpul lucrului mulți cetățeni se apropiau și întrebau cu ce aceștia se ocupă, iar când le ziceau de proiect, erau mulțumiți să vadă că primăria și poliția lucrează împreună pentru comunitate.
- Ne-a fost însă greu să găsim agenți economici de încredere care să ne ofere materiale de calitate și un preț rezonabil. Dar, cu puțin efort, am selectat până într-un final, compania care ne-a furnizat materialele și a executat lucrările de instalare a indicatoarelor stradale.

2.5. Crearea întreprinderii municipale „Kiriетprim” pentru servicii publice de calitate

Sumar

Colectarea deșeurilor a fost mereu o problemă pentru satul Chiriet – Lunga, dar odată cu implementarea unui proiect polonez, această problemă a fost rezolvată. În localitate au fost amplasate 15 platforme pentru depozitarea deșeurilor și 25 de tomberoane, inclusiv pentru gunoiul din plastic. Cu suportul PolishAid, comunitatea din Chiriet – Lunga a beneficiat și de un tractor multifuncțional, utilizat pentru serviciile publice. Ca rezultat, satul a devenit mai curat, dar și mai sănătos pentru locuitorii săi.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Chiriet-Lunga, raionul Ceadâr-Lunga, UTAG*

Regiunea de dezvoltare: *UTA Găgăuzia*

Numărul de locuitori: *2 516*

Primar: *Valentina Caici*

Perioada de implementare a practicii:

octombrie 2015 – octombrie 2016

Bugetul total: *30 mii euro*

Finanțatori: *Ambasada Poloniei în Republica Moldova*

Administrația publică locală

Comitetul Executiv UTA Găgăuzia

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, Ambasada Poloniei, locuitorii satului și agenții economici*

Beneficiari

Peste 2 500 de locuitori și Primăria satului Chiriet-Lunga

Rezultatele obținute

- Ca rezultat al proiectului, primăria a primit:
  - Un tractor belarus cu remorcă și echipamente de colectare a gunoiului;
  - 15 tomberoane pentru colectarea deșeurilor menajere;
  - 15 tomberoane pentru deșeurile din plastic.
- Au fost create 15 platforme pentru depozitarea deșeurilor.
- Zilnic, serviciul de salubritate colectează gunoiul de la agenții economici, iar de la gospodării, conform unui program stabilit. Deșeurile sunt mai apoi transportate la o gunoiște autorizată.
- Calitatea serviciilor prestate populației, cu excepția alimentării cu apă potabilă, a crescut.
- Satul a devenit mai curat, mai confortabil.

Elementele inovatoare ale practicii

Practica este demnă de apreciat, deoarece populația din sat beneficiază de servicii de calitate în colectarea și transportarea gunoii. Nu există gunoi în sat și nici pe străzi, iar imaginea localității s-a schimbat. Acest proiect poate fi util și altor autorități publice locale pentru a-și arăta grija față de comunitate.

Lecția învățată

Lucrând împreună, într-o echipă, puteți obține rezultate excelente.

2.6. Centrul de apicultură – un pas înainte în dezvoltarea locală a orașului Cupcini

Sumar

Pe 26 mai 2017, în orașul Cupcini, a fost deschis, din fonduri românești, primul centru apicol din Regiunea de dezvoltare Nord. Centrul face parte din cadrul proiectului - pilot „Crearea sistemului integrat de dezvoltare durabilă a sectorului apicol în Regiunea de dezvoltare Nord a Republicii Moldova”. Centrul apicol include două departamente, unul informațional și de marketing al produselor apicole și altul de achiziție, procesare și ambalare. Serviciile prestate de centrul apicol vor spori șansele producătorilor de miere care tind spre o afacere profitabilă.

În cadrul proiectului-pilot a fost creată și Asociația Apicultorilor din Regiunea de Dezvoltare Nord, iar cei peste 100 de membri au fost instruiți în cadrul a două cicluri de seminare despre biologia, nutriția și patologia albinelor. Totodată, o echipă de 16 apicultori au studiat, în vara anului 2016, experiența prișăcarilor din România, în cadrul unei vizite de studiu. La fel, a fost desfășurată o campanie amplă de informare despre modul sănătos de viață prin consumul mierii de albine.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: orașul Cupcini, raionul Edineț

Regiunea de dezvoltare: Nord

Numărul de locuitori: 9 870

Primar: Ivan Ostaficiuc

Perioada de implementare a practicii:
2016 – prezent

Bugetul total: 157 382 euro

Finanțatori: grant oferit de Guvernul României prin intermediul Asistenței Oficiale pentru Dezvoltare (RoAid)

Actorii implicați: Guvernul României, Consiliul raional Edineț și Primăria orașului Cupcini

Beneficiari

Beneficiarii direcți sunt apicultorii din 11 raioane ale țării. Beneficiarii indirecti sunt locuitorii orașului Cupcini, dar și ai Republicii Moldova.

Rezultatele obținute

Rezultatele sunt îmbucurătoare, dar sperăm la realizări și mai mari. Suntem în așteptarea rezultatelor mai bune. Pe an ce trece experiența va crește mai mult.

Elementele inovatoare ale practicii

Centrul apicol va prelucra mierea, va căuta piețe de desfacere și va instrui apicultorii, care vor deveni specialiști în activitatea pe care o desfășoară.

Lecțiile învățate

Această practică ne însuflă încrederea în ziua de mâine. Deschiderea noilor locuri de muncă, părinții vor fi alături de copiii lor, bătrânii vor simți sprijinul copiilor și îngrijirea lor.

2.7. „VAST-Vulnerabil, dar Activ Social ca Tine”

Sumar

Prin implementarea proiectului „VAST-Vulnerabil, dar Activ Social ca Tine” a fost deschisă Spălătoria socială „Împreună Edineț” și atelierul de croitorie prin care s-a promovat și susținut integrarea legală în câmpul muncii a grupurilor vulnerabile prin dezvoltarea serviciilor sociale în orașul Edineț. Activitățile și rezultatele așteptate ale acestui proiect au fost: instruirea grupurilor vulnerabile cu privire la dreptul de angajare legală în câmpul muncii, instruirea profesională a 15 persoane vulnerabile, angajarea a două persoane din grupurile vulnerabile la spălătoria socială, promovarea serviciilor oferite de persoanele cu nevoie speciale în rândul populației din municipiul Edineț, creșterea gradului de conștientizare a societății că grupurile vulnerabile sunt active și doresc să se angajeze în câmpul muncii.

Dacă nu ar fi existat spălătoria socială și nu ar fi fost posibilă angajarea în câmpul muncii a persoanelor cu nevoi speciale, nu s-ar fi demonstrat întregii comunități cât de importante sunt serviciile sociale, cât și incluziunea persoanelor cu nevoie speciale în societate.

Beneficiari

Întreaga comunitate din Edineț, indiferent de religie, vârstă, sex sau situație familială.

Rezultatele obținute

- Instruirea persoanelor cu nevoi speciale în limbaj simplificat despre dreptul lor la muncă.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Edineț*

Regiunea de dezvoltare: *Nord*

Numărul de locuitori: *20 031*

Primar: *Constantin Cojocari*

Perioada de implementare a practicii:

2016 – prezent

Bugetul total: *23 094 USD*

Finanțatori: *Fundația Est-Europeană, sponsorizată de Guvernul Suediei și Agenția de Dezvoltare din Austria*

Actorii implicați: *Primăria municipiului Edineț, AO „AREAP”, Curierul de Edineț, „Nord Info”, Consiliul raional Edineț*

- Angajarea legală a persoanelor cu nevoi speciale la spălătoria socială funcțională.
- Acoperirea nevoilor grupurilor vulnerabile (romi, pensionari, social vulnerabili) în orașul Edineț prin servicii oferite la spălătoria socială creată.
- Dezvoltarea parteneriatelor locale între sectorul public-privat-civil în susținerea persoanelor cu nevoi speciale și a grupurilor vulnerabile.
- A apărut un nou serviciu în oraș.
- S-a reparat și dotat cu echipament necesar spațiul spălătoriei sociale.
- Au fost angajate în câmpul muncii persoane cu necesități speciale.

Elementele inovatoare ale practicii

Proiectul este unul unic și inovator pentru comunitatea din Edineț.

Lecțiile învățate

Implementarea acestui proiect a demonstrat întregii comunități cât de importante sunt serviciile sociale create și integrarea persoanelor cu nevoi speciale în câmpul muncii și în societate.

2.8. Crearea serviciului intercomunitar de colectare, transportare și depozitare a deșeurilor menajere

Sumar

În clusterul Gura Galbenei a fost creată acum doi ani prima întreprindere intercomunitară din raionul Cimișlia. Beneficiarii serviciului intercomunitar sunt peste 10 mii de cetățeni din Gura Galbenei, Albina, Lipoveni și Ivanovca Nouă. Esența practicii constă în crearea și consolidarea capacităților întreprinderii intercomunitare care prestează servicii de evacuare a deșeurilor, dezapezire și plafonare a drumurilor pentru locuitorii și agenții economici din clusterul Gura Galbenei. Astăzi, întreprinderea „Tulumba Servicii” este funcțională și

activează în baza statutului și a regulamentului său, documente ce au fost aprobate de către reprezentanții autorităților locale din cele șase comunități (Gura Galbenei, Albina, Fetița, Mereni, Lipoveni și Ivanovca Nouă).

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Gura Galbenei, raionul Cimișlia*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *5 383*

Primar: *Victor Stână*

Perioada de implementare a practicii: *noiembrie 2015 – prezent*

Bugetul total: *peste 2 milioane lei*

Finanțatori: *PNUD Moldova
programul PCDLI)
Administrația publică locală
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrațiilor publice locale partenerere, PNUD Moldova, ONG „Speranța Cim”, agenții economici și comunitatea*

Beneficiari

Locuitorii din satele Gura Galbenă, Ivanovca Nouă, Lipoveni, Munteni, Fetița, Albina și Mereni, în număr de aproximativ 10 000 de cetățeni și circa 400 de agenți economici.

Rezultatele obținute

- A crescut numărul persoanelor contractate cu 30% față de anul 2016.
- Raportul prezentat de către Centrul Național de Sănătate Publică arată că indicatorii de poluare a apei din fântânile de mină au scăzut. Conform datelor, numărul de îmbolnăviri

În rândul populației s-a micșorat cu 4%.

- Crește numărul migranților care revin în țară.
- A sporit imaginea localităților.
- Un număr mai mare de cetățeni au sensibilizat necesitatea serviciului de salubritate.
- S-au lichidat toate gunoiștile stihinic formate.
- Apă potabilă și produse de calitate.

Elementele inovatoare ale practicii

Cooperarea intercomunitară este un instrument de furnizare în comun, în condiții de calitate și eficacitate, a serviciilor publice locale. De fapt, prin unirea eforturilor a două sau mai multe autorități publice locale se pot asigura premisele necesare pentru organizarea și finanțarea unui serviciu public de calitate, în condițiile în care fiecare autoritate publică în parte nu posedă puterea și resursele necesare pentru a face acest lucru.

Lecția învățată

Această bună practică a oferit posibilitatea tuturor cetățenilor din localitățile clusterului să sensibilizeze consecințele negative până la crearea acestui serviciu de salubritate și rezultatele pozitive în urma implementării bunei practici.

2.9. „Sportul – bucurie și sănătate gratis”

Sumar

Sportul este o bucurie și un mod de viață activ pentru tinerii din comuna Ișcălău. Sala de sport din gimnaziul satului Doltu, din cadrul comunei, a fost renovată după mai bine de 20 de ani. Astfel, toată comunitatea s-a implicat, iar aici au fost instalate noi uși și ferestre, pardoseala a fost schimbată, iar tavanul și pereții – zugrăviți. Astăzi, elevii, dar și adulții deopotrivă au acces la activități sportive, dar și de agrement.

Beneficiari

90 de elevi, 42 de copii de la grădiniță, 112 tineri din comună, 200 de persoane din comunitate.

Rezultatele obținute

- Sala de sport, cu suprafața de 240 m², renovată.
- Comunitatea (1 200 locuitori ai satului Doltu) are unde să-și petreacă timpul liber.
- 2 553 de persoane informate despre activitățile sportive și de menținere a sănătății.
- Acces la activitățile sportive.
- Generație sănătoasă.
- Promovarea unui mod sănătos de viață.
- Promovarea echipei de fotbal la nivel național.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: comuna Ișcălău, raionul Fălești

Regiunea de dezvoltare: Nord

Numărul de locuitori: 2 553

Prima: Maria Procopciuc

Perioada de implementare a practicii:
decembrie 2015 – iunie 2016

Bugetul total: 45 700 lei

Finanțatori: Administrația publică locală
Fundația Est - Europeană
Comunitatea
Agenții economici
Instituțiile publice

Actorii implicați: reprezentanții administrației publice locale, comunitatea, agenții economici, gimnaziul din satul Doltu, grădinița din comună, Biblioteca publică Ișcălău

Elementele inovatoare ale practicii

Buna practică din comuna Ișcălău este una deosebită deoarece:

- am format un grup de acțiune locală;
- am implicat toată comunitatea în realizarea bunei practici;
- promovăm un mod sănătos de viață pentru toate generațiile.

Lecțiile învățate

Lecțiile învățate din implementarea acestei bune practici sunt:

- responsabilitate
- implicare
- comunicarea bună cu cetățenii
- motivarea

2.10. Asociația de băștinași – partener de încredere pentru administrația publică locală în dezvoltare locală

Sumar

Migrația a devenit o oportunitate pentru dezvoltarea locală din satul Lozova. Cu ajutorul asociației de băștinași, în comunitate au fost implementate mai multe inițiativă și proiecte: au fost organizate acțiuni de salubritate, campanii de caritate, dar și mini-proiecte în sumă de peste 150 mii lei.

De asemenea, din fondurile colectate de la lozovenii de pretutindeni a fost achiziționat un tractor și un buldoexcavator pentru serviciile publice. Ca rezultat, migrații se implică mai mult în viața comunității, iar imaginea localității s-a îmbunătățit.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Lozova, raionul Strășeni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *6 513*

Prima: *Lilian Botnaru*

Perioada de implementare a practicilor: *martie 2015 – decembrie 2016*

Bugetul total: *aproape 28 662 EUR*

Finanțatori: *Guvernul Elveției prin proiectul MiDL
Comunitatea și migrații
Administrația publică locală*

Actorii implicați: *reprezenții administrației publice locale, comunitatea, proiectul MiDL, Asociația părinților de la Liceul Teoretic „Mitropolit Nestor Vornicescu”, agenții economici*

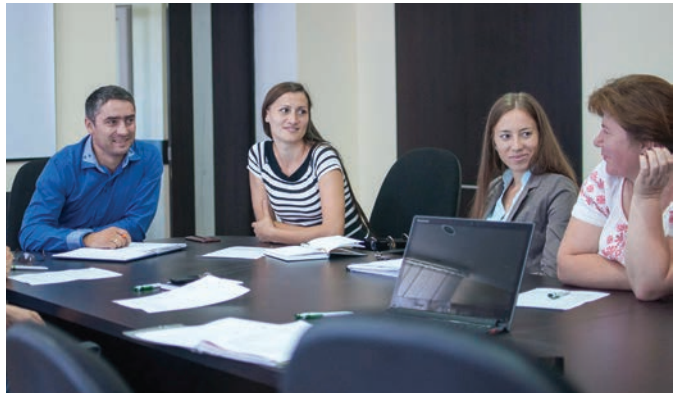
Beneficiari

6 513 locuitori ai comunei Lozova; 1 240 lozoveni migranți, dintre care 67% în migrație în afara țării, 33% în migrație internă; 20 de persoane în etate rămasă fără îngrijire; 406 copii cu un părinte sau ambii părinți angajați în migrație.

Rezultatele obținute

- A fost creată Strategia de Dezvoltare Locală prin care au fost implicați în procesul decizional nouă grupuri țintă.
- A fost creată Asociația de Băștinași ca reprezentant a circa 1240 de migranți interni și externi.
- A fost creată pagina de facebook a AO „Lozovenii de Pretutindeni” (www.facebook.com/BastinaLozova), unde peste 850 de migranți lozoveni din toate colțurile lumii pot afla despre realizările din satul de baștină.
- A fost creată baza de date a migranților care numără peste 243 de persoane înregistrate.

- Au fost organizate acțiuni de salubritate în care s-au implicat 50 de migranți interni și externi, inclusiv cu donații bănești pentru renovarea porții satului.
- Peste 100 de persoane de toate vârstele au fost implicate în comemorarea victimelor deportărilor.
- În cadrul campaniilor de caritate s-au implicat 20 de agenți economici migranți iar liceul și grădinița din localitate și 250 de familii nevoiașe au beneficiat de cadouri de sărbătorile de Crăciun și Paște.
- În urma proiectului inițiat în luna septembrie 2016 – „Lozovenii pentru un sat amenajat” 6 513 locuitori vor beneficia de servicii publice de calitate prin achiziționarea tractorului multifuncțional.
- A fost consolidată legătura dintre localitate și peste 1 000 de migranți, problemele satului sunt mult mai bine cunoscute și prioritizate, iar implicarea comunității va fi mai facilă.
- Microproiecte implementate de AO „Lozovenii de Pretutindeni” în sumă de peste 150 000 lei.
- Campanie de colectare de fonduri de succes, cu o contribuție totală de 180 000 lei din partea a 286 de donatori individuali.
- Percepția despre migrație se modifică din a fi o problemă pentru localitate în a reprezenta o oportunitate.
- Imaginea migranților în localitate s-a îmbunătățit.

- Problemele specifice ale migranților au fost identificate, iar soluționarea acestora a fost inclusă în Strategia de Dezvoltare Locală.
- Au fost identificate aspectele mai puțin vizibile ale migrației (impactul asupra familiilor, a copiilor, izolarea socială, problemele de sănătate specifice migranților).
- Comunitatea s-a reconectat cu băștinașii de succes, aceștia au fost recunoscuți la baștină și au fost reconectați cu satul de origine.
- Sporirea implicării civice a migranților.
- O administrare publică locală mai deschisă spre idei inovatoare și implicarea comunității.
- Schimbarea atitudinii localnicilor și migranților în una de încredere față de administrația publică locală.
- Probabilitate sporită de întoarcere la baștină a celor plecați și de investire a remitențelor la nivel local.

Elementele inovatoare ale practicii

Elementul inovator al proiectului este că pe parcursul implementării proiectului toate acțiunile și activitățile au fost consultate cu cetățenii prin completarea chestionarelor de opinii și informarea cetățenilor despre derularea lucrărilor și activităților în general. Pentru prima dată s-au unit forțele mai mulți actori locali pentru implementarea proiectului, copiii din grădiniță, elevii din liceu, cadrele didactice, părinții, APL, comunitate. Pentru prima oară, proiectul a fost supus unei evaluări din partea cetățenilor la începerea proiectului și la finalizarea lucrărilor. Un alt element inovator mai este și filmulețul montat în care sunt postate secvențe foto cu momente privind derularea lucrărilor.

Lecțiile învățate

Lecțiile învățate de comunitate în această perioadă a fost că comunitatea trebuie să răspundă la apelul administrației publice locale, trebuie cu toți să ne implicăm ca să ne dezvoltăm, iar prosperitatea se atinge prin unitatea comunității.

2.11. Deschiderea fabricii de încălțăminte „URO-PAM”

Sumar

Europenii sunt încălțați de locuitorii din raionul Hâncești. Acest lucru a devenit real și posibil după ce în satul Obileni a fost deschisă o fabrică de încălțăminte. Fabrica are peste 260 de angajați, locuitori ai 13 localități din zona lunca Prutului. Până la sfârșitul anului, numărul angajaților se va extinde până la 800 de persoane. Toată încălțăminte produsă este exportată în țările UE. Fabrica este o investiție a unei companii italiene, care deține întreprinderi în România, Ungaria, și chiar Bangladesh.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Obileni, raionul Hâncești*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *1 526*

Prima: *Alexei Dimitriu*

Perioada de implementare a practicii:
iulie 2016 – prezent

Bugetul total: *130 milioane lei*

Finanțare: *investiție italiană*

Actorii implicați: *Primăria satului Obileni, sponsori italieni, Consiliul raional Hâncești, Guvernul Republicii Moldova*

Beneficiari

Populația satului Obileni și din alte localități din raionul Hâncești, din zona lunca Prutului.

Rezultatele obținute

- Fabrica a deschisă oficial la 18 iulie 2016.
- Întreprinderea are o suprafață de 1 400 metri pătrați.
- Asigurarea cu locuri de muncă a populației.
- Creșterea infrastructurii localității.
- Îmbunătățirea condițiilor de trai ale persoanelor angajate din localitățile din lunca Prutului.

Elementele inovatoare ale practicii

Implementarea practicii – soluționarea problemei actuale – asigurarea populației cu locuri de muncă.

Lecția învățată

Creșterea bunăstării populației din zona rurală.

2.12. Construcția unui podeț și a unei porțiuni de drum pentru mahalaua „Maicanii vechi”

Sumar

Pentru că drumul de acces spre mahalaua Maicanii Vechi din comuna Ruseștii Noi a fost construit acum 40 de ani în urmă, administrația locală a decis să repare o porțiune de un km și să construiască un podeț. Oamenii, în special cei în etate, au acces direct la drumul regional, iar mașinile pot circula în siguranță. De drumul noi se folosesc astăzi toți cei 400 de locuitorii ai mahalalei, dar și ceilalți săteni.

Beneficiari

401 locuitori, dintre care 231 de persoane în etate, 51 elevi și 21 copii de vârstă preșcolară.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Lungimea drumului reabilitat – 1 km 50 m.
- Se folosesc constant de drum locuitorii mahalalei – 401 persoane, dintre care 231 oameni de vârsta a treia, 51 elevi și 21 copii de grădiniță.
- Pe drumul reabilitat spre terenurile agricole se pot deplasa 72 deținători de terenuri agricole, care se află dincolo de sat.
- 12 auto-taxi pe orice anotimp pot deservi locuitorii mahalalei „Maicanii Vechi”, peste 10 automobile particulare pot intra în mahala pentru vizitarea părinților și neamurilor, nu există problemă pentru ambulanță și echipajele de pompieri.
- Deschiderea unui magazin alimentar.

Calitative:

Oamenii din partea locului acum cu drumul reabilitat se deplasează mai comod, cei în etate au grijă de sănătatea lor, neamurile și alții mai ușor ajung la gospodăriile oamenilor pentru a-i vizita, roada de pe deal este adusă cu mai

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: comuna Ruseștii Noi,
raionul Ialoveni
Regiunea de dezvoltare: Centru
Numărul de locuitori: 6 000
Primar: Pavel Codreanu
Perioada de implementare a practicii:
octombrie 2015 – martie 2016
Bugetul total: 104 700 lei
Finanțatori: Administrația publică locală
Comunitatea
Actorii implicați: reprezentanții
administrației publice locale, membrii
Organizației obștești a oamenilor în etate,
comunitatea

puține cheltuieli și în economie de timp, transportul auto mai protejat de defecte. În multe gospodării se pot începe construcția caselor noi, deschide întreprinderi mici, iar gunoiul din gospodării este mai lesne de transportat la gunoiștea satului.

Elementele inovatoare ale practicii

Implicarea activă a locuitorilor comunei Ruseștii Noi și a Organizației obștești a oamenilor în etate în construcția (reabilitarea) unui drum local, care era deteriorat complet și nu permitea locuitorilor dintr-o mahala veche preponderent cu oameni de o vârstă înaintată să conviețuiască normal, fiind lipsiți de acces direct spre căile de comunicație (drumuri) și obiectele de menire social-culturală.

Lecțiile învățate

Pozitive:

- Ascultarea oamenilor și susținerea lor atât materială, cât și morală, organizatorică.
- Implicarea tuturor categoriilor de populație (tineri, adulți și vârstnici) în voluntariatul de construcție a unui drum local.
- Drumul reabilitat va fi întreținut de însăși locuitorii mahalalei.
- Exemplu bun și pentru alte sectoare de locuitori din comună.

Negative:

- Construcția drumurilor ține de prerogativa Primăriei, astfel trebuie consolidată puterea fiscală a administrației publice locale pentru a construi astfel de obiecte în satele din Moldova.
- Agitația printre locuitori de a susține proiectul dat, uneori dădea efecte inverse: mulți erau indignați că se strângeau prea mulți bani la oameni, în special de la cei cu un buget familial modest.

2.13. Reabilitarea drumului din mahalaua veche „Gagea”

Sumar

Locuitorii din comună au venit și cu inițiativa de a repara o porțiune de drum de 500 de m, care asigură accesul spre mahalaua Gagea. În lipsa unui plan urbanistic, spre mahala puteai ajunge doar printre hudițele înguste, construite pentru mersul pe jos și căruțe. Prin urmare, cu ajutorul administrației locale, această problemă a fost rezolvată, iar pe drumul reparat circula cu ușurință mașinile, inclusiv ambulanțele și mașinile de pompieri.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Ruseștii Noi, raionul Ialoveni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *6 000*

Primar: *Pavel Codreanu*

Perioada de implementare a practicii:
aprilie – noiembrie 2016

Bugetul total: *186 200 lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, membrii Organizației obștești a oamenilor în etate, comunitatea*

Beneficiari

356 locuitori, dintre care 156 de persoane în etate, 38 de elevi și 18 copii de vârstă preșcolară.

Rezultatele obținute

- Lungimea drumului reabilitat – 550 m.
- Se folosesc constant de drum locuitorii mahalalei – 356 persoane, dintre care 156 oameni de vârstă a treia, 38 elevi și 18 copii de grădiniță.
- Pe drumul reabilitat spre terenurile agricole se pot deplasa 156 deținători de terenuri agricole, care se află dincolo de sat.
- 12 auto-taxi pe orice anotimp pot deservi locuitorii mahalalei „Gagea”, peste 10 automobile particulare pot intra în mahala pentru vizitarea părinților și neamurilor, nu există problemă pentru ambulanță și echipajele de pompieri.
- Deservirea magazinului de alimentare cu produse la timp.

Elementele inovatoare ale practicii

Implicarea activă a locuitorilor comunei Ruseștii Noi și a Organizației obștești a oamenilor în etate în construcția (reabilitarea) unui drum local, care

era deteriorat complet și nu permitea locuitorilor dintr-o mahala veche preponderent cu oameni de o vârstă înaintată să conviețuiască normal, fiind lipsiți de acces direct spre căile de comunicație (drumuri) și obiectele de menire social-culturală.

Lecțiile învățate

Pozitive:

- Ascultarea oamenilor și susținerea lor atât materială, cât și morală, organizatorică.
- Implicarea tuturor categoriilor de populație (tineri, adulți și vârstnici) în voluntariatul de construcție a unui drum local.
- Drumul reabilitat va fi întreținut de însăși locuitorii mahalalei.
- Exemplu bun și pentru alte sectoare de locuitori din comună.

Negative:

- Construcția drumurilor ține de prerogativa Primăriei, astfel trebuie consolidată puterea fiscală a administrației publice locale pentru a construi astfel de obiecte în satele din Moldova.
- Agitația printre locuitori de a susține proiectul dat, uneori dădea efecte inverse: mulți erau indignați că se strângeau prea mulți bani la oameni, în special de la cei cu un buget familial modest.

2.14. Cinematograful în aer liber, ediția a II-a

Sumar

Pentru că în satul Selemet lipsea un spațiu de agrement, tinerii voluntari din grupul de inițiativă „Pune umărul Selemet” au găsit o modalitate inedită de colectare a banilor pentru amenajarea acestui spațiu și anume – un cinematograful în aer liber, organizat pe stadionul sportiv din localitate, în zilele de duminică. Astfel, din vânzarea билетelor și a mai multor produse, cum ar fi popcorn, în centrul satului au fost instalate balansoare, bănci și scrâncioburi. Spațiul de odihnă este asigurat și cu WI-FI, fiind accesibil tuturor locuitorilor.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Selemet, raionul Cimișlia*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *3 890*

Primar: *Tatiana Badan*

Perioada de implementare a practicii:
ianie – august 2016

Bugetul total: *22 500 lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală
Tinerii voluntari*

Actorii implicați: *reprezentanții
administrației publice locale și tinerii voluntari
din satul Selemet*

Beneficiari

Circa 1000 de copii și adolescenți; comunitatea în întregime.

Rezultatele obținute

- Lucrările de amenajare și construcție au fost efectuate prin munca nemijlocită a voluntarilor.

- În urma acumulării de fonduri au fost construite și amenajate patru bănci, patru balansoare, două scrânciobe, cinci coșuri de gunoi și o conexiune a serviciului WI-Fi.
- Crearea condițiilor moderne de odihnă pentru toate categoriile de vârstă.

Elementele inovatoare ale practicii

- Crearea condițiilor moderne de odihnă.
- Cinematograful este inițiat și organizat de tineri.
- Filmele difuzate sunt selectate în urma unui sondaj public pe rețelele de socializare.
- Organizarea diferitor servicii voluntare și activități pentru tineri.
- Pregătirea și vânzarea popcorn-ului și a prăjiturilor.
- Organizarea unei loterii pentru acumularea de fonduri.
- Implicarea comunității, și în special a tinerilor, în lucrările de amenajare a spațiului de odihnă.
- Ca urmare a acestei practici, avem un sat mai frumos și mai modern.
- Proiect durabil.

Lecțiile învățate

Oferirea încrederii și încurajării tinerilor pentru a-și putea manifesta inițiativele de interes local ce pun în evidență voluntariatul.

2.15. Construcția și amenajarea a 600 m de gard la cimitirul vechi

Sumar

În doar două luni, comunitatea și băștinașii migranți, în parteneriat cu primăria, au colectat aproape 400 mii de lei pentru construcția și amenajarea gardului la cimitirul vechi din localitate. Cimitirul nu a fost renovat de mai bine de 30 de ani, iar starea sa afecta întregul sat. Ca rezultat al mobilizării comunitare, a fost schimbată poarta de la intrare, construit un gard de 600 de m, instalate grupuri sanitare și platforme pentru evacuarea deșeurilor.

Beneficiari

Comunitatea în întregime și băștinașii migranți din Selemet.

Rezultatele obținute

Într-o perioadă record de două luni au fost acumulate contribuții în sumă de 380 000 lei. Localnicii, băștinașii – migranți interni și externi au fost foarte receptivi la apel și în colectare de fonduri.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Selemet, raionul Cimișlia*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *3 890*

Primar: *Tatiana Badan*

Perioada de implementare a practicii:
februarie – aprilie 2016

Bugetul total: *380 000 lei*

Finanțatori: *Asociația de băștinași
A.O. „Baștina” Selemet
Comunitatea
Administrația publică locală*

Actorii implicați: *Asociația de băștinași
A.O. „Baștina” Selemet, administrația publică
locală, ONG-uri, agenții economici din
teritoriu, voluntari, comunitatea, mass-media*

În urma acestor acumulări în lunile martie-aprilie 2016 a fost construit 600 m de gard cu o fundație de beton, la intrarea în cimitir a fost instalată o poarta metalică și amenajat 50 metri pătrați de pavaj, de asemenea au fost instalate două grupuri sanitare și trei platforme pentru evacuarea deșeurilor. Tot procesul de lucru a fost reflectat pe paginile de socializare ale asociației de băștinași.

Elementele inovatoare ale practicii

Mobilizare și participare activă într-o perioadă record a comunității și a băștinașilor migranți, bazată pe încredere, transparență și raportare sistematică a administrației publice locale.

Lecțiile învățate

- Transparență totală.
- Implicarea comunității voluntară în activitățile de implementare a proiectului.
- Mediatizare și raportare permanentă.

2.16. Serviciul de salvatori și pompieri voluntari

Sumar

24 de salvatori din comuna Sipoteni, raionul Călărași, sunt gata să-și pună viața în pericol în caz de incendiu, fără a primi vreo remunerare. În această localitate a fost inaugurat în anul 2016 un post de pompieri și salvatori voluntari. În cadrul serviciului sunt implicați tineri și adulți de diferite categorii sociale: medici, funcționari și chiar profesori. Stația a fost deschisă cu susținerea financiară a salvatorilor din Austria.

Implementarea proiectului privind crearea Serviciului de salvatori și pompieri voluntari a avut drept scop asigurarea unei securități anti-incendiară a localității și dezvoltarea capacităților populației de a interveni în situații excepționale, atât la capitolul prevenire, cât și lichidarea consecințelor, pornind de la principiul „situațiile excepționale nu au hotare administrativ-teritoriale”.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Sipoteni, raionul Călărași*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *7 506*

Primar: *Vasile Rață*

Perioada de implementare a practicii: *aprilie 2016 – prezent*

Bugetul total și finanțatori: *Bugetul administrației publice locale – pentru renovarea și amenajarea încăperilor de serviciu*

Donație din partea pompierilor voluntari din Vorarlberg, Austria a echipamentului special de intervenție

Actorii implicați: *Primăria comunei Sipoteni, AO „Pro Sipoteni”, Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM), Serviciul Protecțiilor Civile și Situațiilor Excepționale al MAI și nu în ultimul rând, pompierii voluntari din Vorarlberg, Austria, în frunte cu Hans Kohler*

Beneficiari

Comunitatea (7 506 locuitori ai comunei Sipoteni) și localitățile vecine.

Rezultatele obținute

- Scăderea numărului incendiilor de vegetație.
- Creșterea timpului de reacție la intervenție a pompierilor.
- Sporirea securității incendiare a localității.
- Creșterea spiritului civic în comunitate.

Elementele inovatoare ale practicii

- Crearea Serviciului de pompieri și salvatori voluntari în comuna Sipoteni a sporit capacitatea anti-incendiară a localității, a responsabilizat și unit comunitatea.
- Un rol important îl constituie ridicarea nivelului de participare civică a locuitorilor și dezvoltarea voluntariatului în alte direcții.

Lecția învățată

Pe parcursul implementării acestei practici ne-am convins că este mult mai avantajos să prevenim decât să lichidăm consecințele.

2.17. Promovarea parteneriatului în domeniul protecției mediului

Sumar

Cei 4 000 de locuitori ai satului Taraclia din raionul Căușeni sufereau din cauza gunoștii neautorizate, care era amplasată chiar la intrarea în sat. Asta până când Pelaghia Traci, consilieră locală a reușit să convingă locuitorii satului să acționeze. Astfel, cu ajutorul locuitorilor au fost nivelate și curățate circa două hectare de teren, au fost evacuate grămezile de gunoi și adus sol fertil. Peste două luni, în locul gropii de gunoi a răsărit o pădure tânără cu 2 000 de copaci – frașini, arțari și salcâmi.

Beneficiari

Circa 2 500 de locuitori ai satului Taraclia.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Taraclia, raionul Căușeni*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *4 000*

Primar: *Vladimir Cucereavâi*

Perioada de implementare a practicii:
martie – august 2016

Bugetul total: *în jur de 60 mii lei*

Finanțatori: *PNUD Moldova și UN Women (Programul „Inspir-o!”)*
Administrația publică locală
Comunitatea
Agenții economici SRL „Bogatmos” și SRL „Veolnic”
Centrul social „Concordia”

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale din satul Taraclia, comunitatea, tinerii voluntari, specialiștii de la Centrul social „Concordia”, agenții economici SRL „Bogatmos” și SRL „Veolnic”*

Rezultatele obținute

Cantitative:

- O gunoște neautorizată cu suprafața de 2 m² lichidată și regenerată.
- 2 000 de pomi plantați pe locul fostei gunoști, creând o fâșie forestieră – filtru natural.
- 30 de persoane din localitate selectate și informate pentru participarea la instruire privind mediul.
- În urma instruirii, 30 de persoane din localitate au conștientizat rolul factorilor nocivi modului de viață, rolul parteneriatului în crearea unei comunități durabile. Au fost create condițiile necesare pentru dezvoltarea parteneriatelor locale între SRL „Bogatmos”, SRL „Veolnic”, Centrul Social „Concordia” cu scopul obținerii unui mediu mai curat.
- 42 de cetățeni activi realizează periodic acțiuni de salubritate și dezvoltare comunitară.

- Circa 2 500 de locuitori sunt încurajați să protejeze mediului și să se mobilizeze pentru acest scop.
- Peste 2 500 de cetățeni din satul Taraclia au conștientizat necesitatea protecției mediului, evacuării deșeurilor și încep să gândească că Taraclia trebuie să fie un sat curat.
- Participarea masivă a sătenilor, a partenerilor, sugestiile și feedback oferite de peste 3 000 de vizitatori ai paginii Facebook cu referire la articole, poze, acțiunile din implementarea proiectului vorbesc despre atitudinea pozitivă a comunității și schimbarea de viziuni privind implicarea proprie.

Calitative:

- În locul fostei gunoiști o fâșie forestieră va filtra mediul la intrarea în localitatea Taraclia. Fâșia forestieră va servi ca oportunitate pentru agrementul locuitorilor comunității.
- Consolidarea capacităților, dezvoltarea competențelor formatorilor în domeniul parteneriatului și protecției mediului.
- Parteneriatul creat și consolidat – platformă pentru continuitatea proiectului în domeniul protecției mediului la nivel local.
- Atitudine pro-activă față de implicare prin parteneriate a cetățenilor și APL în domeniul protecției mediului ambiant la nivel local.
- Activitățile proiectului au impact asupra încurajării cetățenilor să se auto-organizeze și să participe activ prin acțiuni concrete de protecție a mediului ambiant, pentru a înregistra schimbări vizibile imediate prin construcția unui baraj de protecție la gunoiștea autorizată a localității, cât și pe termen lung, prin educarea responsabilității față de mediu.
- Membrii comunității au conștientizat importanța prevenirii problemelor de mediu și protejării mediului ambiant.
- S-a consolidat parteneriatul dintre Consiliul local și cetățenii activi care se implică în soluționarea problemelor comunitare.
- Există un parteneriat durabil prin colaborare constructivă între agenții economici SRL „Bogatmos”; SRL „Servcom”; SRL „Veolnic”; APL; grupuri de inițiativă: LT „Ștefan cel Mare și Sfânt”, Asociația „Speranța”; Biblioteca

sătească, Centrul social de zi „Casa în care mă simt copil”, Centrul social „Concordia”.

- Cetățenii sunt mai conștienți de necesitatea mobilizării și implicării personale, iar acest lucru facilitează pe viitor participarea masivă și conștientă a locuitorilor în dezvoltarea comunitară.
- Cetățenii satului au un model funcțional de participare pentru sănătatea și mediul lor și sunt mai încrezuți că pot să facă mai mult pentru ei și interesul public.
- Este creat un model de mobilizare și atitudine civică funcțional – exemplu de urmat pentru consăteni.
- Este produs un impuls pentru cetățeni de participare continuă a cetățenilor la dezvoltarea comunitară.
- Situație ecologică îmbunătățită în comunitate.

Elementele inovatoare ale practicii

Succesul consilierii Pelaghia Traci a fost faptul că, deși se află la primul mandat în calitate de consilier local, a reușit să soluționeze o problemă, care a fost de zeci de ani o problemă a comunității. Ea a fost alături de oamenii care au îngropat fosta gunoiște, fiind implicată direct în toate activitățile bune practice.

Lecțiile învățate

Pozitive:

- În obținerea unui succes trebuie să fie o echipă bună, cu încredere în fiecare.
- Sarcinile repartizate membrilor echipei să corespundă abilităților și competențelor.
- Să existe transparență în toate acțiunile față de întreaga comunitate.
- Rolul parteneriatului la fel este foarte important.

Negative:

În societatea noastră există invidie negativă din partea unor cetățeni, chiar și dacă se fac lucruri frumoase, benefice pentru toți.

2.18. O bibliotecă modernă – o comunitate inteligentă și implicată

Sumar

De mai bine de un an, tinerii vizitatori ai bibliotecii „Vasile Alecsandri” din orașul Telenești vin nu doar să citească, dar și să învețe robotica. Elevii se adună de trei ori pe săptămână pentru a programa roboții pentru diferite misiuni, iar, în fiecare duminică, mamele cu copii de până la nouă ani, au posibilitatea de a se familiariza cu domeniul tehnologiilor informaționale într-un mod distractiv și interesant.

În anul 2013 cu susținerea administrației publice locale, Biblioteca publică raională „Vasile Alecsandri” a fost selectată pentru a face parte din programul „Novateca”. Mulțumită acestui program, administrația locală a transformat biblioteca într-un centru comunitar vibrant unde cetățenii interacționează, comunică și se implică în dezvoltarea comunitară. Astfel, în cadrul bibliotecii a fost creată o platformă dotată cu echipament modern și acces gratuit la Internet, învățare non-formală, dezvoltare personală, consolidare comunitară, generare de idei și inițiative comunitare. Astăzi, biblioteca din Telenești a devenit un centru modern și atractiv pentru mai mult de cinci mii de cetățeni ai orașului și ai raionului Telenești, dar și pentru peste o mie de utilizatori virtuali din toate colțurile lumii.

Beneficiari

Mai mult de 5 000 de cetățeni ai orașului și raionului Telenești, dar și peste 1 000 de utilizatori virtuali din toate colțurile lumii.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: orașul Telenești

Regiunea de dezvoltare: Centru

Numărul de locuitori: 8 618

Primar: Vadim Lelic

Perioada de implementare a practicii:

2013 – prezent

Bugetul total: aproape 125 mii lei

Finanțatori: IREX Moldova prin programul „Novateca”

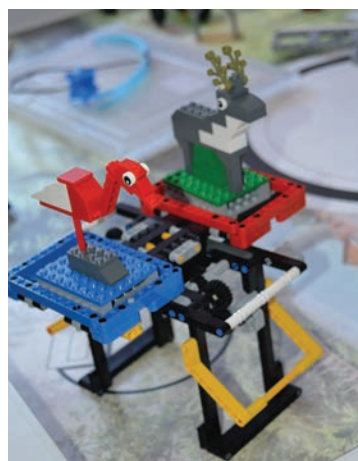
Comunitatea

Asociația de companii private

din domeniul TIC din Republica

Moldova (ATIC)

Actorii implicați: reprezentanții administrației publice locale, specialiștii de la Biblioteca publică raională „Vasile Alecsandri”, IREX Moldova prin programul „Novateca”, ziarul regional „Cuvântul”, comunitatea locală și voluntarii

Rezultatele obținute

Cantitative:

- O bibliotecă modernă, cu spații calde și prietenoase: 20 de calculatoare; două proiectoare, tablă interactivă; opt tablete; patru roboți Lego.
- Au fost instruite în utilizarea tehnologiilor informaționale, a scrierii proiectelor; creare de servicii noi; formare de formatori, etc. peste 1 000 de persoane.
- A fost consolidată, instruită și implicată în activități comunitare o echipă de 30 de tineri voluntari.
- Sunt implementate șase proiecte instituționale cu finanțare externă și patru proiecte cu finanțare locală.
- Sunt create peste 16 servicii moderne de bibliotecă necesare publicului local.
- Biblioteca este dotată și prestează un serviciu nou inovativ, care ajută peste 40 de tinerii să se adapteze la limbajele de programare și aplicare practică a cunoștințelor.
- A sporit interesul mamelor cu copii pentru bibliotecă, crescând numărul vizitelor la bibliotecă în zilele de duminică cu 15%.
- Peste 20 de femei cu copii până la nouă ani au recunoscut că s-a îmbunătățit comunicarea cu ei, iar ședințele clubului de robotică îi face să aibă o pasiune comună.
- Participare la competiție republicană și desfășurarea a trei competiții locale.
- Peste 10 voluntari implicați în activitățile bibliotecii.

Calitative:

- Susținerea bibliotecii a atras înalte aprecieri de la Programul „Novateca”, Ministerul Culturii, Ambasada SUA în Moldova, Ambasada Suediei în Moldova, comunitate etc.
- Se dezvoltă spiritul de echipă și se acceptă și implementează valorile fundamentale ale echipei.
- Mediatizarea publică activă a activității bibliotecii și a clubului de robotică.

- A sporit interesul și competențele pentru științele exacte la tinerii și persoanele adulte care frecventează clubul de robotică.

- Rezistența unor adulți față de tehnologiile moderne a cedat în rezultatul participării la competiții, unde s-au convins cum pot utiliza ușor și interactiv tehnologia modernă.

- Tinerii participanți își dezvoltă gândirea creativă prin metode prietenoase de învățare, metode bazate pe explorare, experimentare, proiectare de scenarii, care încurajează în mod extraordinar colaborarea în echipă, dar și spiritul competitiv de performanță.

Elementele inovatoare ale practicii

- Este o practică care a mobilizat atât tinerii, cât și adulții, motivându-i să accepte o pasiune inteligentă
- Are o importanță strategică – dezvoltă abilități la tineri, dar și la toți doritorii, de a utiliza TI pentru ușurarea muncii oamenilor prin robotică.
- Consolidează echipe și le motivează să fie active.
- Motivează cetățenii să se implice fără remunerare în implementare.
- A demonstrat că cetățenii din Telenești au spirit inovativ și creativ, demonstrându-l în cadrul competițiilor naționale în robotică.
- Tinerilor li se oferă oportunitatea de a se pregăti de o carieră de viitor.

Lecțiile învățate

- Proiectele mici pot aduce rezultate mari.
- Oamenii pot accepta ușor progresul dacă le oferi șanse creative.
- Uneori un număr mic de cetățeni pot schimba viața personală, dar și a comunității acceptând să exploreze avantajele tehnologiilor.

2.19. „Biblioteca bucătăriei”

Sumar

Biblioteca bucătăriei nu este o bucătărie unde bibliotecarii i-au masa, ci de un serviciu al bibliotecii din orașul Telenești unde te poți informa cum să te alimentezi sănătos, cum să-ți alegi corect cele mai bune produse și cum să prepari mâncare gustoasă. În cadrul atelierelor, copiii și tinerii depotrivă învață bunele maniere la masă și redescoperă tradițiile culinare. Tot aici au loc seminare pentru profesori, dar și activități comunitare de promovare a modului sănătos de viață.

Beneficiari

Tinerii, adolescenții, părinții și profesorii.

Rezultatele obținute

- Un oficiu de bibliotecă amenajat ca bucătărie pentru public.
- Regulament de activitate a Bibliotecii bucătăriei elaborat.
- Biblioteca bucătăriei oferă următoarele trei servicii: „Sănătatea începe din farfurie” (cu adolescenții, prima zi de vineri din lună); „Bunele maniere la bucătărie” (cu copiii, a doua și a treia zi de marți din lună) și „Rețete de la părinți” (cu adulții, a II și a IV duminică din lună).
- 100 de persoane informate în cadrul evenimentului de inaugurare a bibliotecii bucătăriei, și motivate să se implice în implementarea proiectului, care au diseminat informația în comunitățile lor.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: orașul Telenești

Regiunea de dezvoltare: Centru

Numărul de locuitori: 8 618

Primar: Vadim Lelic

Perioada de implementare a practicii:
2016 – prezent

Bugetul total: în jur de 126 mii lei

Finanțatori: IREX Moldova prin programul „Novateca”

Administrația publică locală

Comunitatea și agenții economici

Actorii implicați: reprezentanții administrației publice locale, specialiștii de la Biblioteca publică raională „Vasile Alecsandri”, profesorii care au cursuri opționale cu privire la modul sănătos de viață, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor, Centrul de sănătate publică Telenești, Asociația „Viață, sănătate, educație”, Fundația „Centrul de Calitate și Inofensivitate a Produselor Alimentare din Moldova” (CCIPAM), AO „Concordia”, tinerii voluntari, locuitorii din orașul Telenești și din raion, bibliotecarii din alte raioane (Ungheni, Sângerei, Florești Șoldănești, Rezina, Orhei etc.), mass - media

- Campanie de colectare a ustensilelor de bucătărie realizată cu succes. 50 persoane (dintre care trei agenți economici) care au donat 69 ustensile și dispozitive de bucătărie în cadrul campaniei de colectare a ustensilelor creată pe pagina de Facebook.
- 10 ateliere practice organizate cu adolescenți, părinți, pedagogi, la care au participat peste 275 persoane (dintre care peste 200 de tineri, peste 30 de persoane cu funcții publice), în care au învățat prepararea rețetelor sănătoase.
- Un training cu 14 profesori care livrează orele opționale modul sănătos de viață pentru metode interactive la curs.
- Un seminar realizat cu 30 responsabili de alimentarea copiilor în grădinițe și școli.
- Pe parcursul implementării proiectului au fost implicați direct peste 200 de adolescenți și tineri, 25 pedagogi, 50 adulți.
- Au fost implicați voluntari din rândul adulților - peste 10 persoane, care au oferit asistență practică la fiecare ședință. Ei au obținut cunoștințe despre calitatea produselor alimentare, cum se pregătești un dejun repede și consistent, cum să alegi și să procuri produsele alimentare, de ce trebuie să consumăm multe vitamine.
- Peste o mie de persoane informate despre proiect prin intermediul postărilor pe rețelele de socializare.

- S-a înregistrat îmbunătățirea cunoștințelor și abilităților elevilor în domeniul alimentării și pregătirii bucatelor.
- Tinerii au devenit mai activi, au propus și implementat două idei comunitare.
- S-a îmbunătățit comunicarea dintre copii și adulți.

Elementele inovatoare ale practicii

A fost amenajat și dotat un spațiu care a devenit cel mai atractiv pentru beneficiarii de toate vârstele. Au fost atrase resurse suplimentare pentru realizarea acestui proiect peste 65 mii lei. Comunitatea locală, dar și din republică s-au consolidat și a făcut donații de valoare pentru implementarea noului serviciu: ustensile, șorțuri de bucătărie, produse alimentare, asistență practică (în valoare de peste 4 000 lei).

Numărul partenerilor a crescut pe perioada de implementare: Asociația „Viață, Sănătate, Educație”, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor, Fundația „Centrul de Calitate și Inofensivitate a Produselor Alimentare din Moldova” (CCIPAM).

Tinerii au organizat și campanii sociale: De ziua îndrăgostiților și la 8 martie. Au pregătit inimioare delicioase și au servit persoane din bibliotecă și din stradă. Pedagogii (14 persoane) au participat la trainingul - Metode, tehnici de lucru interactive în predarea cursului opțional „Educație pentru sănătate”, au fost activi și motivați, iar bibliotecarii sunt invitați la orele respective de curs, dar și învățătorii aleg să vină în biblioteca bucătăriei pentru a organiza lecțiile (precum bucătăria franceză). Cunoștințe valoroase au obținut și responsabilii de alimentarea copiilor în grădinițe (30 persoane), care au avut ca expert pe autoarea legii cu privire la protecția consumatorului, în prezent expert la Fundația Centrul de Calitate și Inofensivitate a Produselor Alimentare din Moldova (CCIPAM).

Proiectul a fost intensiv promovat: pe rețelele de socializare, peste 50 de postări, articole în ziarul „Cuvântul”, reportaje la Radio Moldova.

Au fost familiarizați cu activitatea bibliotecii bucătăriei bibliotecari din trei biblioteci arondate: Ungheni, Sângerei, Florești, din raioanele Șoldănești, Rezina, Orhei; reprezentanții de la Delegația UE în Moldova. S-au organizat vizite cu 30% din elevii instituțiilor preșcolare, gimnazial, liceal; Clubul politic al femeilor din Telenești.

Lecțiile învățate

- Am reușit să promovăm atât de convingător proiectul, încât am motivat partenerii să investească mai mult decât era preconizat inițial. Lecția învățată: există riscul că nu vom reuși să respectăm termenii de realizare a primilor activități planificate, dar rezultatul merită acest risc.
- Am învățat că din echipa de implementare trebuie să facă parte și beneficiarii, astfel ne asigurăm cu mult mai rapid că realizările sunt cele așteptate de noi și de utilizatori.
- Promovarea corectă asigură extinderea grupului țintă, dar și a partenerilor. În proces de implementare la proiect au aderat doi parteneri: Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor, Telenești și Asociația „Viață, sănătate, educație”.
- A fost necesar ca fiecare partener să-și înțeleagă rolul în cadrul proiectului, la început a fost cam dificil să delimităm rolurile fiecăruia, dublându-ne în sarcinile pe care le aveam de realizat.
- Când am selectat grupul țintă am lăsat în umbră adulții, care pe parcursul implementării proiectului au solicitat ore de informare și activități practice, astfel, paralel am organizat ședințe și cu adulții.

2.20. „Cheltuim eficient bugetul local”

Sumar

Obiectivul general al proiectului a ținut promovarea dezvoltării socio-economice a orașului Ungheni prin sporirea calității participării civice în luarea deciziilor și planificarea bugetară. Astfel, au fost organizate și desfășurate întâlniri cu cetățenii din cele șapte cartiere ale orașului Ungheni unde au fost discutate cele mai stringente probleme ale orașului. De asemenea, au fost create șapte Grupuri de Inițiativă Locală (GIL) din cei mai activi locuitori ai cartierelor: Centru/GIL „Aleea de castani”/ lider Vasile Codreanu, Dănuțeni/ GIL „Dănuțeni”/ lider Svetlana Nastas, Ungheni Deal/ GIL „Delia”/ lider Veronica Rudii, Ungheni Vale/ GIL „Pyretus”/ lider Nina Grădinaru, Tineretului/ GIL „Tinerete”/ lider Vera Malencov, Berești/ GIL „Berești”/ lider Maria Calchei, Vasilica/ GIL „Vasilica”/ lider Viorica Său. Membrii celor

șapte grupuri de inițiativă locală au fost instruiți privind bugetarea participativă, au discutat problemele din cartiere, le-au priorizat, apoi au elaborat câte un proiect pe cea mai stringentă problemă identificată. Cele șapte proiecte scrise au intrat în concurs, a câștigat propunerea de proiect comunitara elaborată de Grupul de Inițiativă Locală „Dănuțeni”. Astfel, în Cartierul Dănuțeni a fost amenajat un scuar, un teren sportiv și un teren de joacă.

Beneficiari

Primăria municipiului Ungheni, cele șapte grupuri de inițiativă locală create a câte cel puțin 15 membri (105 persoane). Beneficiarii indirecti – 30 804 locuitori ai orașului.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Ungheni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *30 804*

Primar: *Alexandru Ambros*

Perioada de implementare a practicii:

iunie – noiembrie 2016

Bugetul total: *888 415 lei*

Finanțatori: *Ministerul de Externe al*

Poloniei prin Solidarity Fund PL

Primăria municipiului Ungheni

Comunitatea

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, aleșii locali, instituțiile publice, ONG-urile, grupurile de inițiativă, agenții economici care au venit cu propuneri și recomandări constructive de politici publice locale, s-au implicat activ în informarea cetățenilor orașului Ungheni despre importanța participării civice în elaborarea bugetului local, au dezvoltat dialogul APL – cetățeni și au contribuit la implementarea cu succes a propunerii de investiții „Bucuria copiilor din Cartierul Dănuțeni”*

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 95 cetățeni, reprezentați ai societății civile, sectorului public și privat, autorităților publice locale și presei locale, membri GIL și cetățeni activi din cartierele orașului Ungheni au fost familiarizați cu privire la modalitățile de informare, consultare și participare publică în cadrul procesului de elaborare a politicilor publice, au făcut cunoștință cu elementele de baza și avantajele participării civice, au exersat metode și tehnici eficiente de implicare și participare în viața comunității pentru o bună guvernare la nivel local, în cadrul a patru seminare de informare și instruire organizate și desfășurate.
- 146 cetățeni, reprezentanți ai autorităților publice locale, societății civile, instituțiilor publice și private, presa locală și cetățeni activi din cartierele orașului Ungheni, au fost informați și consultați privind problemele locale și soluțiile de rezolvare, au luat cunoștință de mecanismele și etapele de bugetare participativă prin implicare directă la prioritizarea problemelor identificate în cartierele orașului și selectarea a câte o problemă majoră pentru fiecare cartier în parte, precum și formularea a două subiecte de politici publice locale, în cadrul a patru mese rotunde de informare și consultare publică organizate și desfășurate.
- În total, 546 cetățeni/locuitori din șapte cartiere ale orașului Ungheni au fost informați și consultați privind identificarea problemelor locale și soluțiilor în cadrul a nouă întâlniri publice, patru seminare de informare și instruire și patru mese rotunde.
- Au fost create și consolidate capacitățile a șapte grupuri de inițiativă locală, care au participat la toate activitățile de informare și consultare publică organizate în cadrul proiectului, au elaborat șapte propuneri de proiecte comunitare ca soluții la problemele prioritare identificate de cetățeni.
- În cadrul atelierelor de instruire, asistență și consultanță, 108 membri ai GIL și cetățeni activi au fost implicați direct la formularea și elaborarea a șapte propuneri de investiții pentru soluționarea problemelor locale, care au fost înaintate spre finanțare către APL.

- A fost selectată spre finanțare o propunere de proiect/investiție: „Bucuria copiilor din Cartierul Dănuțeni”, elaborată de GIL „Dănuțeni”.
- 1 281 cetățeni, reprezentați ai autorităților publice locale, societății civile, instituțiilor publice și private, presa locală și cetățeni activi din cartierul Dănuțeni al orașului Ungheni, în cadrul activităților desfășurate în procesul de implementare a proiectului comunitar selectat „Bucuria copiilor din Cartierul Dănuțeni” (conferința de lansare, campania de colectare de fonduri, două întâlniri publice în cartier, lucrările de pregătire și amenajare a terenului): au fost informați despre scopul, obiectivele, activitățile și rezultatele proiectului comunitar „Bucuria copiilor din cartierul Dănuțeni”; au fost sensibilizați privind importanța participării civice în comunitate și păstrării bunurilor publice, în cazul dat - a elementelor de joacă, sport și mobilierului stradal instalat; s-au implicat activ la implementarea activităților de colectare de fonduri în Campania „Un leu pentru cartierul meu” (au colectat 5 437 lei) și cele de amenajare a spațiilor verzi din zona de joacă, odihnă, agrement și sport (au curățat terenul de deșeuri, au împrăștiat cernoziomul adus, au plantat 200 bulbi de lalele și 250 arbuști).
- 60 de participanți, reprezentați ai societății civile, sectorului public și privat, autorităților publice locale, instituțiilor publice și private, presei locale și cetățenilor activi din cartierele orașului Ungheni, în cadrul Forumului Regional au fost informați despre GIL nou create în cele șapte cartiere ale orașului Ungheni drept instrumente de participare civică în procesul de bugetare participativă și despre proiectele comunitare elaborate de acestea, inclusiv proiectul câștigător „Bucuria copiilor din cartierul Dănuțeni” implementat de GIL „Dănuțeni”; au fost familiarizați și au făcut schimb de opinii privind beneficiile cooperării APL - cetățeni, instrumentele de comunicare, cadrul de colaborare și structurile cetățenești nou create în scopul facilitării procesului de bugetare participativă în orașul Ungheni.
- 14 reprezentați ai GIL nou create în șapte cartiere ale orașului Ungheni, APL, echipei de implementare și presei locale, în cadrul vizitei de documentare și schimb de experiență la Iași/România, s-au întâlnit cu reprezentanții societății civile și ai Primăriei Iași, unde au făcut schimb de bune practici în materie de participare civică în

procesul de identificare, prioritizare și soluționare a problemelor comunității locale.

- Au fost publicate șapte materiale în presa locală și pe site-urile partenerilor: trei comunicate de presă și trei articole de presă și

o pagină A3 în ziarul regional „Expresul” despre activitățile proiectului „Cheltuim eficient bugetul local” și proiectului comunitar „Bucuria copiilor din cartierul Dănuțeni”.

Calitative:

- Au fost replicate bunele practici de implementare a conceptului de bugetare participativă preluate de la partenerul de proiect - Primăria municipiului Cluj-Napoca în cadrul vizitei de studiu.
- Cetățeni informați și conștientizați privind importanța participării civice în procesul de luare a deciziilor.
- Grad sporit de responsabilizare socială a locuitorilor orașului Ungheni privind soluționarea problemelor din comunitate.
- Capacitatea de scriere a propunerilor de proiecte comunitare perfecționată de către membrii celor șapte Grupuri de Inițiativă Locală create în cele șapte cartiere ale orașului Ungheni.
- Creat Consiliul local pentru transparența bugetară pentru eficientizarea dialogului APL-cetățeni privind elaborarea participativă a bugetului local și transparența execuției bugetului local.
- Create parteneriate durabile între administrația publică locală și cetățeni prin semnarea Memorandumului cu cele șapte grupuri de inițiativă locală.
- Grad de încredere a cetățenilor în instituțiile administrației publice locale crescut.

Elementele inovatoare ale practicii

Proiectul „Cheltuim eficient bugetul local” a venit cu o abordare nouă în comparație cu alte proiecte ce implică creșterea gradului de participare civică în viața comunității. Dacă abordările clasice țin de implicarea diferitor grupuri de actori comunitari, în proiectul nostru s-a dorit și s-a reușit implicarea majorității cetățenilor prin acele întâlniri publice în cartierele orașului, adică a fost utilizată metoda de comunicare directă cu locuitorii urbei.

Crearea Grupurilor de Inițiativă Locală (GIL) în cele șapte cartiere reprezintă un element inovativ în țară, chiar dacă sunt doar niște grupuri neformale

(nu este cadrul legal pentru constituirea lor ca persoane juridice), ele reprezintă puntea de legătură dintre autorități și cetățeni. Conceptul de bugetare participativă este pe larg implementat în țările membre ale Uniunii Europene, având un impact larg asupra dezvoltării comunității. Acesta reprezintă un proces prin care cetățenii unei comunități sunt direct implicați în luarea deciziilor privind o parte din bugetul și cheltuielile unei autorități publice locale. Astfel, prin proiectul „Cheltuim eficient bugetul local” s-a reușit consultarea cetățenilor privind identificarea soluțiilor pentru rezolvarea problemelor și implicarea directă a acestora în luarea deciziilor privind proiectarea și executarea bugetului local, precum și implementarea unei idei de proiecte în cartierul unde aceștia locuiesc.

Lecțiile învățate

- Pentru realizarea cu succes a unui proiect este foarte important ca beneficiarii să fie implicați în toate activitățile proiectului, astfel asigurând durabilitatea rezultatelor proiectului.
- Este foarte important ca documentația specifică a proiectului de investiții (proiectul tehnic, devizele de cheltuieli, caietul de sarcini etc.) să cuprindă toate datele și aspectele necesare pentru realizarea lucrărilor prevăzute în proiect pentru a elimina impedimentele de ordin tehnic și organizator.
- La etapa de elaborare a proiectului trebuie de estimat realist durata de implementare a proiectului cu luarea în considerare a tuturor riscurilor posibile.
- Pe durata proiectului este imperios necesar de a menține comunicarea continuă cu actorii comunitari în vederea implementării cu succes a activităților și obiectivelor stabilite.
- Prin eforturi comune se pot realiza multe lucruri frumoase și benefice pentru comunitate.
- Trebuie să existe deschiderea autorităților publice locale către cetățeni și inițiative parvenite de la populație.

2.21. Construcția sistemului de purificare a apei în satul Ciumai

Sumar

Deși în anul 2014, în comuna Vinogradovca a fost construită o fântână arteziană, calitatea apei nu era bună pentru consum. Astfel, administrația locală, cu suportul Ambasadei Bulgariei au decis să construiască un sistem de purificare a apei. Drept rezultat, peste 2 mii de locuitori ai comunei, cât și agenții economici și instituțiile publice au acces non stop la apă de calitate. Pe viitor, noul sistem va face posibilă conectarea locuitorilor la apeduct.

Beneficiari

Locuitorii comunei Vinogradovca, instituțiile publice și reprezentanții sectorului privat.

Rezultatele obținute

- 2 010 locuitori ai comunei Vinogradovca, instituțiile publice și agenții economici au obținut acces la apă potabilă.
- Un loc de muncă creat.
- Create condiții pentru menținerea sănătății locuitorilor.
- Un nou serviciu public de calitate organizat și dezvoltat.

Elementele inovatoare ale practicii

- Ca urmare a implementării proiectului, sănătatea locuitorilor a fost îmbunătățită prin furnizarea de apă potabilă de calitate.
- Proiectul a constituit baza pentru construcția unui apeduct în satul Ciumai, comuna Vinogradovca.

Lecțiile învățate

Această bună practică ne-a arătat că autoritatea publică locală poate găsi o cale de ieșire din situațiile dificile și poate oferi servicii publice locale de calitate cetățenilor săi.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Vinogradovca, raionul Taraclia*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *2 010*

Primar: *Tatiana Țurcan*

Perioada de implementare a practicii:

21 noiembrie 2015 – 30 decembrie 2016

Bugetul total: *795 171 lei*

Finanțatori: *Ambasada Bulgariei în Republica Moldova*

Administrația publică locală

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale din comuna Vinogradovca, Ambasada Bulgariei în Republica Moldova și întreaga comunitate*

2.22. Asociația de băștinași – consolidarea relațiilor și creșterea încrederii cetățenilor pentru dezvoltarea locală

Sumar

Acum un an, băștinașii din satul Vorniceni stabiliți cu traiul în SUA, Anglia, Italia, Spania și alte țări au venit acasă pentru a-și uni forțele și a fonda o asociație. Cu ajutorul băștinașilor au fost oferite burse de studii mai multor tineri, donații de cărți pentru biblioteca din sat și ajutoare pentru copiii din familiile vulnerabile. Iar de curând, mulțumită unei campanii de colectivă a fondurilor, a fost achiziționat și un autogreder.

Beneficiari

5 230 locuitori ai satului Vorniceni; 1 335 de persoane plecate din localitate; 97 de familii monoparentale; 47 de familii în care ambii părinți sunt plecați peste hotare; 48 de persoane în etate rămase fără îngrijire; 875 copii cu un părinte sau ambii părinți angajați în migrație.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Vorniceni, raionul Strășeni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *5 230*

Primar: *Vasile Tofan*

Perioada de implementare a practicii: *martie 2015 – decembrie 2016*

Bugetul total: *în jur de 800 mii lei*

Finanțatori: *Guvernul Elveției prin proiectul MiDL*

*Comunitatea și migrații
Administrația publică locală*

Actorii implicați: *toate grupurile sociale relevante din localitate, fiind consultați și implicați la diferite etape prin focus grupuri, discuții, consultări și evenimente: Primăria satului Vorniceni, instituțiile publice, ONG-urile locale, tinerii, persoanele în etate, persoanele vulnerabile, oamenii de afaceri, confesiunile religioase, migrații etc.*

Rezultatele obținute

- A fost creată Asociația Băștinașilor plecați din satul Vorniceni, ca reprezentant a circa 1 300 de migrații interni și externi.
- A fost creată Strategia de Dezvoltare Locală prin care au fost implicați în procesul decizional opt grupuri țintă.
- A fost creată pagina de facebook a Asociației Băștinașilor plecați din satul Vorniceni (<https://www.facebook.com/VorniceniAB/>), unde direct peste 751 de vorniceni din toate colțurile lumii pot afla despre realizările din satul lor de baștină.

- A fost creată baza de date a migranților, care numără peste 378 de persoane înregistrate.
- 35 copii au beneficiat de burse și premii anuale.
- În cadrul campaniilor de caritate peste 41 de familii au avut parte de ajutoare ce le-au adus bucurie și lumină în casă.
- În urma proiectului „Autogreder pentru Vorniceni”, 5 230 de locuitori vor beneficia de drumuri mai bune în orice perioadă a anului.

- Persoanele în etate au beneficiat de patru cărucioare cu roțile.
- A fost consolidată legătura dintre localitate și cei peste 1 335 de migranți.
- Microproiecte implementate de Asociația Băștinașilor plecați din Vorniceni a peste 100 000 lei.
- Campanie de colectare de fonduri de succes, cu o contribuție totală de 5 246 euro din partea a 226 de donatori individuali.
- Potențialul migrației a fost valorificat.
- S-a consolidat strâns legătura și cooperarea dintre APL și migranți.
- A crescut calitatea vieții cetățenilor.
- Valorificarea culturii din sat și a valorilor tradiționale.
- Migranții vorniceni își cunosc mai bine drepturile, dețin mai multe informații despre serviciile publice și contribuie la perfecționarea și calitatea acestora.
- Comunitatea s-a reconectat cu băștinașii de succes, aceștia au fost recunoscuți la baștină și au fost reconectați cu satul de origine.
- Sporirea implicării civice a migranților.
- O administrație publică locală mai deschisă spre idei inovatoare și implicarea comunității.
- Schimbul de experiență cu scopul de a dezvolta localitatea prin intermediul unor soluții creative și inovative.

Elementele inovatoare ale practicii

- Crearea unei asociații de băștinași ce a generat consolidarea încrederii reciproce.
- Sensibilizarea și implicarea migraților în dezvoltarea locală.

- Crearea bazei de date a migrațiilor din localitate ne permite să ținem legătura continuă cu cei plecați, informându-i prin diferite rețele de socializare despre activitățile din sat.
- Identificarea diferitor proiecte ce ar stimula revenirea migrațiilor acasă și dezvoltarea micilor afaceri.
- Restabilirea legăturii dintre migrați, localitatea de baștină și APL, dat fiind faptul că anterior creării acestei asociații nu a existat nicio platformă asemănătoare.
- Implementarea, pentru prima oară în localitate a crowdfundingului ca metodă de donație în cadrul unui proiect la nivel de APL cu implicarea migrațiilor.
- Actualizarea Strategiei de Dezvoltare Locală cu includerea capitolului „Migrație” și identificarea în comun cu migrații a problemelor și soluțiilor pentru dezvoltarea localității în scopul revenirii acestora la baștină.

Lecțiile învățate

- Participarea tuturor băștinașilor este un instrument eficient de impulsivare a dezvoltării locale.
- Într-o comunitate sănătoasă, cetățenii participă la procesul de luare a deciziilor de interes public, iar informându-i, îi facem să se implice.
- Cei plecați din sat nu au plecat de prea mult bine, iar păstrarea legăturii cu aceștia a devenit o prioritate pentru administrația locală. O data implicați, băștinașii sunt mai deschiși să susțină acțiunile de dezvoltare ale localității.

Republica Moldova reprezintă un spațiu unic în care obiceiurile, meșteșugurile, tradițiile și modul de a trăi al oamenilor de la sat mai păstrează încă farmecul vremurilor de demult. În acest context, **comunitățile din țară au datoria de a conștientiza importanța valorii patrimoniului local existent, ca potențial ce trebuie valorificat în beneficiul generațiilor actuale și viitoare.**

Satele moldovenești reprezintă importante centre ale moștenirii culturale și adăpostesc o bogată cultură tradițională, o arhitectură diversă și un mod de viață bazat pe valori tradiționale, care în general diferă de la o regiune la alta. Păstrarea și conservarea moștenirii rurale sunt esențiale pentru dezvoltarea turismului rural, reprezentând o posibilitate de promovare a satelor din Moldova cu efect pozitiv asupra turiștilor și populației locale.

Satele din țara noastră propun și o serie de atracții gastronomice, prilej cu care vizitatorii se pot delecta cu bucate, muzică, dansuri tradiționale sau expoziții de meșteșuguri. Festivalurile gastronomice atrag din ce în ce mai mulți turiști animați de curiozitatea descoperirii de noi mâncăruri, tradiții, locuri și oameni. Iar Republica Moldova este una dintre țările cu o ofertă extrem de bogată pe acest segment.

În cadrul acestei secțiuni, **autoritățile publice locale au participat în competiție cu cele mai bune practici de valorificare a moștenirii cultural-istorice în toate formele acestora și a educației prin patrimoniul cultural – istoric local.** Acestea au fost: evenimente culturale, expoziții, festivaluri, utilizarea eficientă a patrimoniului public de menire social-culturală, păstrarea obiectivelor de patrimoniu din mediu rural cu scop muzeistic etc.

3.1. Festivalul local „Prăjițel moldovenesc”

Sumar

Cei mai gustoși prăjiței îi întâlnești doar la Boșcana. Prima ediție a festivalului „Prăjițel moldovenesc” s-a desfășurat pe 16 octombrie 2016. Atmosfera de sărbătoare a fost întreținută de muzică bună, bucate alese și multă voie bună. Evenimentul a adunat aproape 350 de oameni din toată țara.

Beneficiari

Locuitorii satelor Boșcana și Mardareuca și oaspeții festivalului.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: comuna Boșcana, raionul Criuleni

Regiunea de dezvoltare: Centru

Numărul de locuitori: 3 500

Primar: Svetlana Racul

Perioada de implementare a practicii:
octombrie 2016

Bugetul total: 18 mii lei

Finanțatori: Consiliul raional Criuleni
Comunitatea din comuna Boșcana

Actorii implicați: reprezentanții administrației publice locale din comuna Boșcana, ONG-urile locale, agenții economici, meșteri populari, întreaga comunitate și mass-media

Rezultatele obținute

- La festivalul „Prăjițel moldovenesc” s-au adunat circa 350 oameni – persoane tinere, în etate și mulți copii.
- La acest festival local au evoluat șapte colective folclorice din raioanele Strășeni, Dubăsari și din localitățile din stânga Nistrului.
- A fost organizat concursul prăjițelilor de casă, la care au participat toate instituțiile publice din comuna Boșcana.
- A fost desfășurată expoziția meșterilor populari, unde au participat 10 meșteri populari din raionul Criuleni și doi meșteri din comuna Boșcana.
- În afară de spectatori, au m-au prezentat măiestria lor culinară 76 de gospodine din satul Boșcana și satul Mardareuca. Doi agenți economici și-au expus produsele și vinul la degustare.
- Acest festival a pus începutul unei noi activități culturale în comuna Boșcana.
- Am remarcat un entuziasm sporit la foarte multe doamne de diferite vârste, care au fost foarte receptive la inițiativa comitetului organizatoric.
- Este foarte binevenit și schimbul de experiență în domeniu între gospodinele în etate și cele tinere.

- Atragerea tinerilor gospodine la renașterea artei culinare, la păstrarea valorilor neamului nostru și la cultivarea acestor valori la tânăra generație.

Elementele inovatoare ale practicii

Festivalul „Prăjițel moldovenesc” a contribuit la renașterea tradițiilor naționale, la păstrarea valorilor culturale ale neamului și la educarea tinerei generații în spiritul unui mod sănătos de viață.

Lecțiile învățate

O lecție pozitivă a fost implicarea doamnelor în etate, a bunicilor noastre, care au renăscut tradiția de coacere a prăjițelor și care, prin participarea la festival, s-au simțit utile pentru comunitate. Alt fapt important pe viitor ar fi atragerea pe o scară mai largă a tinerelor gospodine din comunitate la astfel de practici și chiar a elevilor pentru a prelua experiența mamelor și a bunicilor.

3.2. „Respectând trecutul, ne asigurăm viitorul”

Sumar

Cu prilejul sărbătorilor de iarnă, la Budești a fost organizată o expoziție de icoane moldovenești din secolele XVII-XX. Timp de o săptămână, expoziția din cadrul bisericii Sfinții Arhanghel Mihail și Gavriil a atras 5 mii de vizitatori. Cele 100 de icoane expuse au fost aduse de colecționarul Petru Costin, director al Muzeului Serviciului Vamal. În continuarea acestei practici de promovare a patrimoniului cultural și istoric al țării, în perioada sărbătorilor de Paște, la Budești a fost lansată și expoziția de drapеле vechi moldovenești din secolele XV-XX. Expoziția a fost desfășurată în incinta Centrului pentru copii și tineret din localitate.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Budești,*

municipiul Chișinău

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *5 125*

Primar: *Nina Costiuc*

Perioada de implementare a practicii:

ianuarie – aprilie 2016

Bugetul total: *2 600 lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală din satul Budești*

Muzeul Serviciului Vamal al Republicii Moldova

Actorii implicați: *Primăria satului Budești, Asociația Istoricilor din Republica Moldova, Muzeul Serviciului Vamal al Republicii Moldova, Liceul Teoretic „Budești”, Centrul pentru copii și tineret „Udo Jurgens”, Căminul cultural, Biblioteca publică, Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din localitate, Inspectoratul de Poliție din sectorul Ciocana, comunitatea*

Beneficiari

Adulți, copiii și tinerii din localitate și nu doar, în număr de 5 000 de persoane.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Pentru toți cei 470 de elevi, evenimentele au avut un impact pozitiv asupra lărgirii orizontului de cunoaștere a istoriei neamului.
- Pentru cei 3 600 de cetățeni, locuitori ai Budeștiului, a crescut sentimentul de respect și mândrie că în localitatea de baștină a fost posibil de a organiza asemenea evenimente culturale și spirituale, având posibilitatea, gratis, de a vizita expozițiile și a-și îmbogăți cunoștințele de istorie a neamului strămoșesc.

Calitative:

- A crescut interesul elevilor și a tinerilor de a cunoaște istoria neamului.
- A avut un impact major, calitativ, asupra schimbării viziunii și lărgirii orizontului de cunoaștere a istoriei neamului prin promovarea drapelului ca simbol al statului, armatei și altor entități statale, identității și unității naționale, a cultivat în rândul populației, în special a tineretului, a sentimentului patriotic, a conștiinței și demnității naționale, a sentimentului datoriei civice față de patrie și popor.
- Expozițiile organizate în perioada celor mai importante sărbători creștine au avut un impact important de promovare a localității Budești în plan național; fiind vizitată de mai mulți cetățeni atât din localitățile vecine, cât și din țară.

Elementele inovatoare ale practicii

Organizarea expozițiilor nu numai în muzee, în spații speciale din orașele mari, dar organizarea expozițiilor mai aproape de oameni, oferind posibilitatea de a deveni mai accesibile pentru informarea și familiarizarea cetățenilor despre valoarea patrimoniului istoric al țării.

Lecțiile învățate

Pentru a organiza asemenea expoziții este strict necesar de a implica factorii de decizie, conducerea instituțiilor publice, a organiza și reutila, temporar, spațiile pentru găzduirea expozițiilor și asumarea responsabilității de asigurarea pazei exponatelor de valoare istorică.

3.3. Înființarea Centrului de artizanat și crearea asociației obștești „Țărăncuța - Carahasani”

Sumar

Costumul tradițional moldovenesc este un etalon de înaltă iscusință și pricepere. De acest lucru s-au convins și locuitorii satului Carahasani, gazda festivalului „Portul național”. Costumele populare prezentate în cadrul festivalului sunt creația Centrului de artizanat din localitate. Centrul a fost deschis în clădirea unui grădinițe vechi, iar astăzi reprezintă un obiect turistic de valoare pentru promovarea tradițiilor naționale.

Beneficiari

Locuitorii satului Carahasani, dar în special elevii, tinerii și colectivul Casei de cultură.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Carahasani, raionul Ștefan Vodă*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *3 006*

Primar: *Vladislav Cociu*

Perioada de implementare a practicii:
2015 – prezent

Bugetul total: *peste 240 mii lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală din satul Carahasani*

Asociația Obștească (AO) „Țărăncuța - Carahasani”

Actorii implicați: *Primăria satului Carahasani, Centrul Național de Creație Populară, Direcția Culturală a raionului Ștefan Vodă, Asociația Națională de Dezvoltare Rurală (ACSA), AO „Țărăncuța - Carahasani”*

Rezultatele obținute

- A fost valorificată clădirea veche a grădiniței de copii, care se afla în stare dezastruoasă și în locul ei a fost deschis Centrul de artizanat.
- A fost creată asociația obștească „Țărăncuța - Carahasani”.
- S-au făcut cercetări științifice etnografice cu atragerea mediului academic.
- Au fost identificate persoane care au donat inventar de țesut.
- Au fost instruite 12 persoane pentru confecționarea obiectelor istorice.
- Centrul de artizanat a beneficiat de mașini de cusut în cadrul unui proiect.
- S-au organizat seminare naționale și internaționale privind tehnicile de confecționare a portului național.
- Anual, localitatea este gazda festivalului „Portul național”, iar specialiștii de la Centrul de artizanat confecționează costumele naționale pentru mai multe colective artistice.

- Centrul de artizanat reprezintă localitatea ca un obiect turistic.
- Au fost create șase locuri de muncă în cadrul Centrului de artizanat.
- Specialiștii de la Centru participă periodic la diverse seminare și festivaluri.
- Locuitorii au o atitudine mai serioasă și profundă față de istoria națiunii.
- Localitatea este vizitată de diferite delegații din țară și de peste hotare.
- Mulțumită Centrului de artizanat localitatea a devenit cunoscută în întreaga republică și peste hotare.
- S-a schimbat imaginea satului.
- Administrația locală își propune prin intermediul Centrului de artizanat să dezvolte turismul rural în localitate și să promoveze tradițiile pentru tânăra generație.

Elementele inovatoare ale practicii

- Obiectele confecționate sunt strict ghidate de cercetările științifice în etnografie.
- Fiecare zonă din Republica Moldova are specificul său.
- Un specialist bun vede toate greșelile și nuanțele tehnicii în cultura portului național.
- Foarte multe persoane din toată țara au beneficiat de seminare în domeniul portului național.

Lecțiile învățate

Din vizitele efectuate în România am înțeles că avem multe de realizat în domeniul turismului și cercetărilor etnografice. Republica Moldova are multe rezerve la acest capitol. Aceste obiective turistice trebuie susținute financiar de instituțiile statului și regăsite în planurile de investiții și programele naționale, nu doar de donatori externi.

3.4. La Chișcăreni un nume de român răzbește prin milenii – Nicolae Casso

Sumar

Numele lui Nicolae Casso a fost scos din neguri prin anii 1999, când la insistența directorului Liceului din comuna Chișcăreni, Nicolae Spânu, liceului i-a fost acordat numele lui Nicolae Casso. Dar cine a fost Nicolae Casso? Ce a făcut el pentru Chișcăreni și pentru Basarabia? Prin urmare, necunoașterea istoriei adevărate a poporului basarabean duce la o apatie a cetățenilor, iar mulți care vorbesc o limbă împestrițată cu rusisme nu au dezvoltat simțul patriotismului. Prin urmare, administrația locală din comuna Chișcăreni și-a pus scopul de a scoate la lumină numelui lui Nicolae Casso, să știe toți locuitorii, și nu doar, că numele lui Casso merită să rămână pentru generațiile care vin ca un mare patriot și un luptător pentru reunificarea neamului românesc.

Astfel, Nicolae Casso, unul dintre cei mai aprigi naționaliști români din Basarabia a revenit acasă, la Chișcăreni. Bustul filosofului și patriot român a fost dezvelit pe 5 martie 2016 și este o donație a Societății Cultural-Istorice „Mihai Viteazul” din județul Prahova. Nicolae Casso a reparat vechea biserică de lemn din satul Chișcăreni, construită înainte de 1812, iar liceul din localitate, care îi poartă numele cu mândrie, este construit pe locul unde îi era grădina boierească.

Beneficiari

Toți locuitorii comunei Chișcăreni, oaspeții localității și românii de pretutindeni.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: comuna **Chișcăreni**,
raionul Sângerei

Regiunea de dezvoltare: Nord

Numărul de locuitori: 5 625

Primar: Silvia Țurcanu

Perioada de implementare a practicii:

vara anului 2015 – 6 martie 2016

Bugetul total: 471, 5 mii lei

Finanțatori: Societatea Cultural-Istorică „Mihai Viteazul” din județul Prahova
Administrația publică locală
Ion Ciona, cetățean de onoare al
comunei Chișcăreni
Asociația de Economii și Împrumut
din Chișcăreni

Actorii implicați: reprezentanții administrației publice locale; Ignatiuc Viorica, profesoară de istorie; Mircea Cosma, președintele Societății Cultural-Istorice „Mihai Viteazul”; actorii Teatrului dramatic local, condus de Valentina Secureanu; artistul Ion Paladi, comunitatea din comuna Chișcăreni

Rezultatele obținute

- Aducerea acasă a lui Nicolae Casso a însemnat pentru comuna Chișcăreni cea mai importanta faptă, care va duce la trezirea conștiinței naționale, care va contribui la dragostea de țara, de limbă și de popor.
- În urma implementării acestui proiect se schimbă câte puțin mentalitatea cetățenilor; unii încep a gândi, a analiza, a discuta cu copii plecați la muncă în Europa. Fiindcă și azi mai sunt dintre cei, care urăsc tot ce este românesc, tot ce este național.
- Este foarte important să se cunoască istoria corectă, să se întreprindă măsuri în fiecare localitate pentru cunoașterea înaintașilor. Cu regret am fost mințiți la școală, că-mi ești dușman, nu frate bun! (vorba lui Grigore Vieru).

Elementele inovatoare ale practicii

Nou este faptul, că până în prezent, administrația locală din comuna Chișcăreni nu prea se ocupa de studierea istoriei localității. Dar cunoscând istoria, adunând în jur oameni care doresc să afle adevărul, am făcut un salt

înainte. „Un popor care nu-și cunoaște istoria e ca un copil care nu-și cunoaște părinții”, a spus Nicolae Iorga. Și a spus-o pentru noi toți. Acum, când l-am scos din anonim pe Nicolae Casso, când am aflat că avea un parc de 60 ha, unde creșteau cele mai rare plante și foarte multe flori, noi, cei din Chișcăreni a decis să reabilităm parcul și să-i dăm denumirea de Grădina boierească, așa cum era pe vremea lui Casso. Boierul ne

inspiră astăzi la lucruri patriotice, la dragostea față de acest colțișor de rai, la dragoste de tot ce este românesc. Nicolae Casso ne duce spre o dezvoltare comunitară. La noi deja vin turiștii care vor să urce movila lui Casso, să viziteze beciurile boierului. Dacă vom găsi resursele necesare, vom amenaja și un muzeu în școala lui Nicolae Casso.

În primul rând, fiecare autoritate a administrației publice locale trebuie să studieze profund istoria, să scoată din arhivele sale persoanele care au contribuit la dezvoltarea localității. Este foarte bine ca localitățile să aibă câte un muzeu, să păstreze documentele, uneltele, obiectele, care cu încetul, dispar. Prin readucerea lui Nicolae Casso la Chișcăreni am făcut un pas mare spre cunoașterea veridică a istoriei localității noastre.

Lecțiile învățate

Calea spre aducerea acasă a lui Nicolae Casso nu a fost de fel ușoară. Doar prin insistență, stăruință și unire a mai multor oameni buni din Chișcăreni am reușit. Salvarea a venit de la Societatea Cultural-Istorică „Mihai Viteazul” din județul Prahova, mai exact de la președintele acestei asociații, Mircea Cosma. L-am cunoscut însă pe Mircea Cosma datorită înfrățirii cu comuna Drajna din județul Prahova. Așa că îi indemn pe toți primarii să încheie acorduri de înfrățire, deoarece acest lucru aduce doar beneficii comunității.

Am avut însă și momente tensionate în implementarea bunei practici – nu reușeam cu construcția soclului din cauza timpul nefavorabil – în săp-

tămâna dinaintea dezvelirii bustului lui Nicolae Casso a nins, iar joi abia a fost instalat bustul ca sâmbătă să aibă loc dezvelirea oficială. A fost stresant, deoarece am avut mulți oaspeți, dar prin unirea eforturilor, am reușit. Cred că anume aceste clipe, când știi că ai reușit ceva mareț pentru comunitate, sunt cele mai frumoase în viața și activitatea unui primar.

3.5. Concursul național de creație literară pentru elevi „Scrisoare mamei”

Sumar

Astăzi sunt multe posibilități de comunicare între copii și părinții aflați la distanță, inclusiv site-urile de socializare. De multe ori, discuțiile prin intermediul acestor tehnologii se reduc la problemele materiale. Deseori oamenii aflați în aceeași casă nu au curajul să spună ceea ce simt sau chiar nu găsesc timp pentru comunicare. Problema comunicării dintre părinți și copii este, în ultima vreme, tot mai accentuată. Copiii se simt tot mai neînțeleși și mai singuri atunci când nu pot să-și exprime deschis ceea ce e în sufletul lor.

Respectiv, scrisoarea este cel mai reușit instrument de a-l motiva pe copil să-și deschidă sufletul, să dea frâu liber imaginației. Prin intermediul scrisorilor, copiii își pot descărca tot ce este în interior. De asemenea, proiectul oferă buna oportunitate pentru tineri de a se regăsi. Totodată, pe această cale, organizatorii au posibilitatea de a identifica și promova tinere talente.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Chișinău*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *814 000*

Primar: *Dorin Chirtoacă*

Perioada de implementare a practicii:
noiembrie 2013 – aprilie 2016

Bugetul total: *110 000 lei*

Finanțatori: *Direcția generală educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău (DGETS) BC „Moldova Agroindbank” SA Agenții economici*

Actorii implicați: *Direcția generală educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău, Academia de Științe din Moldova, Facultatea de Litere din cadrul USM, AO „Platforma Socrate”, BC „Moldova Agroindbank” SA și agenți economici*

Concursul național de creație literară pentru elevi „Scrisoare mamei” este organizat anual de către Direcția generală educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău, Academia de Științe din Moldova, Facultatea de Litere (USM), AO „Platforma Socrate”, cu susținerea BC „Moldova Agroindbank” SA și agenților economici. La concurs participă elevii din clasele gimnaziale și liceale din școlile din Republica Moldova, atât pentru vorbitorii de limbă română, cât și pentru alolingvi.

Concursul „Scrisoare mamei” are drept scop motivarea tinerilor de a-și respecta părinții, de a valorifica familia; cultivarea valorilor social-umane și identificarea tinerelor talente.

Beneficiari

Elevii din clasele gimnaziale și liceale din școlile Republicii Moldova, atât pentru vorbitorii de limbă română, cât și pentru alolingvi (patru categorii de participanți).

Rezultatele obținute

- La ediția I-a au fost 1500 elevi (1 200 - limba română și 300 limba rusă); ediția a II-a din 2014 - 2 500 elevi (2 500 - limba română și 500 limba rusă), iar la ediția III-a din 2015 - 2 000 de tineri (1 600 limba română și 400 limba rusă).
- Chiar dacă de la an la an numărul participanților variază, calitatea scrișorilor este din ce în ce mai bună, iar implicarea cadrelor în coordonarea lucrărilor elevilor – tot mai activă.
- Presa este tot mai deschisă pentru promovarea proiectului, de la lansare, până la anunțarea rezultatelor.
- Proiectul este de nivel național. S-a remarcat că Direcțiile raionale de educație se implică an de an tot mai activ prin diseminarea informației. De asemenea, partenerul general BC „Moldova Agroindbank” SA afișează informația despre concurs în română și rusă în toate filialele și pe site-ul oficial.

Elementele inovatoare ale practicii

Este o bună practică în promovarea tinerilor talente, dar și în consolidarea relațiilor dintre copii și părinți. Proiectul este inovator prin modalitatea de abordare a problemelor sociale.

Lecțiile învățate

Cea mai importantă lecție pe care au învățat-o copiii și părinții este necesitatea comunicării. De asemenea, prin proiect s-a promovat ideea respectării limbii române. Este important să scrii corect și să-ți exprimi coerent viziunea despre viață, stările sufletești etc.

Scrisorile ne-au convins că mulți copii suferă de singurătate, iar proiectul îi ajută să se simtă înțeleși. Nu toate scrisorile sunt triste. Alți copii au demonstrat că știu să prețuiască dragostea și eforturile părinților.

3.6. Festivalul național de folclor „La Nistru, la mărgioară”

Sumar

Satul Gura Bâcului găzduiește, începând cu anul 2016, festivalul național de folclor „La Nistru, la mărgioară”, eveniment ajuns la cea de-a 22a ediție. Anul trecut, festivalul a adunat 25 de colective artistice din peste 20 de raioane ale țării, inclusiv din stânga râului Nistru, fapt ce contribuie la sporirea măsurilor de încredere. Festivalul „La Nistru, la mărgioară” are scopul de a populariza tradițiile moștenirii culturale și a valorifica folclorul autohton.

Beneficiari

Locuitorii satului Gura Bâcului – 3 600 persoane, membrii ansamblurilor folclorice și meșteri populari – 1 000 persoane și 800 de vizitatori.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Gura Bâcului, raionul Anenii Noi*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *3 600*

Primar: *Lilia Brehova*

Perioada de implementare a practicii:
26 iunie 2016

Bugetul total: *55 mii lei*

Finanțatori: *Secția Cultură a raionului Anenii Noi
Administrația publică locală din satul Gura Bâcului
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, Secția Cultură a raionului Anenii Noi, comunitatea, ONG-urile locale (AO „Perlele Moldovei”), agenți economici, mass – media (ziarul raional „Adevărul de Anenii Noi”, Moldova 1)*

Rezultatele obținute

- La festival au participat 25 de colective artistice din peste 20 de raioane, inclusiv trei din stânga Nistrului; cât și 29 de meșteri populari din toată țara.
- Crearea unui spațiu plăcut, curat și relaxant pentru realizarea diverselor activități culturale, sportive și creative.
- 1800 persoane familiarizate cu localitatea și patrimoniul arhitectural turistic local.
- Mediatizarea evenimentului la Moldova 1 (patru duminici consecutiv în emisiunea „Evantai folcloric”).
- Festivalul-concurs reprezintă un eveniment cultural unic de importanță internațională.

- Promovarea dialogului intercultural.
- Sporirea măsurilor de încredere între populația localităților de pe ambele maluri ale râului Nistru.
- Promovarea localității și patrimoniului local.
- Mobilizarea comunității întru realizarea practicii.

Elementele inovatoare ale practicii

- Practica noastră este deosebită prin simplul fapt că conține în sine elemente de colaborare care funcționează în calitate de conector cu comunitatea, mobilizând-o în realizarea lucrurilor frumoase.
- Această practică este o sursă de inovație, creativitate, popularizare, promovare și antreprenoriat ce poate deveni o forță pozitivă, declanșatoare de noi energii și resurse pentru dezvoltarea localității, fiind o caracteristică distinctivă, care presupune valorificarea elementelor culturale specifice, dar și a elementelor rezultate din interacțiunea grupurilor sociale active din teritoriu și din țară.
- Această practică merită să obțină statutul Celei mai bune practici și prin faptul că pentru prima dată în istoria Festivalului național de folclor „La Nistru, la mărgioară” au participat și ansambluri folclorice din stânga Nistrului, fapt ce contribuie esențial la sporirea măsurilor de încredere între localitățile de pe ambele maluri ale râului Nistru.

Lecțiile învățate

- Experiența lucrului în echipă. Succesul proiectului depinde de echipă.
- Cultura nu trebuie să-și asume rolul de a educa societatea, ea trebuie să se manifeste de la sine prin creativitate.
- Oamenii au nevoie de oameni (identificarea potențialilor parteneri în implementarea proiectului).

3.7. Crearea muzeului de istorie și etnografie

Sumar

Istoria celui mai vechi sat din raionul Drochia – Hăsnășenii Mari, care face parte din fosta moșie a boierului Hasnaș poate fi acum descoperită la muzeul satului, deschis recent în localitate. Muzeul este amplasat în clădirea fostei școli, iar toate exponatele au fost adunate de la băștinași. Inițiativa a venit din partea locuitorilor, în frunte cu istoricul Ion Buga, care au participat activ la lucrările de reparație și renovare a instituției.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Hăsnășenii Mari, raionul Drochia*

Regiunea de dezvoltare: *Nord*

Numărul de locuitori: *1 700*

Primar: *Valeriu Varmari*

Perioada de implementare a practicii:
7 august 2015 – 31 decembrie 2016

Bugetul total: *30 mii lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală
Agenții economici din localitate
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației locale din satul Hăsnășenii Mari, locuitorii, agenții economici și mass-media regională*

Beneficiari

Toți locuitorii satului (1 700 persoane), cât și turiști din toată țara și de peste hotare.

Rezultatele obținute

- Muzeul de istorie și etnografie a fost deschis în clădirea fostei școli din localitate, veche de 120 de ani.
- Toate lucrările de reparație a încăperii destinate muzeului au fost efectuate gratis de către locuitorii comunității.
- Locuitorii au donat muzeului exponatele din cadrul instituției.
- Muzeul a fost deschis oficial pe 4 iunie 2017.

- Autoritățile publice locale speră că muzeul va fi unul regional, iar centrul satului va fi modernizat pentru a atrage și turiști în localitate.
- Rezultatele se vor vedea peste ani: dezvoltarea intelectuală, simțul mândriei naționale, de cetățean al satului.
- Responsabilitate, creativitate și inițiativă din partea populației.

Elementele inovatoare ale practicii

- Convingerea populației locale despre crearea muzeului.
- Încadrarea de la mic la mare la colectarea exponatelor.
- Apariția ziarului local „Vatra” cu noutăți locale.

Lecțiile învățate

Fiecare localitate are istoria sa, de aceea un muzeu al satului este binevenit. Suntem datori să ne cunoaștem trecutul și prezentul, dacă vrem să avem viitor.

3.8. Festivalul cântecului religios „Clopotele învierii”

Sumar

În luna mai 2016, în plină atmosferă a sărbătorilor pascale, comuna Sărata Nouă a fost gazda festivalului cântecului religios „Clopotele învierii”. La festival au participat 11 colective artistice, care prin măiestria interpretativă au reușit să redea o adevărată atmosferă de pace și speranță. Festivalul a inclus interpretări de cântece, poezii pascale și expoziții ale meșterilor populari.

Beneficiari

Majoritatea locuitorilor din comuna Sărata Nouă și oaspeții prezenți la sărbătoare, în număr de peste 200 persoane.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Sărata Nouă, raionul Leova*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *1 760*

Primar: *Tatiana Gorgos*

Perioada de implementare a practicii:
mai 2016

Bugetul total: *4400 lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală din comuna Sărata Nouă
Comunitatea
CAP „Manueevca”*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, ansamblul model „Floarea dorului”, filiala Școlii muzicale din Sărata Nouă „Ion Aldea-Teodorovici”, colectivul de copii „Soarele”, elevii gimnaziului, cuplul Andrei și Ana Onoico, reprezentanții bisericii adventiste, agenții economici*

Rezultatele obținute

- Au participat la festival șapte colective artistice din comună, și restul, din alte localități.
- Colective noi de copii și tineri.
- Numărul spectatorilor s-a mărit de la 70 de persoane în 2016 până la 200 în 2017.
- Creșterea interesului față de tradiții religioase, descoperirea noilor cântece, participarea la festivalul bisericii ortodoxe creștine și a bisericii adventiste, implicarea cetățenilor la organizarea mesei de binefacere.

Elementele inovatoare ale practicii

- Festivalul este deosebit prin desfășurarea nivelului de realizare a sărbătorii tradiționale religioase.

- Perfecționarea măiestriei interpretativă a colectivelor folclorice din localitate.
- Mobilizarea cetățenilor pentru descoperirea folclorului.
- Festivitatea dată a unit colective de diferite religii și etnii în scopul promovării tezaurului cultural.

Lecțiile învățate

- S-a consolidat comunicarea și dialogul dintre persoanele de diferite religii, etnii și vârste.
- Descoperirea noilor talente.
- Continuitatea și dezvoltarea durabilă.
- Extinderea spațiului de organizare și desfășurare a sărbătorii.
- De a implica cât mai mulți participanți.
- În implementarea acestei activități la prima ediție a festivalului cântecului religios „Clopotele învierii” organizatorii nu au propus bisericii adventiste să participe, și ei au manifestat interesul și au participat la a doua ediție.

3.9. Colindatul în ceată bărbătească ca la Slobozia Mare

Sumar

Satul Slobozia Mare din raionul Cahul este unul dintre puținele localități unde s-a păstrat colindul în ceată bărbătească. În ajun de Crăciun, bărbații din ansamblul „Mocănașii” merg prin sat din casă în casă și interpretează colinde, iar în schimb primesc colaci, nuci și dulciuri.

Colindatul în ceata bărbătească este o tradiție a sărbătorilor de iarnă. În seara de ajun a Crăciunului pe stil nou la Slobozia Mare, bărbații se adună în cete și merg pe la casele oamenilor pentru a-i colinda și a vesti nașterea lui Isus. Sunt create două cete de bărbați de diferite vârste, care

după ce au adunat colindele vechi, autentice de la bătrânii din sat le-au învățat și le colindă în fiecare an. În localitate se păstrează și se promovează diverse tipuri de colinde: colinde de fată, băiat, de jupân și jupăneasă, de țară, de domnitori, cerbul ș.a., colinde care în alte localități deja au dispărut. Colindatul în ceată bărbătească are caracterul unui ritual datorită duratei sale, a complexității și a tipologiei dramatice. Aceste elemente ne motivează să menținem și să continuăm tradiția din generație în generație. Astfel, tinerii se unesc în cete conduși de o persoană mai experimentată care știe repertoriul și are autoritatea necesară. A face parte dintr-o ceată de colindători reprezintă un certificat de prestigiu social.

Pentru a păstra această tradiție de iarnă administrația publică locală a depus un efort constant de promovare la nivel local, regional și național. Astfel, cu efortul și la insistența administrației locale din Slobozia Mare, pe 5 decembrie 2013, Comitetul Interguvernamental UNESCO, întrunit la Baku, în Azerbaidjan, a decis includerea Colindatului în ceata bărbătească în Patrimoniul Imaterial al

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Slobozia Mare, raionul Cahul*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *5 960*

Primar: *Valentina Carastan*

Perioada de implementare a practicii: *anual, la sărbătorile de iarnă*

Bugetul total: *25 000 lei anual*

Finanțator: *Administrația publică locală din satul Slobozia Mare*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, specialiștii de la Casa de Cultură din localitate, reprezentanții Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Republicii Moldova, Comisia Națională a Republicii Moldova pentru UNESCO, Ministerul Culturii al Republicii Moldova, mass-media locală și națională*

Umanității UNESCO. Acest rezultat ne-a încurajat, constituind un imbold pentru menținerea acestei tradiții și promovarea ei constantă an de an.

Beneficiari

Administrația publică locală din satul Slobozia Mare, colectivul de la Casa de Cultură, tinerii din localitate, întreaga populație a satului – 5 960 locuitori; specialiștii din cadrul Consiliului raional Cahul; Ministerul Culturii și locuitorii din întreg spațiul românesc.

Rezultatele obținute

- S-au format două cete de bărbați maturi și tineri, s-au colectat 10 colinde, le-au învățat și acum anual le transmit din casă în casă împreună cu urările de bine la sărbătorile de iarnă.
- În seara ajunului de Crăciun deja trei ani consecutiv ceata de colindători „Mocănașii de la Slobozia Mare” tradițional este invitată la înregistrări la televiziunea publică Moldova 1, unde prin intermediul TV colindă toată țara.
- Unul din cele mai importante rezultate este colindul inclus în lista UNESCO este doar un pas inițial spre a reconsidera colindatul la noi acasă ca o valoare de primă mărime a societății și a-i asigura toate condițiile pentru a fi conservat așa cum a fost promovat sute de ani la rând, fără a se interveni cu schimbări radicale în scenariul tradițional.
- Reînvierea tradiției milenare.
- Identificarea și readucerea autenticității tradiției.
- Identificarea unui mecanism de păstrare și promovare durabilă prin includerea în patrimoniul imateriale UNESCO.
- Reprezintă și modalitatea prin care în colaborarea dintre administrația publică centrală și administrația publică locală pot fi soluționate probleme locale, dar cu impact și valoare națională și internațional.

Elementele inovatoare ale practicii

- Ridicarea pe agenda publică a unor probleme legate de domeniul cultural, domeniu care mai mulți ani la rând a fost finanțat după principiul „din ceea ce mai rămâne” astfel fiind știrbită necesitatea acestui domeniu în dezvoltarea locală și locul lui prioritar.

- A fost identificat și aplicat cu succes un mecanism temeinic, care va asigura perpetuarea tradiției colindatului de iarnă în cete bărbățești pentru perioade de timp durabile. În același mod, și alte localități ar putea să își promoveze tradițiile și obiceiurile autentice locale.
- Rezultatul practicii și anume introducerea colindatului în cete bărbățești în patrimoniul UNESCO este un rezultat nu doar pentru sat și localitate, ci de anvergură internațională.
- Inovația practicii este bazată și pe faptul, că acest lucru a reușit prin colaborarea strânsă dintre autoritățile locale și naționale, dar inițiator fiind APL de nivel I care a sesizat existența problemei.
- Un element important al practicii este caracterul ei reaplicabil, astfel modul de interacțiune și colaborare între APL și APC în practica noastră poate fi promovat și la nivelul altor localități, astfel contribuția practicii la păstrarea și promovarea diverselor obiceiuri și tradiții populare fiind foarte mare.
- Aspectele ce țin de modul în care practica a contribuit la revitalizarea socio-culturală a localității, la păstrarea tradițiilor, colectarea, înregistrarea și transmiterea către tânăra generație.

Lecțiile învățate

Primăria este elementul cheie în păstrarea tradițiilor, ea fiind liantul între tradiție, diferite grupuri sociale și patrimoniul local, național și mondial.

Experiență căpătată ne ajută să înțelegem că fără inițiativa și interesul din partea APL acest rezultat nu ar fi fost sortit izbânzii. Curajul că acest lucru este posibil, ne oferă acum energia de a porni procesul de obținere a dreptului de autor al dansului „Ghilabaua” care a luat naștere la Slobozia Mare încă în anii 70 ai secolului trecut. Este un dans autentic local, care necesită a fi păstrat în forma inițială, așa cum este cunoscut la moment în localitate.

3.10. Valorificarea patrimoniului cultural-istoric al satului Vișniovca

Sumar

În semn de recunoștință față de contribuția familiei de origine poloneză a lui Sevastian Wischnewsky, la 27 octombrie 2016, în localitate a fost restaurat și instalat monumentul Paraskiewei Wischnewska, reprezentanta neamului boierului Sevastian Wischnewsky, care a decedat în 1892. Lucrările de restaurare au fost coordonate de Fondul Mosty. În componența echipei au intrat restauratori polonezi sub conducerea lui Janusz Smazy de la Academia de Arte Plastice din Varșovia și artistul moldovean Leonid Statiev.

Paraskewa Wisniewska a murit în Vișniovca în 1912. A fost îngropată lângă biserică, iar în 1940, când mormântul ei

a fost distrus, locuitorii satului au mutat cenușa în cimitirul local. Din acel moment, mormântului Paraskiewei Wischnewska se afla chiar la intrarea în cimitir. În vara anului 2016, cenușa sa a fost mutată în locul unde este instalat

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Vișniovca, raionul Cantemir*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *1 603*

Primar: *Olga Pac*

Perioada de implementare a practicii:
octombrie 2015 – 2016

Bugetul total: *48 mii lei*

Finanțatori: *Ministerul Culturii și a Patrimoniului Național din Polonia
Compania „Plastics Moldova”
Ambasada Republicii Polone la Chișinău
Administrația publică locală
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, Ambasada Poloniei în Moldova, „Plastics-Moldova SRL”, grupul de inițiativă, reprezentat de pictorul Leonid Stratev și doctorul conferențiar Didina Rogojină, locuitorii voluntari, elevii și profesorii de la gimnaziul din localitate, mass – media (revista „Cuvântul liber”)*

momentul său, după restaurare. Acest nume îl poartă astăzi și gimnaziul din sat. Acest proiect a facilitat accesul la informația istorică a localității și a evoluat spiritual calitatea vieții locuitorilor.

Beneficiari

Toți locuitorii satului Vișniovca (1 603 persoane), dar și oaspeții care pășesc pragul satului.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- S-a pavat 30 m² de teren.
- S-au plantat 50 de crizanteme în jurul monumentului.
- S-au plantat 15 copaci în jurul monumentului.
- S-a vopsit 120 m² de gard.
- S-au instalat două suporturi pentru arborarea drapelului.
- S-a instalat un panou informativ.
- S-au instalat două proiectoare pentru iluminarea monumentului noaptea.
- La amenajarea monumentului au participat 12 voluntari.
- La activitățile solemne au participat peste 100 de locuitori.
- Au evoluat două colective artistice la evenimentul de dezvelire a bustului.

Calitative:

- S-a restaurat și s-a instalat monumentul Paraskiewei Wischnewska, numele căreia îl poartă localitatea.
- În restaurarea monumentului au participat specialiști în domeniu.
- Acest proiect a facilitat accesul la informația istorică a localității, a contribuit la dezvoltarea conștiinței și demnității comunitare.
- Prin dezvoltarea unei game largi și diversificate de acțiuni, cetățenii și-au pus în valoare potențialul cultural-istoric.
- S-a pus accentul pe valorificarea patrimoniului local existent, ca potențial ce trebuie valorificat în beneficiul generației actuale și viitoare.
- S-a scos din anonimat identitatea locală, am restabilit acel bun nume pe care l-a avut localitatea de la începuturi.
- Dorim ca în timpul apropiat să intrăm într-un traseu turistic, să dezvoltăm forme noi de turism rural.

Elementele inovatoare ale practicii

- Dorința de a scoate de sub anonimat identitatea locală.
- Motivarea locuitorii satului în dezvoltarea potențialului uman, prin valorificarea moștenirii culturale istorice a înaintașilor noștri.
- Redescoperirea identității spirituale a comunității.
- Implicarea beneficiarilor în implementarea mecanismelor de asigurare a calității prin artă și spiritualitate în parteneriatul dintre Moldova – Polonia.

- Realizarea unei rețele informative la nivel intern și extern a gimnaziului din localitate.
- Editarea ziarului gimnaziului „Viitorul”.
- Implicarea comunității în viața gimnaziului și influența cadrelor didactice asupra societății.
- Implicarea societății prin colectarea informațiilor istorice a familiilor pentru editarea monografiei satului Vișniovca.

Lecțiile învățate

Deschiderea față de oameni ne ajută să soluționăm mai ușor problemele din localitate. Prin corectitudine și responsabilitate am obținut încrederea și stima din partea partenerilor din străinătate.

3.10. Unicul festival dedicat puietilor de pomi fructiferi și materialului săditor pomicol „Copăcel”, ediția a II-a

Sumar

Majoritatea sătenilor din comuna Zaim, dacă îi vei întreba cu ce se ocupă, vor răspunde: „Cu copăceii”. Iar începând cu anul 2015, cei 33 de producători licențiați de puieti, dar și alte peste 150 de gospodării agricole din localitate care practică pepinieritul își celebrează roada în cadrul festivalului „Copăcel”, care a devenit un brand pentru Zaim.

Pe 8 noiembrie 2015 la Zaim s-a desfășurat prima ediție a Festivalului dedicat puietilor de pomi fructiferi și materialului săditor pomicol producătorii cărora originari din Zaim au o experiență de

peste jumătate de secol în creșterea puietilor de pomi fructiferi fiind cunoscuți în toată țara și chiar peste hotare, dar nu aveau satisfacția de a avea o sărbătoare a lor, iar ca urmare a desfășurării festivalului denumirea de puieti de Zaim sau mai precis „Copăceii” de Zaim are șansa de a deveni un brand național. Iar pe 6 noiembrie 2016 a avut loc a doua ediție a Festivalului care s-a desfășurat cu succes și cu o amploare considerabilă. Anual, în pepinierele din satul Zaim se produc peste 1 milion 500 mii de puieti.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: comuna Zaim, raionul Căușeni

Regiunea de dezvoltare: Sud

Numărul de locuitori: 4 531

Primar: Ion Veste

Perioada de implementare a practicii:

6 noiembrie 2016

Bugetul total: 27 mii lei

Finanțator: Administrația publică locală din comuna Zaim

Actorii implicați: reprezentanții administrației publice locale, toți producătorii de puieti din comună, agenții economici, meșteri populari, gospodari și gospodinele din comună, ansamblurile artistice din cadrul Casei de Cultură, Consiliul raional Căușeni, Federația Fermierilor din Moldova, mass – media (postul TV „Studio-L”, postul de radio „Dor”)

Beneficiari

Producătorii locali de puieti fructiferi în număr de peste 200 de gospodării, peste 450 de persoane implicate activ în procesele agricole aferente lucrărilor de producere a puietilor, întreaga populație a comunei Zaim (4 531 locuitori) și chiar a raionului Căușeni.

Rezultatele obținute

- S-au făcut vânzări masive de puieti (estimativ peste 300 mii lei) și totodată s-au încheiat acorduri de realizare pentru viitor.
- Numele de Zaim a amplu mediatizat de televiziunile locale și naționale, iar pentru zaimeni, mândri de felul lor, acest lucru e cel mai important.
- Producătorii noștri au început să fie căutați mult mai intens pentru producția lor în dauna altor producători dat fiind că gospodarii care își promovează marfa acasă sunt mult mai credibili.
- Promovarea imaginii comunei, promovarea producției locale și a gospodariilor comunei Zaim care acum se bucură de un interes sporit, îmbunătățirea comunicării și conlucrării între APL, antreprenorii locali și comunitate.

Elementele inovatoare ale practicii

- Buna practică este unică în primul rând prin specificul abordării tematice – puietii de pomi fructiferi, iar în al doilea rând este unică prin faptul că promovează o îndeletnicire pe care în localitate o practică permanent sau periodic peste 70% din populația comunei Zaim.

- Dezvoltă practic un brand local cunoscut acum în toată țara „Copăcei” de la Zaim.
- Demonstrează posibilitatea realizării cu bani puțini îmbunătățirea comunicării și conlucrării la nivel local.

Lecția învățată

Satele noastre au cu ce se mândri și merită promovate.

Cetățenii de azi își cunosc drepturile tot mai bine, dețin mai multe informații despre serviciile publice, și, prin urmare, au așteptări și cerințe mai mari față de nivelul calității serviciilor publice. Astfel, **autoritățile trebuie să asculte și să analizeze problemele cu care se confruntă cetățenii și să elaboreze soluții eficiente în prestarea serviciilor.**

Autoritățile publice locale trebuie să-și consolideze capacitățile pentru eficientizarea managementului serviciilor publice, modernizarea mecanismelor de finanțare, fapt ce reprezintă una dintre premisele esențiale pentru reformarea serviciilor publice. Astfel, bunele practici prezentate de către autoritățile publice locale la această secțiune se referă la:

Serviciile publice integrate în comunitate

1. *Construcția, reabilitarea, extinderea și modernizarea rețelei de alimentare și distribuție a apei potabile și canalizare*
2. *Dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor*
3. *Amenajarea teritoriului și a spațiilor de agrement*
4. *Crearea și modernizarea serviciilor educaționale, socio-culturale și sportive*
5. *Facilitarea accesului persoanelor din grupurile vulnerabile la serviciile publice incluzive*
6. *Politici și practici privind dezvoltarea de inițiative care să conducă la diminuarea excluziunii sociale a grupurilor vulnerabile*

Inițiative de eficiență energetică

1. *Dezvoltarea serviciilor publice eco-eficiente*
2. *Implementarea proiectelor privind conservarea energiei termice*
3. *Îmbunătățirea și reabilitarea iluminatului public stradal*

4.1. Instituirea Centrului de excelență profesională

Sumar

Facebook, Skype, mail sau messenger. Acestea nu mai sunt o noutate pentru seniorii din municipiul Bălți. Ei vin la Centrul de excelență profesională ca să învețe cum se utilizează un calculator, cum să redacteze un text, să realizeze un spot video și să comunice cu cei de peste hotare. Cel mai popular serviciu printre vârstnici este 57+IT, de care au beneficiat până acum 240 de cursanți.

Centrul de excelență profesională Bălți este o structură instituționalizată în cadrul Bibliotecii municipale „Eugeniu Coșeriu”, grație parteneriatului între Primăria municipiului

Bălți, programul „Novateca” și Biblioteca municipală „Eugeniu Coșeriu”, în scop de organizare a activităților pentru facilitarea procesului de îmbătrânire activă a membrilor comunității din teritoriu, care a asigurat nu doar antrenarea vârstnicilor în diverse evenimente organizate în cadrul centrului, dar și a asigurat diseminarea și promovarea bunelor practici. Toate activitățile organizate au fost coordonate metodic de secția cultură, în colaborare cu diverși parteneri.

Beneficiari

130 persoane de vârsta a treia din municipiul Bălți.

Rezultatele obținute

Mulțumită activității Centrului de excelență profesională Bălți (deschis pe 1 iulie 2016):

- 130 persoane de vârsta a treia au beneficiat de servicii publice moderne de facilitare a procesului de îmbătrânire activă în anul 2016.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Bălți*

Regiunea de dezvoltare: *Nord*

Numărul de locuitori: *151 300*

Primar: *Renato Usatâi*

Perioada de implementare a practicii:

1 ianuarie 2016 – prezent

Bugetul total: *peste 50 mii lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală
Comunitatea*

IREX Moldova (prin programul Novateca)

Voluntarii de la Corpul Păcii - Lisa și Stephen Gill

Marieta Baiceva, psiholog din Bulgaria

Actorii implicați: *Primăria municipiului Bălți;*

IREX Moldova (prin intermediul programului

„Novateca”; specialiștii de la Biblioteca

municipală „Eugeniu Coșeriu”, mass-media

națională și locală, voluntarii de la Corpul Păcii;

Marieta Baiceva - psiholog din Bulgaria

- 240 de seniori au absolvit cu succes cursul 57+IT.
- Au fost oferite servicii de alfabetizare digitală pentru 60 persoane de vârsta a treia, sănătate – 16 persoane, asistență psihologică- 16 persoane, socializare și culturalizare - 38 persoane.

- Un alt tip de activitate importantă realizată în cadrul Centrului au fost orele de instruire pentru bibliotecari privind lucrul realizat cu seniorii, inclusiv cu participarea beneficiarilor/seniorilor.
- 21 de activități realizate în 2016 de formare de competențe pentru 366 de bibliotecari din zona arondată (opt raioane din Nordul Republicii: Ocnița, Briceni, Edineț, Râșcani, Glodeni, Dondușeni, Drochia și Fălești), bibliotecile locale și din rețea. Activitățile au fost organizate în cadrul Centrului.
- Mulțumită serviciilor publice create și acordate grupului țintă prin intermediul Centrului, s-a evitat ținutarea vârstnicilor la domiciliu, creșterea gradului de independență și autonomie personală, a gradului de informare, prin mass-media și rețelele de socializare, a populației din comunitate privind modul activ de viață al beneficiarilor centrului, prin implicarea lor în activități organizate de valorificare a importanței acestora în societate.
- Beneficiarii au dobândit abilități de lucru cu tehnica modernă – calculatorul, tableta, telefonul mobil, de comunicare prin rețelele de socializare, au dobândit abilități și comportamente noi pro-active, care contribuie la creșterea calității vieții vârstnicilor.

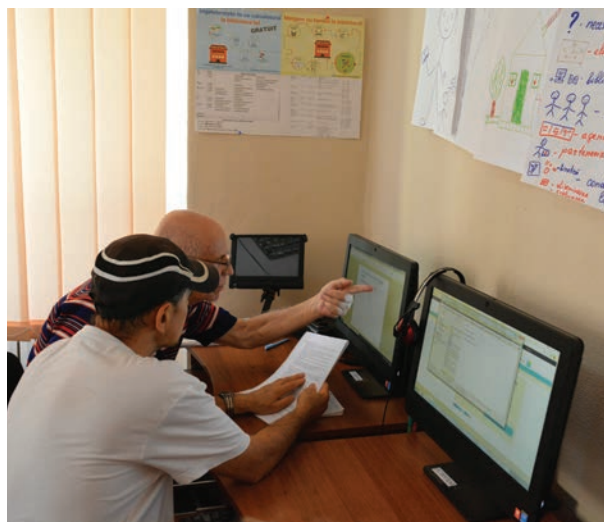
Elementele inovatoare ale practicii

Centrul de excelență profesională este una dintre puținele instituții comunitare care a implicat și continue să implice persoane de vârsta a treia, oferind servicii gratis și calitative de alfabetizare digitală, de comunicare, socializare, formare a noilor competențe etc.

Este unicul centru de excelență din țară profesional specializat pe îmbătrânirea activă a membrilor comunității și o instituție care prestează servicii exclusiv pentru seniori, bine structurate și planificate de organizatori.

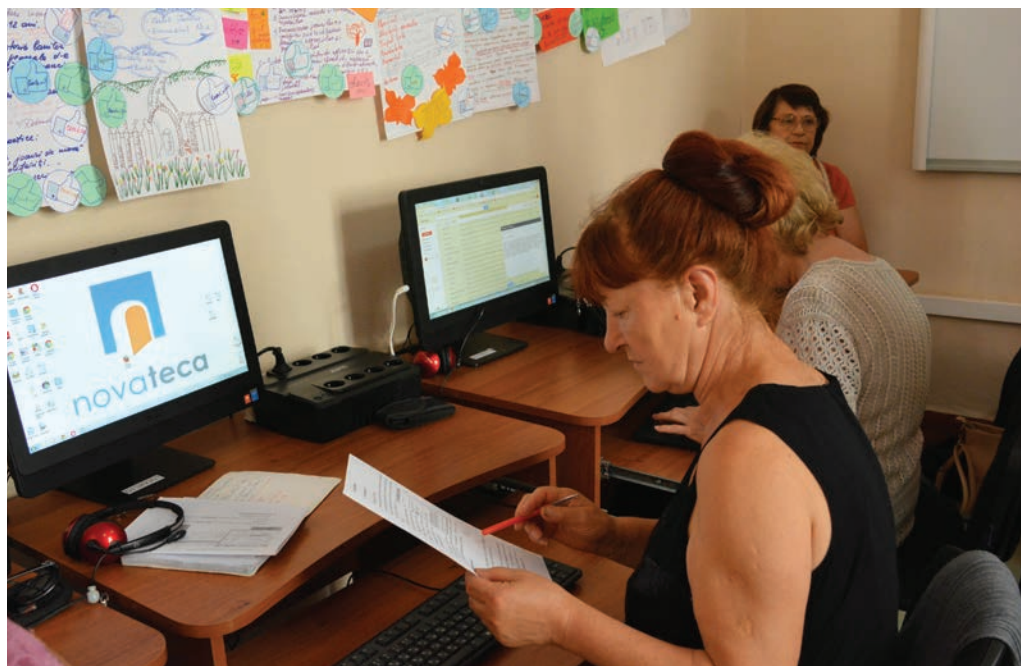
Lecțiile învățate

O lecție importantă este evaluarea necesităților membrilor comunității de vârstă a treia și livrarea serviciilor în baza necesităților lor. În urma livrării serviciilor în perioada anului 2016, s-a concluzionat importanța implicării în cadrul activităților organizate a seniorilor în transmiterea experiențelor de viață acumulate de către ei tinerilor din comunitate, fapt ce a dat o importanță mai majoră activității Centru-

lui și crearea noilor servicii în anul 2017. La fel, s-a decis a lărgi parteneriatele cu alte instituții sociale din teritoriu: medicale, de învățământ etc.

În oferirea serviciilor pentru seniori este foarte important să luăm în considerație că acest grup țintă sunt persoane cu o experiență enormă în spațe, ei cunosc multe și atunci când li se aduc informații sau competențe noi, este necesar a fi aduse într-o formă ce nu i-ar supăra, lăsând a se înțelege că ei sunt cei care transmit mai departe informații, experiențe și abilități.

4.2. „Pâinea săracului”

Sumar

Primarul satului Băxani, care este fost preot, consideră că salariul de ales local este prea mare pentru familia sa, așa că a decis să-i ajute pe cei nevoiași din localitate. Din banii pe care îi câștigă, în perioada rece a anului, el cumpără o pâine pentru 70 de persoane vulnerabile, de două ori pe săptămână. În acest an, numărul beneficiarilor va ajunge la 100 de locuitori.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Băxani, raionul Soroca*

Regiunea de dezvoltare: *Nord*

Numărul de locuitori: *936*

Primar: *Ghenadie Pereteatcu*

Perioada de implementare a practicii:

noiembrie 2015 – noiembrie 2016

Bugetul total: *12 mii lei*

Finanțator: *Administrația publică locală din satul Băxani*

Actorii implicați: *Primăria satului Băxani și biserica din localitate*

Beneficiari

70 de pensionari din satul Băxani.

Rezultatele obținute

- 70 de pensionari au beneficiat de pâine timp de 6 luni a anului 2015 și 2016.
- Oamenii sunt mulțumiți de acest gest frumos și își pun speranța în viitor să beneficieze de această pâine.

Elementele inovatoare ale practicii

Știind că trăm niște timpuri când oamenii se confruntă cu mari probleme financiare, de sănătate și morale, primarul satului Băxani a avut această idee nobilă, ca prin felul acesta oamenii să simtă direct mângâiere sufletească. Cu toții știm că cine dă, lui își dă și cine face, lui îi face.

Lecția învățată

Primarul satului și-a dat seama că e prea matur pentru a putea convinge pe cineva chiar și la realizarea unei idei bune.

4.3. „Servicii de frizerie calitative și gratuite pentru fiecare”

Sumar

În urma unui contract semnat cu autoritățile primăriei, o dată în lună, localnicii din Budești au posibilitatea să se lase pe mâna frizerilor practicanți. Salonul improvizat se bucură de clienți fideli care uită de activitățile casnice și abia așteaptă să fie răsfățați. O dată pe lună, de la ora 12 și până la 3:00, persoanele cu venituri reduse beneficiază de servicii gratuite de frizerie. Serviciile sunt oferite de absolvenții cursurilor oferite de „Insula Speranțelor”, ca examen de maestru în profesie. Până în prezent, de serviciul gratuit de frizerie s-au bucurat peste 700 de locuitori ai satului.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Budești, municipiul Chișinău*
Regiunea de dezvoltare: *Centru*
Numărul de locuitori: *5 125*
Primar: *Nina Costiuc*
Perioada de implementare a practicii: *iunie 2015 – decembrie 2016*
Bugetul total: *peste 35 mii lei*
Finanțatori: *Administrația publică locală din satul Budești*
ONG-ul „Insula Speranțelor”
Actorii implicați: *Primăria satului Budești, ONG-ul „Insula Speranțelor”, Liceul Teoretic „Budești”, Centrul pentru copii și tineret „Udo Jurgens”, Căminul cultural, Centrul de sănătate din Budești*

Beneficiari

Pensionari, cetățeni cu venituri reduse și persoane cu grad de invaliditate locomotorie, estimate la 30-40 de persoane deservite lunar.

Rezultatele obținute

- Conform orarului de deservire a tuturor categoriilor de populație, începând de la copii, până la persoane cu dizabilități sau vârstnici, la solicitarea fiecăruia, o dată în lună sunt deserviți la domiciliu și în incinta Căminului Cultural, în medie, 25-30 de persoane.
- În perioada 01.06.2015 – 31.12.2016 în total au fost deservite 700 de persoane.
- Costul unei frizuri (femei, bărbați, copii) fiind în jur de 40 de lei, ceea ce constituie 28 mii lei,

CURSURI DE FORMARE PROFESIONALĂ

sumă care a fost economisită pentru alte necesități vitale în familie persoanele care s-au deservit în perioada menționată.

- Serviciul public acoperă necesitatea persoanelor cu venituri reduse, dar și celor cu dizabilități locomotorii la o deservire calitativă, oferită de absolvenții cursurilor de frizer, ca examen de maistru în profesie.
- Un element important îl constituie cooperarea între Primăria Budești, ONG-ul „Insula Speranțelor” și societatea civilă; îmbunătățirea accesului grupurilor vulnerabile la servicii publice; reducerea excluziunii sociale și economice, prin promovarea egalității de șanse și gen, nondiscriminării, a respectului pentru diversitate.
- Fiind invitate în incinta Căminului cultural, persoanele care sunt deservite au posibilitatea de a socializa, a face schimb de informații și întâlniri neformale cu primarul, asistenții și lucrătorii sociali.

Elementele inovatoare ale practicii

Colaborarea între Primăria Budești și ONG-ul „Insula Speranțelor” într-o perioadă destul de îndelungată a dus la apariția mai multor idei inovatoare referitor la modernizarea serviciilor publice, la idei creative. Acest exemplu poate fi preluat de oricare autoritatea publică locală și ONG-uri, în colaborare cu sectorul asociativ, abordând noi aplicații inovatoare.

Utilizând efectiv și responsabil resursele interne (umane, financiare și materiale), putem atinge un efect de ansamblu asupra unui număr mai mare de persoane care ar putea beneficia de noi servicii publice de calitate – exemplu este practica descrisă mai sus, care, cu minimum de resurse financiare, utilizând resursele umane și materiale de care dispunem, am adus beneficiu unei întregi comunități, fiind un exemplu bun de preluat.

Beneficiarii proiectului au fost nu numai cele 700 de persoane deservite, dar și audienții ONG-ului „Insula Speranțelor”, care au avut posibilitatea de a confirma cunoștințele, primind certificate, confirmate în specialitatea de frizer, legalizându-și cunoștințele și abilitățile.

Lecțiile învățate

- Colaborarea autorităților locale cu sectorul asociativ este un câmp de activitate puțin valorificat. Lecția învățată rezidă în aceea că posibilitățile de colaborare sunt destul de vaste, pe diverse domenii și cu cheltuieli minime, dar cu implicare maximă a resurselor umane, de care dispun APL-urile pot aduce beneficii mari comunității și schimba viziunile și calitatea vieții cetățenilor.
- Este strict necesar de a pune accentul pe participare, asigurând interacțiune factorilor de decizie politică cu cetățenii și societatea civilă. În proiectul dat s-a reușit implicarea administrației publice locale cu societatea civilă și cetățenii.
- Am învățat să utilizăm eficient resursele interne, cu diversificarea lor din exterior.
- Am învățat că efectul de ansamblu al beneficiilor aduse de buna practică asupra acestor 700 de persoane deservite, nu s-a oprit aici, dar s-a răsfrâns benefic și asupra familiilor lor, creând un climat pozitiv emoțional.

4.4. Compostarea deșeurilor biodegradabile în gospodării

Sumar

În urma implementării proiectului-pilot „Compostare în comunitățile rurale”, cetățenii comunei Cărpineni au înțeles că deșeurile biodegradabile care se acumulează acasă pot fi transformate în compost, adică într-un îngrășământ organic foarte valoros pentru îmbogățirea solului din grădina. Și nu numai că au înțeles, dar s-au și apucat să facă acest lucru în gospodăriile lor. Astăzi, de lăzi pentru compost beneficiază 250 de gospodării și 15 instituții publice din localitate. Astfel, prin compostare se reduce cantitatea de deșeuri, se economisesc bani și se folosește eficient materia organică.

Beneficiari

Circa 300 de familii și 15 instituții publice din comună.

Rezultatele obținute

Neutralizarea deșeurilor biodegradabile prin compostare este cu mult mai ieftină decât aruncarea acestora la gunoști sau pe unde se nimerește. Compostarea pentru cetățenii din comuna Cărpineni înseamnă:

- reducerea poluării;
- scăderea cheltuielilor pentru fertilizarea solului și salubritate;
- îmbogățirea solului sărac în substanțe hrănitore, însănătoșirea plantelor și creșterea recoltei;

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Cărpineni, raionul Hâncești*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *10 600*

Primar: *Ion Cărpineanu*

Perioada de implementare a practicii: *ianie – decembrie 2016*

Bugetul total: *50 000 dolari canadieni*

Finanțatori: *Fondul Canadian pentru Inițiative Locale
Administrația publică locală din comuna Cărpineni*

Actorii implicați: *Centrul Ecologic de Asistență și Instruire, Primăria Cărpineni, comunitatea și instituțiile publice din comună*

- curățarea solurilor contaminate cu metale grele;
- absorbția mirosurilor toxice și eliminarea din sol a pesticidelor și hidrocarburilor clorurate;
- eliminarea obiceiului nesănătos de a da foc la gunoaiile din grădină, cu risc de incendii și de afectare a sănătății, prin crize de astm, emfizem pulmonar, bronșită și alergii, pe care fumul le poate declanșa;
- reducerea poluării cu metan, întâlnite pe câmpurile cu gunoaiie organice.

Folosind compostul în agricultură, puteți obține o creștere de 15% a producției la hectar!

Prin compostare, se reduce cantitatea de deșeuri și se folosește eficient materia organică, care este transformată în îngrășământ. Preparând compost puteți să hrăniți solul, să îmbunătățiți textura acestuia și să furnizați substanțe nutritive pentru plante.

Totodată, mai economisiți și bani, căci materialele sunt gratuite și la îndemână, nu aveți nevoie de pungi sau de saci menajeri, înjumătățiți cantitatea de gunoi transportată, nu mai dați bani pe îngrășăminte chimice, deoarece compostul le poate înlocui, e gratis și sănătos. Efortul e mic: microorganismele, viermii, ploaia, soarele și aerul reprezintă toată forța de muncă necesară. Prin compostarea deșeurilor în gospodărie conservăm apa în sol, reducem cantitatea de deșeuri, luptăm

contra încălzirii globale, prevenim eroziunea, păstrăm aerul curat, economisim bani și transformăm gunoiul în îngrășământ de calitate.

Elementele inovatoare ale practicii

Implementarea proiectului pilot „Compostare în comunitățile rurale”, a fost unul inovator pen-

tru comuna Cărpineni, deoarece cetățenii acestei localități, după instruirile realizate în cadrul proiectului, pot să confecționeze lădițe pentru compost și să întrebuințeze eficient deșeurile biodegradabile.

Lecțiile învățate

În gospodarii, mai mult de 50% din deșeuri sunt deșeuri organice. Aceasta fracție a deșeurilor menajere este cea mai mare și foarte des ea ajunge în depozitele de deșeuri, gropi de gunoi sau este arsă, cauzând o poluare gravă. Ca alternativă la acestea, putem transforma materia organică în compost, un bun îngrășământ pentru sol și culturile vegetale. Prin compostare în gospodărie veți găsi o soluție la problema deșeurilor, în special la cea a materiei organice, veți reînvia o practică tradițională și durabilă, ca aceea de a folosi materia organică și, astfel, contribuiți la lupta împotriva schimbărilor climatice.

Compostul, ca rezultat final al procesului de compostare, este un material stabil și igienic, similar cu humusul din pădure, care poate fi folosit ca și îngrășământ natural, evitând astfel necesitatea utilizării îngrășămintelor chimice. El este adăugat pe sol pentru ați îmbunătăți proprietățile acestuia. Adăugarea de compost pe sol este considerată ca fiind un mod natural de ați crește fertilitatea și de ați reface calitatea.

4.5. Pâine socială pentru persoanele social-vulnerabile din orașul Căușeni

Sumar

Din cauza pensiilor mici și a problemelor de sănătate persoanele în etate foarte des sunt nevoite să renunțe la unele produse alimentare de strictă necesitate pentru a economisi bani. În general aceste categorii sociale întâmpină și probleme de sănătate cheltuiind sume considerabile și pentru medicamente. Pensionarii foarte des exclamau că nu le ajunge pensia nici pentru pâine. Astfel, aproximativ 800 de vârstnici din orașul Căușeni cumpără pâinea cu doar un

leu, mulțumită unui proiect inițiat de Primăria orașului în februarie 2016. Pentru a beneficia de pâinea socială, persoanele care au mai mult de 75 de ani trebuie să meargă la primărie, unde primesc opt tichete, pentru care plătesc opt lei. Pâinea o pot găsi în 12 magazine din oraș și o primesc în schimbul unui tichet.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: orașul Căușeni

Regiunea de dezvoltare: Sud

Numărul de locuitori: 19 900

Primar: Grigore Repeșciuc

Perioada de implementare a practicii:
februarie 2016 – prezent

Bugetul total: 161 000 lei (anul 2016)
237 600 lei (anul 2017)

Finanțator: Administrația publică locală din orașul Căușeni

Actorii implicați: Primăria orașului Căușeni și agenții economici (brutăria care coace pâine socială și 12 magazine care o comercializează)

Beneficiari

Bătrânii care au împlinit vârsta de 75 de ani și persoanele țintuite la pat – 680 de persoane în anul 2016.

Rezultatele obținute

Pentru anul 2016 au beneficiat de pâine socială 680 locuitori ai orașului Căușeni din categoria 75+ și persoanelor țintuite la pat, ceea ce reprezintă 4% din totalul populației. Fiecare din ei anual au putut procura în jur de 96 de pâini la preț de 1 leu fiecare, dar nu mai mult de două săptămânal. Astfel, anual un beneficiar a economisit în jur de 450 lei, și raportând la total au economisit în jur de 300 mii lei.

Elementele inovatoare ale practicii

- Proiectul este unul inovator axat pe suportul persoanelor în etate, social-vulnerabile care are drept scop asigurarea minimului necesar de existență

la prețuri reduse. Spre exemplu studiind piața, în februarie 2016 cea mai mare fabrică de panificație „Franzeluța” doar lansase pâinea socială, care putea fi procurată la preț de trei lei. În comparație, locuitorii orașului Căușeni cumpără pâinea socială la preț de un leu, care are greutatea mai mare și o calitate bună.

- Proiectul pâine socială este unic în Republica Moldova lansat de către o primărie.
- Având în vedere că a fost un proiect de succes, el continuă și în 2017. La moment în jur de 800 persoane din categoria 73+ și ținutuiții la pat sunt beneficiarii proiectului.

Lecțiile învățate

Acest proiect din etapa când a fost doar la stadiul de inițiativă a primit un feedback foarte pozitiv din partea populației, fiind unul așteptat. Implementarea acestuia a sporit gradul de încredere și colaborare a cetățenilor cu primarul și primăria. Din experiența acumulată ne propunem ca pe viitor să lansăm și magazine sociale care ar asigura persoanele social-vulnerabile cu produse de calitate la prețuri reduse.

4.6. Construcția sistemului de canalizare și a stației de epurare

Sumar

Satul Chirileni este prima localitate rurală din raionul Ungheni, conectată la sistemul de apeduct și canalizare. În sat a fost construită o rețea de canalizare de 13 km și o stație de epurare care nu permite poluarea mediului. La sistemul de canalizare sunt conectate astăzi 65 de gospodării, 11 agenți economici și instituțiile publice.

Beneficiari

Comunitatea: 65 de gospodării, gimnaziul: 184 persoane, grădinița de copii: 87 persoane, Oficiul Medicilor de Familie (OMF): șase persoane, 11 agenți economici.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Chirileni, raionul Ungheni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *2 019*

Primar: *Iurie Stoica*

Perioada de implementare a practicii:

decembrie 2012 – decembrie 2016

Bugetul total: *7 538 429 lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală din satul Chirileni*

Comunitatea

Consiliul raional Ungheni

Ministerul Mediului al Republicii Moldova

Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, Consiliul raional Ungheni, Ministerul Mediului, agenții economici din teritoriu, comunitatea, Î.M. „Serviceprim Chirileni”*

Rezultatele obținute

- Au fost conectați la canalizare 65 de gospodării, gimnaziul din sat cu 163 elevi și personal – 27 de persoane, grădinița de copii cu 70 copii și 17 angajați, 11 agenți economici, șase persoane de la OFM, și 11 reprezentanți ai administrației publice locale.
- S-au îmbunătățit condițiile de trai ale comunității și activitatea agenților economici.
- S-a îmbunătățit starea mediului ambiant și starea sănătății cetățenilor.
- S-au îmbunătățit condițiile sanitaro-igienice optime a activității instituțiilor din teritoriu.

Elementele inovatoare ale practicii

Starea mediului înconjurător depinde numai de noi și de acțiunile pe care noi le întreprindem. Niciodată nu e târziu să ne amintim că suntem responsabili de mediu în care trăim.

Lecțiile învățate

Insistență, experiență, satisfacție morală, mobilizare, implementarea proiectelor în echipă.

4.7. Renovarea transportului electric de pasageri în baza asamblării troleibuzelor la Chișinău

Sumar

Astăzi, pe străzile din capitală circulă 367 de troleibuze, dintre care 162 sunt asamblate de „Regia Transport Electric”. Asamblarea troleibuzelor la Chișinău se face în baza componentelor belaruse. Transportul public asamblat la Chișinău consumă energie electrică cu 25% mai puțin în comparație cu cel al generației precedente. În perioada iunie 2015 – decembrie 2016 s-au asamblat și date în exploatare 39 de troleibuze.

Beneficiari

Primăria municipiului Chișinău și locuitorii orașului.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Din 362 de troleibuze existente în exploatare, în prezent 202 unități sunt deja renovate de modele noi contemporane.
- Se preconizează ca până în 2020, inclusiv în Chișinău să fie renovat tot transportul uzat.
- Transportul asamblat la Chișinău consumă energie electrică cu 25% mai puțin, în comparație cu cel al generației precedente.
- Posibilitate de micșorat costul troleibuzelor asamblate la Chișinău în comparație cu cazul de procurare de la uzina producătoare, deci, cu 39,7mii euro pentru un troleibuz. Adică Primăria a plătit investiții financiare pentru 39 troleibuze mai puțin cu 1 milion 548 mii euro.

Calitative:

- În municipiul Chișinău transportul public electric este transportul prioritar și cel mai solicitat de majoritatea populației, mai ales de categoriile vulne-

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Chișinău*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *814 000*

Primar: *Dorin Chirtoacă*

Perioada de implementare a practicii: *2015 – 2016*

Bugetul total: *124 mln. 488 mii lei (perioada iunie 2015 – decembrie 2016)*
Anual, municipalitatea alocă 60 – 80 mln. lei pentru renovarea troleibuzelor

Finanțator: *Administrația publică locală a municipiului Chișinău*

Actorii implicați: *Î. M. „Regia Transport Electric”, Primăria municipiului Chișinău, uzina producătoare „Belcommunmaș” din Republica Belarus*

rabile, elevi, studenți, persoanele în etate și cele cu dezabilități. Acest transport este pur ecologic.

- Prin îmbunătățirea considerabilă a condițiilor de transportare a călătorilor se schimbă și atitudinea cetățenilor municipiului și a oaspeților capitalei.
- Se schimbă imaginea, aspectul orașului.
- S-a redus considerabil zgomotul produs de transportul public.
- Sistemul informațional al călătorilor, cât și troleibuzurile au devenit accesibile, comode pentru toate categoriile de călători.

Elementele inovatoare ale practicii

Transportul asamblat la Chișinău prezintă a III-a generație de transport electric public, modern și corespunde normelor internaționale și reglementărilor tehnice. Iar modificarea troleibuzului produs la Chișinău 32100KM2 conține sistem electronic automatizat de dirijare a circulației troleibuzului, de producție autohtonă. Față de construcția uzinei cu model 321M1, modificarea autohtonă este mai avansată tehnic și stabilă în exploatare. În prezent, Î. M. „Regia Transport Electric” are capacitatea de a oferi servicii de asamblare pentru toate municipalitățile Republicii Moldova.

Lecțiile învățate

- Însușirea producerii de asamblare a transportului, utilizând tehnologii moderne și componente performante de la diferiți producători, permite obținerea construcției reușite în exploatare, ținând cont și de condițiile regionale.
- Cadrul personal al întreprinderii este implicat în însușirea tehnologiilor de exploatare și întreținere în termeni scurți.
- Se micșorează volumul investițiilor cu 25%, la procurarea transportului (produselor tehnice) pentru același număr de unități în comparație cu procurarea directă de la producătorul extern.

4.8. Proiectul social „Un zâmbet, o floare...”

Sumar

În ajunul Zilei pedagogului din 2016, 50 de tineri voluntari au dăruit flori și cadouri simbolice pentru 250 de profesori pensionari cu mesajul „Un zâmbet, o floare,/O rază de soare,/Din inima mare...”. Iar pe 29 septembrie, 700 de manageri și profesori au primit câte o compoziție florală realizată de elevi în cadrul unui eveniment festiv. Compozițiile au fost create din florile oferite de miri, cărora li s-au înmănat diplome de recunoștință. Și în acest an, voluntarii au vizitat peste 200 de pedagogi veterani pentru a le dăruia flori și readuce zâmbetul pe față.

Acest proiect are menirea de a le aduce flori pedagogilor în schimbul unui zâmbet. Cu alte cuvinte, se intenționează de a le arăta profesorilor veterani că ei contează pentru tână generație, că sunt importanți. Totodată, prin intermediul proiectului s-a urmărit stabilirea unei relații mai strânse dintre generații, precum și cultivarea la tineri a respectului pentru oamenii care stau la baza educației din țară. Prin acest proiect social, organizatorii îndeamnă societatea de a respecta și prețui profesia de pedagog, persoanele care activează sau au activat în acest domeniu.

Beneficiari

Circa 250 de profesori pensionari din municipiul Chișinău.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Chișinău*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *814 000*

Primar: *Dorin Chirtoacă*

Perioada de implementare a practicii:

24, 25 și 29 septembrie 2016

Bugetul total: *76 mii lei*

Finanțatori: *Fundația „Inima Mare”*

Direcția generală educație, tineret

și sport a mun. Chișinău

Rețeaua de magazine „Grand

Mersi”, compania „Aqua Trade” SRL

Actorii implicați: *Primăria municipiului*

Chișinău, Direcția generală educație, tineret

și sport a Consiliului municipal Chișinău

(DGETS), Asociația Obștească „Inima Mare”,

Consiliul Municipal al Sindicatului Educației și

Științei Chișinău, tinerii voluntari de la Consiliul

Municipal de Tineret, voluntarii din cadrul

Liceului Teoretic „A. Pușkin” din Chișinău,

agenții economici, partenerii media (Jurnal TV,

CTC, Publika TV, portalurile de știri: zugo.md,

diez.md, știripozitive.eu etc.)

Rezultatele obținute

Cantitative:

În implementarea proiectului s-au implicat 50 de voluntari. Au beneficiat, la domiciliu, de flori și pachete simbolice - 250 de profesori veterani, iar de Ziua Pedagogului s-au oferit 700 de compoziții floristice pentru manageri, pedagogi și profesori veterani.

Calitative:

- Pentru a face posibilă realizarea proiectului, organizatorii au apelat la mai multe restaurante din capitală cu rugămintea de a le oferi florilor o a doua viață, florile de la nunți au adus duble bucurii. Prin acest proiect organizatorii și-au propus să readucă zâmbetul pe fața profesorilor veterani.
- Florile au fost preluate de la miri și mirese, cărora li s-au înmănat diplome de recunoștință din partea organizatorilor și brățări ce simbolizează bunătatea și dragostea de aproape. Ulterior, florile au fost aduse la Liceul Teoretic „Vasile Vasilache” unde mai mulți voluntari și floriști au confecționat coșuri și compoziții din flori vii, care în aceeași zi au fost livrate profesorilor.
- Pe 29 septembrie 2016, de Ziua Pedagogului, DGETS a organizat o mare sărbătoare la Palatul Național „Nicolae Sulac”. Aici, drept continuitate a proiectului, cei circa 700 de invitați (manageri, profesori, profesori veterani) au primit câte o compoziție floristică realizată de voluntarii din cadrul LT „A. Pușkin” din Chișinău.
- Pedagogii care au beneficiat de proiect au adus cuvinte de recunoștință, din punct de vedere psihologic s-au arătat mai optimiști și s-au simțit importanți pentru societate. Tinerii și-au schimbat vădit atitudinea față de oamenii în etate. După mediatizarea evenimentului, mai mulți tineri din Republica Moldova au trimis poze organizatorilor, demonstrând că și ei au luat exemplul frumos. Prin urmare, în rândul tinerilor s-a observat o tendință de a organiza vizite și activități destinate profesorilor-veterani, în contextul ideilor promovate de proiect.

Elementele inovatoare ale practicii

Deși anual unele școli îi organizează pe elevi să meargă în teren pentru a-i felicita pe profesori de ziua profesională, în orașele mari, cum e Chișinăul, de multe ori unii veterani rămân la latitudinea directorului. Deci, unii profesori nu sunt felicitați de ziua profesională de ani buni. Proiectul dat are rolul de a valorifica fiecare persoană și îi ajută pe profesorii în etate să se simtă necesari, iubiți și apreciați. Florile sunt un element simbolic. „Obligatoriu” tinerii cer beneficiarilor un zâmbet în schimbul florilor, după cum e și motoul proiectului.

Activitatea are rolul de a cimentea relațiile dintre tineri și pensionari, oameni importanți pentru țara noastră. Acest exemplu merită să fie preluat de toți tinerii din țară. Asemenea proiecte contribuie la unificarea societății în idei și activități frumoase, pozitive, iar tinerii sunt implicați în activități benefice în formarea personalității și valorilor.

Lecțiile învățate

Cea mai mare lecție care o oferă acest proiect este omenia și dragostea față de aproape, în special față de oamenii în etate, care adesea în societatea noastră sunt marginalizați. Mulți bătrâni consideră un defect vârsta înaintată. De multe ori se vehiculează ideea că dacă devii pensionar nu mai trebuiești nimănui. Acest proiect are rolul de a demonstra lucrătorilor în educație că sunt importanți și că profesia de pedagog e una nobilă și prestigioasă.

4.9. Proiectul privind alimentația elevilor conform modelului „Bufet suedez”

Sumar

Cu scopul de a îmbunătăți calitatea serviciilor din instituțiile de învățământ primar și secundar a fost implementat proiectul privind alimentația elevilor după modelul „Bufet suedez”. Bufetul suedez presupune posibilitatea de a alege bucatele conform preferințelor. Organizarea alimentației elevilor conform modelului „Bufet suedez” contribuie la dezvoltarea culturii alimentației, asigură elevii cu un suport alimentar variat și posibilitatea de a alege bucatele conform preferințelor personale.

Aceasta a redus considerabil cantitatea resturilor de mâncare lăsate de elevi. Instituțiile de învățământ participante beneficiază de utilaj nou necesar pentru alimentația elevilor, în special renovarea utilajului tehnologic. Proiectul „Bufetul suedez” derulează de câțiva ani și reprezintă o practică pozitivă susținută de mai mulți actori educaționali și este benefic, în primul rând, pentru elevi. Ei se autoservesc și aleg din câteva feluri de bucate propuse, ceea ce doresc. Astfel, elevii decid singuri ce și cât să consume, în comparație cu vechiul sistem de alimentație.

Derularea proiectului „Bufet suedez” în circa 58 de instituții de învățământ, include în afară de modernizarea utilajului tehnologic în instituțiile participante, prevederi referitor la definirea suportului alimentar, precum și a principiilor ce trebuie respectate în prepararea bucatelor, detalierea tipurilor de suport alimentar posibil.

Beneficiari

Elevii din 58 de instituții de învățământ primar și secundar din municipiul Chișinău.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Chișinău*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *814 000*

Primar: *Dorin Chirtoacă*

Perioada de implementare a practicii:
2012 – prezent

Bugetul total: *pentru anii de studii 2015-2016 și 2016-2017 au fost alocate 1 518 mii lei*

Finanțator: *Administrația publică locală a municipiului Chișinău*

Actorii implicați: *Direcția generală educație, tineret și sport a Consiliului municipal Chișinău, Centrul municipal de sănătate publică, asociațiile de părinți și administrația instituțiilor de învățământ*

Rezultatele obținute

- Pe parcursul derulării proiectului în circa 58 de instituții au fost instalate liniile de deservire și se preconizează instalarea acestora în toate instituțiile de învățământ unde parametrii sălii corespund cerințelor în vigoare.
- Elevii sunt mulțumiți că pot alege din lista bucatelor propuse doar cea ce doresc să consume și pot desinestător determina cantitatea bucatelor alese.
- Nu rămân resturi de bucate.
- Copiii acumulează deprinderi, practici noi în cultura alimentării, devin mai disciplinați la masă atât la școală, cât și acasă.
- Copiii se simt în cantinele școlare mai siguri și mai responsabili.

Elementele inovatoare ale practicii

Aplicarea practicii „Bufetul suedez” în instituțiile de învățământ primar și secundar permite alimentarea elevilor astfel încât valoarea de nutriție și cea financiară va rămâna constantă indiferent de preferințele și gusturile individuale ale elevului, or „Bufetul suedez” presupune o masă la care se aleg preparatele după dorință și sunt încadrate în același quantum de nutriție și financiar.

Lecțiile învățate

Practica „Bufetului suedez” necesită:

- un studiu privind preferințe alimentare ale elevilor;
- calcule riguroase la planificarea bugetului instituției;
- instruirea persoanelor responsabile de organizarea alimentației și derularea procesului de servire a mesei a elevilor;
- colaborare cu părinții a elevilor din învățământul primar;
- adaptarea programului de activitate a instituției;
- majorarea unităților de personal etc.

4.10. Crearea Centrului municipal de Andrologie

Sumar

Centrul municipal de Andrologie reprezintă o premieră pentru Republica Moldova. Scopul deschiderii acestei instituții a constat în asigurarea serviciilor medicale andrologice calitative populației masculine din municipiul Chișinău și promovarea sănătății masculine. Prin urmare, bărbații nu mai trebuie să alege de la un etaj al policlinicilor pentru a vizita diferiți specialiști. Acum toate serviciile necesare sunt concentrate în câteva cabinete. Centrul andrologic oferă toate serviciile consultativ-diagnostice și poate deservi zilnic până la 80 de pacienți. Din momentul când și-a început activitatea, Centrul municipal de Andrologie a reușit examinarea și tratarea a 2 554 bărbați, schimbându-le spre bine calitatea vieții.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Chișinău*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *814 000*

Primar: *Dorin Chirtoacă*

Perioada de implementare a practicii:
februarie 2016 – prezent

Bugetul total: *2 000 000 lei*

Finanțator: *Administrația publică locală a municipiului Chișinău*

Actorii implicați: *Direcția sănătății a Consiliului municipal Chișinău; Primăria municipiului Chișinău și Consiliul municipal Chișinău; colegii de la Universitatea Sapienza, Clinica Universitară Umberto Primo, Clinica Salvator Mundi din Roma, Italia; instituțiile medico-sanitare publice și private din municipiul Chișinău și din țară, dar și organizațiile nonguvernamentale și mass-media*

Beneficiari

Întreaga comunitate a Moldovei, dar în special populația masculină care conform BNS, constituie circa 1,7 milioane persoane.

Rezultatele obținute

- În rezultatul implementării practicii se preconizează schimbări calitative ale serviciilor prestate populației masculine. Astfel, a sporit accesibilitatea populației masculine la medicul androlog și alți specialiști.
- Ca rezultat al examinării și tratării a 2 554 persoane de gen masculin a scăzut riscul de infertilitate și a infecțiilor transmisibile și respectiv, calitatea vieții acestor bărbați a devenit mai bună.

Elementele inovatoare ale practicii

Funcția sexuală reprezintă oglinda stării de sănătate a organismului unui bărbat adult. Disfuncția erectilă poate fi o consecință dar, de cele mai multe ori aceasta este o manifestare precoce, în medie cu 2-3 ani înainte de acutizarea altor maladii, în special a patologiilor cardiovasculare sau endocrine.

Astfel, Centrul de Andrologie vine să rezolve problemele de sănătate sexuală a bărbatului adult (disfuncțiile erectile, maladiile inflamatorii a organelor genitale masculine, maladiile sexual-transmisibile); problemele sănătății tinerilor și adolescenților; problema sexualității cuplului și a incompatibilității sexuale; problemele de sănătate a reproducerii; problemele de sănătate a bărbatului în etate; probleme de gender; aspecte endocrine specifice populației masculine.

Un domeniu important constituie Oncoandrologia (depistarea, referirea la centrele specializate și supravegherea tumorilor ale organelor genitale masculine). Centrul municipal de Andrologie implementează în premieră tehnici chirurgicale mini-invazive de protezare peniană.

Totodată, specialiștii Centrului efectuează un enorm lucru educativ și de promovare a modului de viață sănătos privind excluderea factorilor de risc modificabili, precum modul sedentar de viață, obezitatea, consumul excesiv de alcool sau fumatul.

Lecțiile învățate

Programele strategice ale țării trebuie să ia în considerare dezvoltarea tehnico-științifică a medicinei la nivel mondial cu implementarea tehnicilor și metodelor de tratament contemporan.

Organizarea serviciilor de sănătate specifice pentru populația țării trebuie să reiasă din contextul necesității societății și grupurilor de populație.

Un alt aspect important care a fost o lecție pentru noi a constat în faptul stigmatizării populației masculine referitor la problemele de sexualitate, fertilitate, potență și infecțiile sexual transmisibile.

4.11. Neutralizarea deșeurilor rezultate din activitățile medicale pe modelul unei instituții medico-sanitare publice

Sumar

Seringi, mănuși, perfuzoare, materiale de laborator utilizate, pansamente sau materiale contaminate. Toate aceste deșeuri medicale rezultate din activitățile medicale ale Asociației Medicale Teritoriale (AMT) Buiucani nu mai sunt aruncate la groapa de gunoi și nu mai sunt un pericol. Deșeurile periculoase, care ajung la șapte tone anual, sunt acum neutralizate cu ajutorul unui sterilizator și a concasorului modern. Mașinăria prelucră, tratează, sterilizează și mărunțește în jur de 12-18 kg de deșeuri pe oră.

Buna practică constă în neutralizarea deșeurilor rezultate din activitățile medicale și organizarea procesului lor de neutralizare la nivel de instituție medicală primară. Acest fapt a avut un impact pozitiv financiar-economic, cât și ecologico-epidemiologic, ceea ce a contribuit la economisirea esențială a mijloacelor financiare cheltuite de către instituție pentru prelucrarea deșeurilor medicale, dar și asigurarea securității antiepidemice și ecologice pentru întreaga comunitate.

Beneficiari

Asociația Medicală Teritorială Buiucani, dar și comunitatea municipiului Chișinău.

Rezultatele obținute

- Implementarea acestei metode permite prelucrarea tuturor deșeurilor medicale generate de către instituție, care constituie circa 7 600 kg/an.
- Implementarea unei metode simple, inofensive și relativ ieftine de prelucrare a deșeurilor medicale are o importanță medicală, iar procurarea

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Chișinău*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *814 000*

Primar: *Dorin Chirtoacă*

Perioada de implementare a practicii:
august 2015 – prezent

Bugetul total: *1 119 998,00 lei (cu TVA)*

Finanțator: *Casa Națională de Asigurări Medicale (CNAM)*

Actorii implicați: *Direcția sănătății a Consiliului municipal Chișinău; Primăria municipiului Chișinău și Consiliul municipal Chișinău; Asociația Medicală Teritorială Buiucani și CNAM*

sterilizatorului de către IMSP AMT Buiucani a permis prelucrarea deșeurilor și transformarea lor în deșeuri municipale solide ordinare. Acest lucru înseamnă că la ieșirea deșeurilor din utilajul de neutralizare se obține o masă de deșeuri solide inofensive, care pot fi eliminate în condiții de

siguranță ca de deșeuri obișnuite, astfel fiind excluse orice riscuri medico-sociale și ecologico-epidemiologice.

Elementele inovatoare ale practicii

Instituția medicală AMT Buiucani a fost prima instituție medico-sanitară municipală, care a procurat sterilizatorul și concasorul integrat Bio-Hazard, și a inițiat prelucrarea deșeurilor medicale în cadrul instituției, la preț redus cu respectarea tuturor cerințelor sanitaro-epidemiologice conform actelor normative în vigoare.

Lecțiile învățate

Pozitive:

- Este posibilă soluționarea problemei de prelucrare inofensivă a deșeurilor medicale cu respectarea cerințelor sanitare în vigoare în cadrul instituției.

- Implementarea noii modalități de prelucrare a deșeurilor medicale este cost-eficientă și permite economisirea de către instituție a unor surse financiare esențiale.
- Metoda nouă de prelucrare a deșeurilor medicale asigură securitatea și protejarea medico-epidemiologică a personalului instituției, populației și mediului ambiant.
- Deservirea aparatului este una simplă și poate fi efectuată de către personal necalificat, de exemplu o infirmieră special instruită.

Negative:

- Aparatul este prevăzut pentru prelucrare separată a diferitor tipuri de deșeuri (ciclul pentru deșeuri cu mărunțire și ciclul pentru textile), fapt care necesită colectarea și segregarea separată a reziduurilor medicale, aplicând o responsabilitate suplimentară tuturor angajaților din instituția medicală.
- Spațiul destinat instalării aparatului sterilizator și concasorului integrat Bio-Hazard necesită să fie izolat și, de dorit, distanțat de fluxul principal de pacienți în instituție, încăperea fiind dotată cu gaură de scurgere în podea și ieșire de ventilare separată în exterior.
- Personalul care deservește aparatul este obligat să utilizeze echipamentul individual de protecție, care include mănuși, combinezon, bătă (cizme), mască de față, ochelari de protecție etc.
- Personalul care deservește aparatul necesită instruire specială de scurtă durată (două săptămâni).

4.12. Construcția sistemului de drenare și colectare a apelor pluviale

Sumar

Gospodăriile din municipiul Comrat nu vor mai fi inundate în timpul ploilor sau în urma topirii zăpezii. Acest lucru a devenit posibil după ce, anul trecut, în oraș a fost construit sistemul de drenare și colectare a apelor pluviale. Sistemul modern de drenaj colectează și evacuează apele pluviale, în mod rapid și în condiții de siguranță. Ca rezultat, a scăzut riscul de îmbolnăvire a locuitorilor, iar peste 100 de gospodării au ieșit din zona cu risc crescut de inundații.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *municipiul Comrat*

Regiunea de dezvoltare: *UTAG*

Numărul de locuitori: *23 556*

Primar: *Serghei Anastasov*

Perioada de implementare a practicii:
iunie 2016

Bugetul total: *800 mii lei*

Finanțator: *Administrația publică locală a municipiului Comrat*

Actorii implicați: *Primăria municipiului Comrat, comunitatea și agenții economici care au efectuat lucrările de construcție a sistemului de drenare*

Beneficiari

În jur de 300 de locuitori ai municipiului Comrat.

Rezultatele obținute

- Peste 100 de gospodării au ieșit din zona cu risc ridicat de inundații.
- Peste 300 de locuitori beneficiari.
- Lipsa apei freactice în subsolurile gospodăriilor.
- Minimalizarea riscului de îmbolnăvire a populației.

Elementele inovatoare ale practicii

Construcția sistemului de drenare este, până în prezent, o modalitate foarte simplă și eficientă de scurgere a apei subterane.

Lecția învățată

O lecție pozitivă a fost unirea eforturilor depuse atât de autoritățile locale, cât și de locuitorii municipiului Comrat în rezolvarea unei probleme comunitare.

4.13. Construcția sistemului de canalizare pe străzile Pirogov, Rodak și Pobeda

Sumar

Locuitorii satului Copceac au acum o stație de epurare a apelor reziduale, construită din banii guvernului german. Asta după ce vechiul sistem de canalizare a fost reconstruit. Capacitatea stației noi de epurare permite colectarea apei din întreaga localitate, iar apa uzată nu mai ajunge în râuri.

Beneficiari

Locuitorii străzilor Pirogov, Pobeda Rodaka, Gorky, Lenin, Sovetskaia (300 gospodării), Liceul „S. I. Baranovskogo” (800 elevi), Liceul „B. Yanakoglo” (500 elevi), fabrica „Asena Textil” (300 de persoane), grădinițele Nr. 2, 3 și 4 (600 de copii în total), Casa de cultură, Primăria, 15 agenți economici. În total, peste patru mii de beneficiari.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Copceac*

Regiunea de dezvoltare: *UTAG*

Numărul de locuitori: *10 151*

Primar: *Oleg Garizan*

Perioada de implementare a practicii:
2015 – 2016

Bugetul total: *aproape 350 mii euro*

Finanțatori: *Ministerul Federal pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (BMZ) Germania, Programul SARD și Rotary Club din orașul Myers, Adunarea Populară a UTA Găgăuzia, Comunitatea*

Actorii implicați: *Primăria satului Copceac, Ministerul Federal pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (BMZ) Germania, programul SARD, Rotary Club (Germania), Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia, FISM, Consiliul femeilor din Copceac „Надежда”, comunitatea din localitate*

Rezultatele obținute

- A fost creată stația de epurare a apelor uzate și reparat sistemul de canalizare.
- 90% din instituțiile sociale și 320 de gospodării (15%) sunt conectate la rețeaua de canalizare.
- Apa uzată nu mai ajunge în râuri.

Elementele inovatoare ale practicii

- Combinarea eforturilor financiare ale donatorilor străini (BMZ și Clubul Rotary), a Comitetului executiv, a primăriei și sătenilor.

- Implicarea activă a populației și a ONG-urilor în implementarea practicii (comitetele stradale, administrația publică locală și Consiliul femeilor „Надежда”).
- Mediatizarea pe pagina primăriei a procesului de implementare a proiectului.
- Stații moderne de tratare a apelor reziduale care respectă standardele europene.

Lecțiile învățate

- Concluziile pozitive includ prezența facilităților de tratare, îmbunătățirea condițiilor ecologice ale satului, reducerea morbidității, conștientizarea populației cu privire la necesitatea unor proiecte rentabile în domeniul ecologiei și, prin urmare, creșterea participării populației la acestea.
- O lecție negativă reprezintă neînțelegerea, pasivitatea unei părți mai mici a populației și indiferența față de implementarea proiectului.
- Ar trebui acordată o atenție mai mare pregătirii documentației de proiect.

4.14. Centrul comunitar pentru persoanele în etate „Speranța”

Sumar

De mai bine de un an, bătrânii din satul Costești au un loc unde se adună, discută, cântă și primesc asistență. Este vorba de Centrul comunitar „Speranța”. Zilnic, centrul deservește 30 de bătrâni din localitate, iar odată cu deschiderea sa, a devenit a doua casă pentru 520 de persoane în etate. În fiecare săptămână, beneficiarii centrului au activități culturale, merg în excursii, la festivaluri și șezători.

Beneficiari

30 de bătrâni din satul Costești.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Costești, raionul Ialoveni*
Regiunea de dezvoltare: *Centru*
Numărul de locuitori: *10 907*
Primar: *Natalia Petrea*
Perioada de implementare a practicii:
3 februarie – 10 septembrie 2016
Bugetul total: *aproape 600 mii lei*
Finanțatori: *Administrația publică locală a satului Costești*
Fundația Est-Europeană
Centrul de zi pentru copii „Curaj”
Asociația obștească (AO) „Compassiune”
Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, Fundația Est-Europeană, ONG-ul „Alternativa”, Centrul de zi pentru copii „Curaj”, AO „Compassiune”, elvețianca Elda Hiller*

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Au fost create șapte locuri de muncă.
- Zilnic, centrul deservește 30 de bătrâni din localitate.
- În fiecare toamnă și primăvară, 60 de bătrâni (dintre care 30 din cadrul Centrului), primesc câte un pachet alimentară în valoare de 380 lei.
- Centrul a îmbunătățit calitatea vieții până la momentul actual a circa 520 de bătrâni prin intermediul serviciilor oferite, dar și a evenimentelor publice realizate.

Calitative:

- Într-un timp scurt Centrul a devenit cunoscut prin mediatizarea lui în mass-media.
- Calitatea vieții beneficiarilor s-a îmbunătățit vizibil, pe lângă faptul că beneficiază de servicii de informare, consiliere și educație, persoanele în

etate dispun de o baie, unde zilnic își spală gratuit hainele, fac baie și asigură igiena personală.

- Registrul de evidență al beneficiarilor înregistrează problemele cu care se confruntă bătrânii, astfel încât administrația locală își poate direcționa politicile sociale direct către sursa problemei, dar totodată ajută la îmbunătățirea serviciilor oferite de angajați și elaborarea unui plan de activitate anual aproape de fiecare bătrân.
- Specialiștii și beneficiarii Centrului participă la fiecare eveniment organizat de primărie, fie că este vorba de Hramul satului, Ziua Limbii române sau diverse festivaluri. Acest lucru sporește implicarea bătrânilor la viața comunității și vociferarea problemelor cu care se confruntă zilnic.

Elementele inovatoare ale practicii

Centrul comunitar „Speranța” nu oferă doar servicii dependente persoanelor în etate, precum ajutor social, prânz sau lemne, dar implică direct bătrânii în viața comunității, mobilizează beneficiarii să fie activi la o vârstă înaintată, să consulte politicile sociale ale administrației publice locale, să participe la formarea lor continuă prin seminare, să implice și alți membri ai comunității în activitățile Centrului, să multiplice informațiile și serviciile obținute altor bătrâni.

Primăria a reușit prin acest Centru să unească toate serviciile posibile printre care: jurist, asistent social, asistent medical, psiholog, lucrător social, preot, consilieri locali, contabil etc. în vederea consultării a cel puțin o dată pe săptămână a întrebărilor pe care le au bătrânii.

Un alt punct forte al proiectului este colaborarea eficientă între ONG-ul „Alternativa” și Primăria Costești, care a sporit încrederea finanțatorilor, și care au decis să ofere suport la extinderea serviciilor Centrului în anul 2017, prin crearea a patru dormitoare, a unei bucătării, a unei săli de sport și a unui cabinet de proceduri medicale și de recuperare. Astfel, proiectul asigură durabilitate și sustenabilitate.

Lecțiile învățate

Primăria Costești a învățat din acest proiect că este importantă colaborarea cu societatea civilă, ca să putem răspunde la nevoile și problemele cetățenilor. Colaborarea trilaterală dintre ONG-urile locale, primărie și finanțator sporește încrederea populației, dar și a partenerilor, dezvoltă și atrage proiecte noi.

O altă lecție învățată este că planificarea indicatorilor inițiali trebuie consultată cu toate părțile implicate într-un proiect, dar mai ales cu beneficiarii, care sunt destinatarii finali ai oricărui proiect.

4.15. Amenajarea platformelor de tip închis pentru tomberoane

Sumar

Din start, una din principalele preocupări ale administrației publice locale în procesul de elaborare a proiectului de instalare a platformelor a fost păstrarea curățeniei în jurul platformei. Tomberoanele fără capace miroseau urât și creau imaginea unei gunoiști aproape în fiecare ogradă. Prin urmare, a fost găsită o soluție civilizată și anume platforma de tip închis, instalate în premieră în țara noastră. Mai întâi a fost instalată o platformă experimentală. S-au organizat focus grupuri în diferite sectoare ale orașului. S-a luat

în considerație părerea și propunerile locatarilor din blocuri. Astăzi, cele 15 platforme amenajate în sectoarele rezidențiale, limitează accesul animalelor la tomberoane, iar deșeurile nu mai sunt împrăștiate de vânt.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: orașul Drochia

Regiunea de dezvoltare: Nord

Numărul de locuitori: 17 800

Primar: Nina Cereteu

Perioada de implementare a practicii:

2016 – 2017

Bugetul total: 66 mii lei

Finanțatori: Administrația publică locală a orașului Drochia și donația tomberoanelor din partea USAID - o autospecială și 110 tomberoane

Actorii implicați: administrația publică locală; specialistul din cadrul primăriei în construcții, gospodărie comunală și drumuri: Ion Foalea; proiectul USAID de Susținere a Autorităților Locale din Moldova (LGSP)

Beneficiari

Întreaga populație a orașului, în special locatarii de la blocuri, în jur de opt mii de persoane.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 8 000 de locatari ai blocurilor locative mulțumiți de calitatea serviciului de colectare și transportare a deșeurilor.
- 15 platforme de tip închis (plus alte patru ulterior amplasate în 2017) amenajate în sectoarele blocurilor locative.
- Locuitorii achită șase lei lunar pentru serviciul de salubritate.

Calitative:

- Îmbunătățirea situației ecologice în oraș.
- S-au redus vizibil deșeurile aruncate lângă tomberoane.
- Evidența mai strictă a contractelor de prestarea a serviciului de colectare și transportare a deșeurilor.

Elementele inovatoare ale practicii

Elementele novatoare ale practicii: platforma de tip închis și limitarea accesului câinilor la tomberoane.

4.16. Conservarea energiei termice la Liceul Teoretic Puhoi

Sumar

Cei aproape 650 de copii care învață la Liceul Teoretic din satul Puhoi, raionul Ialoveni au pășit cu căldură în noul an școlar. Și asta după ce fațada clădirii a fost termoizolată complet, iar geamurile schimbate. În anii precedenți, elevii și profesorii erau nevoiți să stea îmbrăcați la ore, chiar dacă instituția era conectată la agentul termic.

Beneficiari

650 de elevi, 50 de pedagogi, personalul tehnic în număr de 17 persoane. Beneficiari indirecti - 5 700 de locuitori ai satului Puhoi și a satelor vecine, copii cărora aleg să facă studiile în Liceul Teoretic Puhoi.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Puhoi, raionul Ialoveni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *5 700*

Primar: *Petru Frunze*

Perioada de implementare a practicii:
iunie 2015 – noiembrie 2016

Bugetul total: *2 699 956 lei*

Finanțatori: *Fondul pentru Eficiență Energetică
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației
publice locale din satul Puhoi, Fondul pentru
Eficiență Energetică, administrația Liceului
teoretic, agenții economici și comunitatea*

Rezultatele obținute

- Termoizolarea anvelopei clădirii Liceului Teoretic Puhoi a generat economii de 40% la consumul de energie electrică și a gazelor naturale
- În rezultatul implementării acestui proiect exteriorul clădirii a căpătat un aspect estetic atractiv.
- În perioada rece a anului temperatura în liceu este favorabilă procesului de învățământ și educație.

Elementele inovatoare ale practicii

- Elementul inovator al acestei practici se conține în concepția acestor tipuri de

proiecte – termoizolarea nu numai a pereților, dar și a întregii anvelope a clădirii, ceea ce duce la un rezultat de conservare la maximum posibil a energiei termice, la economisirea banilor publici, care pot fi folosiți în alte scopuri.

- Practica implementată are beneficii atât financiare, cât și de dezvoltare a condițiilor adecvate a procesului de învățământ, ceea ce sporește dezvoltarea fizică și intelectuală a generațiilor în creștere.

Lecțiile învățate

Termoizolarea generează economii semnificative a consumului de gaze naturale.

Implementarea practicii a fost posibilă doar cu ajutorul financiar și moral din partea comunității, ceea ce va aduce la durabilitatea proiectelor implementate și sperăm la implicarea activă a locuitorilor în implementarea altor proiecte cu impact pozitiv asupra societății.

4.17. Serviciul de salubritate în satul Puhoi

Sumar

Satul Puhoi a devenit și mai curat datorită unui serviciu de salubritate, lansat în 2015. Astăzi, 530 de gospodării sunt vizitate o dată la două săptămâni de angajații serviciului de salubritate care colectează deșeurile menajere cu ajutorul unui tractor. Locuitorii achită lunar câte 20 de lei pentru acest serviciu.

Serviciul a fost inițiat în urma unei analize a situației din localitate referitoare la starea evacuării deșeurilor atât din instituțiile publice, cât și din gospodăriile individuale și unitățile comerciale. Deșeurile erau stocate pe o perioadă anumită până se acumulau în proporții mai mari pentru a fi evacuate. Din această cauză se răspândea un miros urât, în jurul instituțiilor publice era o privescătoare neplăcută, dar cel mai important se crea o situație anti-sanitară. Evacuarea deșeurilor în mod organizat a dus la crearea unui mediu sănătos de viață în satul Puhoi.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Puhoi, raionul Ialoveni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *5 700*

Primar: *Petru Frunze*

Perioada de implementare a practicii:
2015 – prezent

Bugetul total: *peste 450 mii lei*

Finanțator: *Administrația publică locală a satului Puhoi*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale din satul Puhoi, agenții economici și comunitatea*

Beneficiari

Toți cei 5 700 de locuitori ai satului, inclusiv instituțiile bugetare, agenții economici și gospodăriile individuale.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Au contractat serviciul de salubritate 530 de gospodării individuale, șase instituții publice și șapte agenți economici.
- Costul pentru serviciu este 20 de lei, atât pentru gospodării, cât și pentru agenții economici.

- Cetățenii sunt vizitați de angajații serviciului de salubritate o dată în lună pe timp de iarnă și o dată la două săptămâni pe timp de vară.
- Au fost create trei locuri noi de muncă: contabil, tractorist, hamal.

Calitative:

- Deșeurile menajere nu se mai acumulează prin gospodării și pe teritoriul instituțiilor publice și a agenților economici, răspândind mai ales în perioada lunilor calde miros neplăcut și constituind focare de infecții.
- Solul, apa și aerul sunt protejate de diferite infecții, ce pot provoca boli.

Elementele inovatoare ale practicii

- Această practică este inovatoare fiindcă în localitățile rurale nu au existat așa servicii de colectare din gospodării a deșeurilor menajere.
- Alt element inovator este factorul de educație ecologică a populației și de deprindere cu servicii de salubritate, ceea ce are un impact pozitiv atât asupra populației vârstnice, cât și a generației în creștere.
- Doleanțe: crearea posibilității de selectare a deșeurilor pe categorii cu procesarea ulterioară.

Lecția învățată

Orice proiect, necesar comunității, trebuie discutat cu cetățenii și ajustat. Prioritățile unei comunități trebuie stabilite doar prin consiliere cu locuitorii acestei comunități, fiindcă la aceste întâlniri apar idei noi, oportunități noi și cetățenii sunt mai aproape de autorități, ceea ce sporește încrederea în administrația publică locală.

4.18. Amenajarea unui teren de joacă pentru copii în centrul satului Ruseștii Noi

Sumar

În centrul satului Ruseștii Noi lângă sediul primăriei erau niște garaje vechi, care stricau aspectul urbanistic al centrului. În locul lor, administrația locală a decis să instaleze un teren de joacă pentru toți copiii satului. Astfel, peste 100 de micuți și părinții lor vin aici să se distreze și să se odihnească activ.

Beneficiari

Peste 100 copii minori, 25 părinți, 15 de bunici și 14 adulți.

Rezultatele obținute

- 100 copii ocupați cu odihna activă.
- Terenul de joacă permite ca părinții ori bunicii să vină aici și să petreacă timpul organizat. Mulți copii vin și singuri, care au unde veni și nu umblă brambura pe drumuri. Toți se educă unul pe altul în odihnă activă și menținerea curățeniei.

Elementele inovatoare ale practicii

Rezolvarea problemei amenajării centrului satului, amplasarea în locul unor obiecte vechi, care s-au depășit în timp a unui obiect contemporan și util comunității.

Lecțiile învățate

De eliminat stereotipurile de folosire a pământului în scopul administrației locale sau a altor persoane, dar folosirea lui în folosul comunității.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Ruseștii Noi, raionul Ialoveni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *6 000*

Primar: *Pavel Codreanu*

Perioada de implementare a practicii: *octombrie 2015 – mai 2016*

Bugetul total: *132 mii lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală din comuna Ruseștii Noi
Comunitatea
Corpul Păcii*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale din comuna Ruseștii Noi, comunitatea, în special părinții și bunicii, reprezentanții de la Corpul Păcii*

4.19. Tabăra de vară pentru copiii din diasporă, prima ediție

Sumar

28 copii reveniți acasă, la Selemet din șapte țări ale lumii au participat cu drag la tabăra de vară, organizată în premieră în localitate. Copiii au avut parte de diverse activități distractive, au învățat limba română, s-au informat despre tradițiile specifice zonei și au mers în excursii. Tabăra de vară reprezintă și un semn de recunoștință față de aportul valoros al băștinașilor migranți la dezvoltarea localității.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *satul Selemet, raionul Cimișlia*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *3 890*

Primar: *Tatiana Badan*

Perioada de implementare a practicii:
iulie – august 2016

Bugetul total: *20 000 lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală
a satului Selemet
Comunitatea
Agenții economici*

Actorii implicați: *Primăria satului Selemet,
Asociația „Baștina”, agenții economici, Centrul
social pentru copiii cu dizabilități, comunitatea*

Beneficiari

Copiii din diasporă cu vârsta cuprinsă între 6–18 ani.

Rezultatele obținute

- 28 copii reveniți acasă din șapte țări (Belgia, Italia, Portugalia, Rusia, Kazakhstan, România și Franța) în perioada taberei de vară au beneficiat de diverse activități, unde au acumulat cunoștințe, atât a limbii române, cât și a istoriei localității, tradițiile și obiceiurile specifice zonei.
- La tabără au participat și beneficiarii Centrului social pentru copiii cu dizabilități.
- S-a consolidat o legătură de sensibilizare, credibilitate și durabilitate dintre administrația publică locală, comunitatea și băștinașii migranți.

Elementele inovatoare ale practicii

Practica se deosebește prin faptul că organizarea taberei de vară oferă oportunități copiilor migranților de a-și cunoaște patria și neamul, vine în semn de recunoștință pentru aportul valoros a băștinașilor migranți în dezvoltarea localității.

Tabăra reprezintă o inițiativă inovativă, făcând posibil schimbul de experiențe dintre copiii migranților și cei de acasă.

Lecțiile învățate

- Informarea eventualilor participanți la tabără prin intermediul rețelelor de socializare, de asemenea printr-un chestionar online unde băștinașii migranți au posibilitatea de a se înregistra și indica perioada preconizată pentru a reveni în vacanță,
- Legătura durabilă între copiii migranților și copiii din localitate, ce stabilesc relații de prietenie.

4.20. Instalarea cazanului pe bază de biomasă la grădinița din satul Ciumai

Sumar

Gata cu frigul la grădinița din satul Ciumai, raionul Taraclia. După ce aici a fost instalata centrala termică pe biomasă, cei 80 de copii vin cu căldură la grădiniță. Centrala termică are o capacitate de 150 kW și încălzește o suprafață de circa 1 200 metri pătrați.

Beneficiari

84 de copii cu vârsta cuprinsă între 2 și 7 ani; 25 de copii de la centrul de reabilitare „Zâmbetul” cu vârsta de 7-18 ani, inclusiv șapte copii cu necesități speciale și 18 copii în situații de risc, 27 de angajați ai grădiniței și ai centrului.

Rezultatele obținute

- A fost instalat un cazan cu capacitatea de 150 kWt și creat un depozit pentru biomasă.
- Temperatura în toate sălile grădiniței este la fel.
- Costuri reduse la energie.

Elementele inovatoare ale practicii

O abordare integrată a rezolvării problemei de conservare a căldurii în cadrul grădiniței a făcut posibilă asigurarea funcționării neîntrerupte a instituției în cursul anului prin utilizarea surselor alternative de încălzire.

Lecția învățată

Atunci când este cumpărat biocombustibilul pentru cazan, o atenție deosebită trebuie acordată calității sale, deoarece calitatea agentului de răcire depinde de calitatea și cantitatea de căldură produsă și, în consecință, de costurile producției sale.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: comuna Vinogradovca,
raionul Taraclia

Regiunea de dezvoltare: Sud

Numărul de locuitori: 2 010

Primar: Tatiana Țurcan

Perioada de implementare a practicii:

15 aprilie 2015 – 20 aprilie 2016

Bugetul total: 708 800 lei

Finanțatori: Proiectul „Energie și biomasă”
(PNUD Moldova)
Administrația publică locală din
comuna Vinogradovca
Comunitatea

Actorii implicați: reprezentanții
administrației publice locale, conducerea
grădiniței din satul Ciumai, specialiștii de la
Centrul de reabilitare „Zâmbetul”, asociația
de părinți și întreaga comunitate

4.21. „Gândindu-ne la oameni ne ajutăm pe noi înșine”

Sumar

Astăzi, peste 2 000 de locuitori ai comunei Vinogradovca din raionul Taraclia au acces la frizerie, atelier de croitorie sau reparația tehnicii, în cadrul Centrului de servicii sociale, deschis în septembrie 2016. Acest lucru a permis crearea noilor locuri de muncă și angajarea persoanelor cu dizabilități care se simt astfel, utile comunității.

Beneficiari

200 de femei, patru persoane cu necesități speciale și întreaga comunitate.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 2 000 de femei au acces la serviciile publice manufacturiere;
- patru locuri de muncă create;
- 25 de locuitori ai comunei au fost instruiți pentru afaceri și familiarizați cu instrumentele legislative în domeniul întreprinderilor mici și mijlocii.

Calitative:

- A fost reparat spațiul pentru Centrul pentru prestarea serviciilor publice „Zabota”.
- A fost deschis Centrul pentru prestarea serviciilor publice „Zabota”, care oferă servicii de croitorie, frizerie, reparația electrocasnicelor și a tehnicii.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Vinogradovca, raionul Taraclia*

Regiunea de dezvoltare: *Sud*

Numărul de locuitori: *2 010*

Primar: *Tatiana Țurcan*

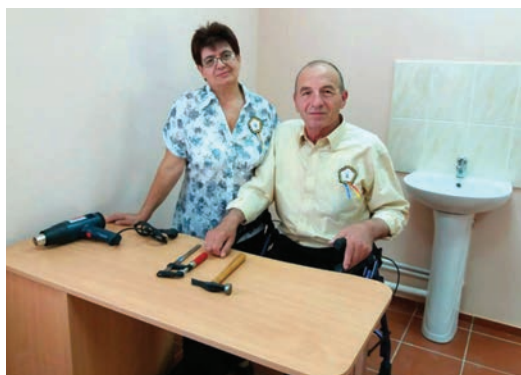
Perioada de implementare a practicii:

1 iunie – 30 octombrie 2016

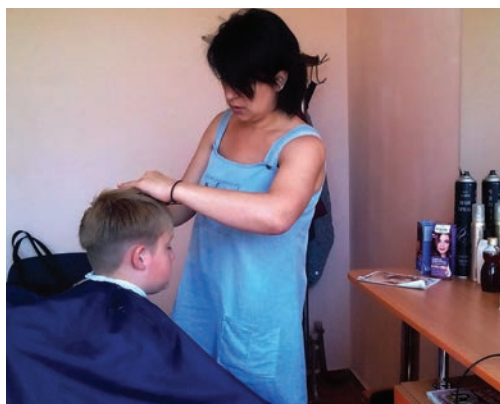
Bugetul total: *747 622 lei*

Finanțatori: *Solidarity Fund, Polonia
Administrația publică locală din comuna Vinogradovca
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale, Centrul de informare a autorităților locale din Moldova, agenții economici și comunitatea*

- A fost achiziționat mobilier, jaluzele și echipamente pentru centru.
- Calitatea vieții cetățenilor s-a îmbunătățit.
- Locuitorii au fost informați despre proiect prin intermediul ziarului „Svet”, radio local și TV.
- Comunitatea a obținut abilități de luare a deciziilor și participarea la dezvoltarea comunei.

Elementele inovatoare ale practicii

- Îmbunătățirea calității și extinderea gamei de servicii oferite publicului.
- Crearea condițiilor pentru dezvoltarea întreprinderilor mici.
- Educația locuitorilor despre elementele de bază ale creării unei afaceri mici.

Lecțiile învățate

- Implicarea cu succes a beneficiarilor direcți și indirecti în îmbunătățirea calității serviciilor oferite comunității.
- Participarea directă a cetățenilor la implementarea proiectului îmbunătățește dialogul cu administrația publică locală.

4.22. Reconstrucția stației de epurare a apelor reziduale și a sistemului de canalizare

Sumar

Cu suportul Ambasadei Cehiei în Moldova, în orașul Vulcănești a fost renovată stația de epurare. Necesitatea acestui proiect a fost determinată de uzura stației anterioare, care consuma energie multă și era într-o stare proastă. Astăzi, stația nouă maximizează efectele de purificare a apei, consumă energia eficient și utilizează doar filtre moderne.

Beneficiari

Locuitorii orașului, în număr de peste 15 mii persoane, agenții economici și instituțiile publice.

Rezultatele obținute

- Toți locuitorii orașului și agenții economici beneficiază de rezultatele noii stații de epurare.
- Îmbunătățirea situației ecologice în regiune.

Elementele inovatoare ale practicii

Stația de epurare din orașul Vulcănești a fost pentru prima oară renovată pentru prima oară de la construcția sa.

Lecția învățată

Experiență cu partenerii străini este întotdeauna binevenită, dar este și o provocare pentru administrația publică locală.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: orașul *Vulcănești*

Regiunea de dezvoltare: *UTAG*

Numărul de locuitori: *15 151*

Primar: *Victor Petrioglu*

Perioada de implementare a practicii:
2013 – 2014

Bugetul total: *peste 560 mii lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală*

din orașul Vulcănești

Adunarea Populară a UTA Găgăuzia

Ambasada Cehiei în Republica Moldova

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale din orașul Vulcănești, specialiștii de la Î.M. „Apă – Canal” Vulcănești, finanțatorii*

4.23. Parcul „Lumea copiilor” din satul Elizavetovca

Sumar

Principala atracție a copiilor din satul Elizavetovca este terenul de joacă, deschis în martie 2017. Terenul, intitulat „Lumea copiilor” este amenajat cu tobogane și leagăne, fiind primul spațiu de joacă amenajat în localitate. Proiectul a costat 40 de mii de lei, bani acordați de primărie și Consiliul raional Ungheni.

Beneficiari

80 de copii din comuna Zagarancea, în special din satul Elizavetovca.

Rezultatele obținute

- Parcul „Lumea copiilor”, ce include un teren de joacă și un parc mic, a fost creat pe un teren de șes situat la marginea satului.
- Locuitorii s-au mobilizat și a fost consolidată legătura dintre administrația locală și cetățenii.
- 80 copii zilnic vizitează parcul „Lumea copilăriei” pentru a se distra și a se odihni activ.
- Pentru că în satul Elizavetovca nu exista un loc de odihnă pentru copii, după deschiderea parcului „Lumea copilăriei” a fost făcut un pas important pentru crearea spațiilor de agrement în localitățile rurale.

Elementele inovatoare ale practicii

- Activismul deosebit al cetățenilor și motivația de a găsi soluții la crearea locurilor de agrement pentru copii.
- Practica are un impact pozitiv asupra dezvoltării copiilor din satul Elizavetovca.

Lecția învățată

Consolidarea parteneriatului dintre cetățeni și autoritățile locale la capitolul protecția și dezvoltarea copiilor din comunitate.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Zagarancea, raionul Ungheni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *4 353*

Primar: *Mihail Burlacu*

Perioada de implementare a practicii: *februarie – martie 2017*

Bugetul total: *40 mii lei*

Finanțatori: *Administrația publică locală din comuna Zagarancea
Consiliul raional Ungheni*

Actorii implicați: *Primăria comunei Zagarancea, Consiliul raional Ungheni și comunitatea*

4.24. Dezvoltarea tenisului de câmp pe zgură

Sumar

Satul Zagarancea a devenit un nou punct de atracție pe harta sportului. În această localitate a fost construit un teren de tenis de câmp ce corespunde standardelor europene. Terenul de tenis are o suprafață de 720 de metri pătrați și este unul dintre cele mai moderne din țară.

Beneficiari

Locuitorii comunei Zagarancea, dar și amatorii și doritorii de a practica tenisul de câmp.

Rezultatele obținute

- Terenul de tenis de la Zagarancea corespunde standardelor europene pentru practicarea tenisului de câmp și anume cu învelișul pe zgură.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea: *comuna Zagarancea, raionul Ungheni*

Regiunea de dezvoltare: *Centru*

Numărul de locuitori: *4 353*

Primar: *Mihail Burlacu*

Perioada de implementare a practicii:
2015 – 2016

Bugetul total: *aproape 3 milioane jumătate lei*

Finanțatori: *Federația Moldovenească de Tenis
Administrația publică locală din comuna Zagarancea
Comunitatea*

Actorii implicați: *reprezentanții administrației publice locale din comuna Zagarancea, Federația Moldovenească de Tenis, Ministerul Tineretului și Sportului din Moldova, comunitatea*

- Locuitorii comunei, cât și cetățeni din localitățile învecinate solicită să practice acest sport și sunt prezenți la antrenamentele și competițiile care au loc.
- Circa 25-32 persoane săptămânal se antrenează sau participă la competiții.
- Reieșind din faptul că până nu demult tenisul de câmp se practica doar în orașe și accesibil doar locuitorilor din localitățile respective, după deschiderea acestui teren de tenis de câmp a fost făcut un pas important pentru dezvoltarea sportului de performanțe în localitățile rurale. Astfel, a crescut numărul doritorilor de a practica acest gen de sport din comunitatea noastră și din localitățile învecinate. În așa fel se dezvoltă imaginea tenisului de câmp și a bunelor practici în comunitatea noastră.

Elementele inovatoare ale practicii

- Asemenea bună practică nu a mai fost implementată la nivel rural în Republica Moldova.
- Activismul deosebit al cetățenilor și dorința de practicare a tenisului de câmp.
- Practica are un impact pozitiv asupra dezvoltării comunității.

Lecția învățată

Dezvoltarea tenisului de câmp și formarea echipelor sportive în localitățile rurale contribuie la consolidarea educației sportive și a modului sănătos de viață.

REPARTIZAREA APLICAȚIILOR PE RAIOSANE

*Programul Bunelor Practici ale Autorităților Locale
din Republica Moldova*

2015 – 2016

Municipiul BĂLȚI

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Municipiul Bălți	Bugetul civic – mecanism de implicare a cetățenilor în procesul decizional la nivel local
2	Municipiul Bălți	Festivalul – concurs al datinilor și tradițiilor de iarnă „Bună seara gospodari!”
3	Municipiul Bălți	Instituirea Centrului de excelență profesională
4	Municipiul Bălți	Centrul de suport al tratamentului pacienților cu TB în condiții de ambulatoriu

Raionul Briceni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Larga	Iluminarea stradală – factorul important pentru siguranța cetățenilor

Raionul Drochia

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Chetrosu	Întreprinderea municipală „Chetrosu Servicii”
2	Orașul Drochia	Amenajarea platformelor de tip închis pentru tomberoane
3	Satul Hăsnășenii Mari	Crearea muzeului de istorie și etnografie
4	Comuna Pelinia	Renovarea iluminării stradale

Raionul Edineț

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Cupcini	Centrul de apicultură – un pas înainte în dezvoltarea locală a orașului Cupcini
2	Municipiul Edineț	„VAST-Vulnerabil, dar Activ Social ca Tine”
3	Municipiul Edineț	Amenajarea centrului Edineț cu pavarea căilor pietonale de acces cu construcția iluminatului pietonal și instalarea băncilor

4	Municipiul Edineț	„Primii pași spre educație”
5	Municipiul Edineț	Renovarea a trei porțiuni de drum din municipiul Edineț

Raionul Fălești

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Ișcălău	„Sportul – bucurie și sănătate gratis”

Raionul Glodeni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Glodeni	Deschiderea unei grupe de creșă socială

Raionul Ocnîța

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Ocnîța	„Copilul de azi – viitorul de mâine”

Raionul Râșcani

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Costești	Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în raionul Râșcani

Raionul Sângerei

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Chișcăreni	La Chișcăreni un nume de român răzbește prin milenii- Nicolae Casso

Raionul Soroca

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Bădiceni	„Cetățenii participă – comunitatea se dezvoltă”
2	Satul Băxani	„Pâinea săracului”
3	Municipiul Soroca	Proiectul „Casa mare”
4	Comuna Tătărauca Veche	Renovarea grădiniței de copii din satul Tătărauca Veche

Raionul Telenești

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Telenești	O bibliotecă modernă – o comunitate inteligentă și implicată
2	Orașul Telenești	„Biblioteca bucătăriei”

3	Comuna Mândrești	Lucrări de amenajarea a cimitirului comunal din satul Mândrești
---	------------------	---

Total: 19 localități

Regiunea CENTRU

Raionul Anenii Noi

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Anenii Noi	Dialogul cu cetățenii – înregistrări video
2	Comuna Calfa	Dezvoltarea unui management cuprinzător de mediu și climă la nivel local
3	Satul Gura Bâcului	Festivalul național de folclor „La Nistru la mărgioară”

Raionul Călărași

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Bravicea	Ziarul comunitar „Curierul de Bravicea”
2	Satul Bravicea	Parteneriate pentru amenajare și salubritate în satul Bravicea
3	Orașul Călărași	Îmbunătățirea infrastructurii prin instalarea indicatoarelor stradale
4	Orașul Călărași	Expoziție în spațiul public pentru promovarea artei și creației
5	Comuna Sipoteni	Serviciul de salvatori și pompieri voluntari

Municipiul Chișinău

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Budești	Accesibilitate și mișcare prin renovarea unei săli de fitness
2	Satul Budești	„Respectând trecutul, ne asigurăm viitorul”
3	Satul Budești	„Servicii de frizerie calitative și gratuite pentru fiecare”
4	Municipiul Chișinău	Renovarea transportului electric de pasageri în Republica Moldova în baza asamblării troleibuzelor la Chișinău, Î. M. „Regia Transport Electric”

5	Municipiul Chișinău	Reconstrucția lacului de acumulare „Valea Morilor”
6	Municipiul Chișinău	Proiectul social „Un zâmbet, o floare...”
7	Municipiul Chișinău	Proiectul privind alimentația elevilor conform modelului „Bufet suedez”
8	Municipiul Chișinău	Crearea Centrului municipal de Andrologie
9	Municipiul Chișinău	Neutralizarea deșeurilor rezultate din activitățile medicale pe modelul unei instituții medico-sanitare publice
10	Municipiul Chișinău	Asigurarea accesului la serviciu de depistare, diagnostic și tratament al tuberculozei pentru persoanele fără adăpost din municipiul Chișinău
11	Municipiul Chișinău	Expediții folclorice ale marelui folclorist Andrei Tamazlăcaru împreună cu tinerii din ansamblul „Plăieșii”
12	Municipiul Chișinău	Concursul național de creație literară pentru elevi „Scrisoare mamei”
13	Comuna Ciorescu	Îmbunătățirea eficienței energetice prin termolizarea pereților exteriori și a tavanului la clădirea instituției preșcolare nr. 220 „Licurici”

Raionul Criuleni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Boșcana	Festivalul local „Prăjițel moldovenesc”

Raionul Hâncești

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Cărpineni	Compostarea deșeurilor biodegradabile în gospodărie
2	Comuna Cotul Morii	„O stradă iluminată – cetățeni în siguranță”
3	Satul Obileni	Deschiderea fabricii de încălțăminte „UROPAM”

Raionul Ialoveni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Costești	Centrul comunitar pentru persoanele în etate „Speranța”
2	Satul Nimoreni	Transparența ședințelor Consiliului sătesc
3	Satul Puhoi	Conservarea energiei termice la Liceul Teoretic Puhoi
4	Satul Puhoi	Serviciul de salubritate

5	Comuna Ruseștii Noi	Studierea limbii engleze cu ajutorul voluntarului de la Corpul Păcii
6	Comuna Ruseștii Noi	Transmiterea online pe YouTube a ședințelor Consiliului comunal și a licitațiilor publice
7	Comuna Ruseștii Noi	Construcția unui podeț și a unei porțiuni de drum pentru mahalaua „Maicanii vechi”
8	Comuna Ruseștii Noi	Reabilitarea drumului din mahalaua veche „Gagea”
9	Comuna Ruseștii Noi	Forarea unei fântâni arteziene, construcția apeductului și racordarea lui la cel existent. Construcția turnului de apă
10	Comuna Ruseștii Noi	Amenajarea unui teren de joacă pentru copii în centrul satului Ruseștii Noi

Raionul Nisporeni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Ciorești	Construcția drumului în variantă albă pe o stradă și reparație a trei porțiuni de drum în regiunea „Sarceni”
2	Comuna Ciorești	Campania de informare și conștientizare „Ciorești – un sat salubritat”

Raionul Orhei

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Ivancea	Centrul de zi pentru copii „Bunvolenția”

Raionul Strășeni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Lozova	Asigurarea accesului egal și democratic la educație
2	Comuna Lozova	Asociația de băștinași – partener de încredere pentru administrația publică locală în dezvoltare locală
3	Satul Vorniceni	Asociația de băștinași – consolidarea relațiilor și creșterea încrederii cetățenilor pentru dezvoltarea locală

Raionul Ungheni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Chirileni	Construcția sistemului de canalizare și a stației de epurare

2	Municipiul Ungheni	„Cheltuim eficient bugetul local”
3	Comuna Zagarancea	Parcul „Lumea copiilor” din satul Elizavetovca
4	Comuna Zagarancea	Dezvoltarea tenisului de câmp pe zgură

Total: 24 localități

Regiunea SUD

Raionul Cahul

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Slobozia Mare	Colindatul în ceată bărbătească ca la Slobozia Mare

Raionul Cantemir

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Vișniovca	Valorificarea patrimoniului cultural-istoric al satului Vișniovca

Raionul Căușeni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Căușeni	Pâine socială pentru persoanele social-vulnerabile din orașul Căușeni
2	Orașul Căușeni	Asigurarea confortului public în orașul Căușeni
3	Satul Taraclia	Promovarea parteneriatului în domeniul protecției mediului
4	Comuna Zaim	Unicul festival dedicat puietilor de pomi fructiferi și materialului săditor pomicol „Copăcel”, ediția a II-a

Raionul Cimișlia

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Gura Galbenei	Crearea serviciului intercomunitar de colectare, transportare și depozitare a deșeurilor menajere în clusterul Gura Galbenei
2	Satul Selemet	Construcția și amenajarea a 600 m de gard la cimitirul vechi
3	Satul Selemet	Cinematograful în aer liber, ediția a II-a
4	Satul Selemet	Tabăra de vară pentru copiii din diasporă, prima ediție

Raionul Leova

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Filipeni	Măsuri de eficiență energetică a grădiniței de copii nr.1
2	Comuna Sărata Nouă	Promovarea sportivilor
3	Comuna Sărata Nouă	Festivalul cântecului religios cu genericul „Clopotele învierii”
4	Comuna Sărata Nouă	Lansarea programului „Novateca” la Biblioteca publică din comuna Sărata Nouă
5	Comuna Sărata Noua	„Apa este viață”
6	Satul Sârma	Lucrări de reparație la grădinița de copii

Raionul Ștefan Vodă

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Carahasani	Înființarea Centrului de artizanat și crearea asociației obștești „Țărăncuța - Carahasani”
2	Satul Ermoclia	Extinderea serviciilor oferite de creșa - grădiniță „Andrieș” prin crearea a 20 de locuri pentru copii de vârstă fragedă din familiile vulnerabile
3	Satul Popeasca	Ridicarea nivelului de cultură în gestionarea deșeurilor

Raionul Taraclia

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Budăi	Primăria comunei Budăi – autoritatea locală deschisă mereu pentru cooperare și prestarea serviciilor publice pentru comunitate
2	Comuna Vinogradovca	Ziua diasporei în comuna Vinogradovca
3	Comuna Vinogradovca	Schimbarea sistemului de încălzire și conservarea energetică a clădirii grădiniței din satul Ciurmai, comuna Vinogradovca
4	Comuna Vinogradovca	Construcția sistemului de purificare a apei în satul Ciurmai
5	Comuna Vinogradovca	Construcția unui teren de mini-fotbal cu gazon artificial în satul Ciurmai
6	Comuna Vinogradovca	Instalarea cazanului pe bază de biomasă la grădinița din satul Ciurmai
7	Comuna Vinogradovca	„Gândindu-ne la oameni ne ajutăm pe noi înșine”

UTAG

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Avdarma	„Educație preșcolară pentru toți“
2	Municipiul Ceadâr - Lunga	Crearea Asociațiilor de proprietari ai locuințelor privatizate în municipiul Ceadâr-Lunga
3	Municipiul Comrat	Construcția sistemului de drenare și colectare a apelor pluviale
4	Satul Copceac	Construcția stației de tratare a apei, a stației de pompare a apei și rețeaua centralizată de canalizare pe străzile Pirogov, Rodak și Pobeda
5	Satul Copceac	Construcția drumurilor, a rețelei de alimentare cu apă și a sistemului de iluminare stradală
6	Orașul Vulcănești	Reconstrucția stației de epurare a apelor reziduale și a sistemului de canalizare
7	Satul Chiriet-Lunga	Crearea întreprinderii municipale „Kiriетprim” pentru servicii publice de calitate

TOTAL: 104 bune practici din 64 de localități

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiza economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritul critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

Biblioteca IDIS „Viitorul”

